היינט אין נומער: אַרטיקלען און פעליעטאָנען פון ד"ר וו. בערקעלהאַמער, ד"ר פ. ראָסענשטיין, ד"ר א. קאַראַלניק, ר. ברײַנין, מ. ראַזומני, י. האָלענדער

פאַרפעלט ניט צו לייענען דעם אָנהויב פון אַ נייער העררליכער, שפּאַנענדער ערצעלונג פון בעקאַנטן שריפטשטעלער ר. אייזלאַנד

„אויף אַ וויסטען אינזעל“

№ 108 — Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem — פרייז 35 גראָשען — Lodzer Tageblat

היינט 12 זייטען

לאָדזער טאָגעבלאַט

23-טער יאָהרגאַנג | 9 maja 1930 r. | פרייטאַג, י"א אייר פ' (אחרי-קדושים) תר"צ | רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: פּיעטריקאָווער 16. טעלעפאָנען פון: רעדאַקציע 10057, פון אַדמיניסטראַציע 10047.

מאָנטאַג, פ' אמר, י"ד אייר (פסח שני) איז דער טרויער-טאָג פון אונזער יודישער געמיינדע, אין דעם טאָג איז אונזער פאַרגעסליכער גאון, בעליבטער מנהיג ישראל רשכבה"ג מרן רבינו

אליהו חיים מייזל ב"ר משה זצ"ל

די תלמוד-תורה וועלכע איז געגרינדעט געוואָרען מיט 57 יאָהר צוריק ע"י רבינו זצ"ל ערלויבט זיך צו בעטען אַלע גבאים פון די שוהלען, בתי-מדרשים, חברות און שטיבלעך, אַז זיי זאָלען זיך משתדל זיין, אין הסכם מיט דער החלטה וועלכע איז אָנגענומען געוואָרען אויף דער אסיפה פון אַלע גבאים וועלכע איז פאָרגעקומען זונטאָג פ' אחו"ק אין דער תלמוד-תורה, אַז די נדרים ביי די עליות, ווי אויך די נדרים פון די הזכרות ש"ק פ' אחו"ק אין צוזאַמענהאַנג מיט דער יאָהרצייט של הרה"ג זצ"ל זאָלען זיין נאָר לטובת דער ת"ת ע"ש הרב זצ"ל וזי"ע.

הזכרות וועלען ווערען געמאַכט אויף דעם בית-החיים זונטאָג י"ג אייר און מאָנטאָג י"ד אייר, 8 אַ זייגער פריה ביז 5 אַ זייגער נאָכמ. אין דער תלמוד-תורה יאַקובאַ № 6 וועלען געמאַכט ווערען הזכרות מאָנטאָג י"ד אייר 10.30 פריה, צו וועלכע ס'ווערען געבעטען אַלע מיטגלידער, פערעהרער און סימפּאַטיקער פּינקטליך צו ערשיינען.

די נדרים ווערט געבעטען אַריינצוטראָגען אונטער פאָלגענדע אַדרעסען:

1) אין קאַנצעלאַריע פון ת"ת יאַקובאַ 6,
2) ביי הרב משה מנחם סגל שליט"א פאָלוד. 25,
3) ביי הרב ר' אליעזר יצחק מייזל שליט"א אַל. 1 מאַי 21,
4) ביי פּרעזעס ר' יחיאל יצחק בערמאַן פאָלודניאָוואַ 13,
5) ביי קאַסיר ר' איסר באַסעוויטש, פּעטריק. 36
6) ביי ר' אלי' קאַראַ אָגראָדאָוואַ 3
7) ביי ר' אברהם בנו של ר' מרדכי בערמאַן פּיעטריקאָווער 6,
8) אין „לאָדזער טאָגעבלאַט“ פּיעטריקאָווער 16,
9) „ „נייער פאָלקסבלאַט“ פּיעטריקאָווער 21.

די פערוואַלטונג פון דער ת"ת ע"ש מרן רבינו זצ"ל

פּרעזעס: יחיאל יצחק בערמאַן.

בעמערקונג: טראַמוואַי № 1 און № 6 קורסירען ביז'ן בית-החיים.

הכסף יענה את הכל!

לאָסען צו דער 1-טער קל. 21-טע מלוכה-לאָטעריע

אין דער איבערגעבליבענער גאַנץ קליינער צאָהל זענען נאָך ביי אונז צו בעקומען.

מינימאַלע ריזיקע. — די פּרייזען זענען נישט געענדערט.

½ 10 זל.	½ 20 זל.	¾ 30 זל.	1/1 40 זל.

יעדער צווייטער לאָס געווינט

ווי אויך 2 פּרעמיעס

די אַלגעמיינע סומע געווינסן **32.000.000 זל.** (32 מיליאָן)

די איינציגע גרעסטע, עלטסטע און ווירקליך גליקליכסטע קאָלעקטור אין פּוילען

E. Lichtenstein
Łódź, Piotrkowska 72 i 11

קאָנטאָ אין פּ. ק. אָ. 64-209 — די פירמע עקזיסטירט פון 1835 יאָהר.

ג' בריפליכע בעשטעלונגען ערלעדיגען מיר מיט דער געגענזייטיגער פּאָסט אַרויסשיקענדיג לאָסען און טשעקען אויף P. K. O. כדי איינצוצאָהלען דעם בעטרעפענדען בעטראָג.

טויבע מאָנאַט
מאיר זילבערבערג
פערלאָבט

לאָדז, מאַי 1930

Z intencji zaręczyn kuzyna naszego p. **Majera Zylberberga** z panną **Tosią Monatówną** życzymy pomyślności w życiu oraz harmonji dusz

Bronia Kalinska
Natan Lachman

Z intencji zaręczyn brata naszego p. **Majera Zylberberga** z panną **Tosią Monatówną** życzą wiele szczęścia i różowej przyszłości

Mania Zylberberżanka
Dawid Zylberberg
Alter Zylberberg

לארושי ידידי הנכבד
מר מאיר זילבערבערג נ"י
עם מרת העלמה הבתולה המהוללה
מובה מונט תהי'
הנני מברך בברכת מז"ט חמה ולבבית
לייבל קלושינער.

זונטאַג, דעם 11-טען מאַי, אַזייגער 12 מיטאָג-צייט קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל, וואָלטשאַנסקאַ 27, אַ טרויער-פייערונג צו דער ערשטער יאָהרצייט פון נ"ע

אינזש. אליהו ווילנער

מיטגרינדער, ערשטער פאָרזיצענדער און לאַנגיעריגער פּרעזידיום-מיטגליד פון דער געז. „אָרט“ אין לאָדז

אַלע מיטגלידער פון אונזער געזעלשאַפט, די קרובים און פריינד פון פערשטאָרבענעם ווערען דערמיט איינגעלאַדען צו דער טרויער-פייערונג.

די פערוואַלטונג
פון דער געז. צו פערשפּרייטען מלאכה און ערד-אַרבייט צווישען יודען „אָרט“ אין לאָדזש.

Członkowi naszego Związku p. **M. W. Lustigowi** wskótek zgonu

Córki Jego

wyraża słowa najgłębszego współczucia

Zarząd Związku Zawodowych Muzyków
Rzeczp. Polsk. Oddz. w Łedzi, Piotrkowska 79

אונזער חשובן פריינד
ה' פּאַביאַן שלאָגמאַן
צוליב'ן טויט פון זיין אונפערגעסליכער
נ"ע מוטער
דריקען אויס דעם אויפריכטיגסטען מיטגעפיהל
ריבאַיאַד און לעווקאָוויטש

2 שטובען מיט אַ קוך

מיט אַלע בעקוועמליכקייטען צו פערמיטען. אָפערטען אָפּצוגעבען אין אַדמיניסטראַציע פון „לאָדזער טאָגעבלאַט“ אונטער X 2524

אַ דאַמען-האַנד-בייטעל

אין וועלכען ס'געפינט זיך שליסלען און אַנדערע געגענשטאַנדען איז געפינען געוואָרען. אָפּצונעהמען געגען סימנים און אַנאָנס-קאָסטען אין אַדמיניסטראַציע פון „לאָדזער טאָגעבלאַט“.

פּענסיאָנאַט „ZŁOTA KULA“

אין בעסטען ווינקעל פון **קראַשעוו.**

די שענסטע ווילע פון דער גאַנצער געגענד

צווישען סאָסנאָווע בוימער, זאַמדיגער באַדען, העררליכע איינריכטונג, זאָרגפעלטיגע בעדינונג, שמאַקהאַפטע קוך, פּשר, מוזיק, זון-בעדער און פלאַזשע

אַ שטילער קור-אָרט פאַר עלטערע	פערוויילונגס-אָרט פאַר יוגענד	אַ גן-עדן ווינקעל פאַר קינדער

קינדער פון 6 יאָהר אונטער דער אויפזיכט פון אַ געניטע פרעבעליסטען.

קומט און איבערצייגט אייך! — קומט און איבערצייגט אייך!

Kraszew, Stacja Andrzejów Willa Magdziarza pod lasem

גענויע אינפאָרמאַציעס ווערט ערטיילט פאָלודניאָווא 20 וו. 45 פון 3–5, 8–10 אָוו.

Lekarz-dentysta

ש. ליבערמאַן

ציין-כירורג

11-טער ליסטאָפּאַד (קאָנסטאַנטינער) 46,
טעלעפאָן 172-06
נעמט אָן פון 1 ביז 7 אָוונט
צו לעטשניצע פּרייזען

קינדער-פּענסיאָנאַט „קינדער-גן-עדן“

כשר („RAJ DZIECIĘCY“) כשר

ווערט היי-יאָהר (סטאַציע אַנדזשעיעוו) אין יעסקי'ס ווילע. מיט אַלע מאָדערנע איינריכטונגען, אונטער אויפזיכט פון בעקאַנטע ספּעציאַליסטען. געעפענט אין **„הולאַנעק“**

זאָרגפעלטיגע בעדינונג. — דער פּענסיאָנאַט „קינדער-גן-עדן“ געפינט זיך אין דעם שענסטען ווינקעל פון אַזער בעקאַנטער זומער-וואוינונג „הולאַנקי“. — אַ ים ליכט, טרוקענער, סאָסנאָווער וואַלד, טייך, פּליאַזשע, זון-בעדער, ספּעציעלע שפּיל-פּלעצער און פערוויילונגס-ערטער פאַר קינדער. — הונדערטער מוטערס האָבען שוין אַרויסגעזאָגט זייער דאַנק און אָנערקענונג דער לייטונג פון דעם קינדער-פּענסיאָנאַט אין „הולאַנקי“. היי-יאָהר ווערט דער פּענסיאָנאַט א. נ. „קינדער-גן-עדן“ בעדייטענד פערפּולקומט.

מוטערס, פערזוימט נישט צו בעזאָרגען אַ פּלאַץ פאַר אייערע קינדער אין „קינדער-גן-עדן“

אַ חוץ דעם קינדער-פּענסיאָנאַט ווערט אויפ'ן זעלבען אָרט און אונטער דערזעלבער לייטונג געעפענט

אַ פּענסיאָנאַט פאַר דערוואַקסענע

בעקוועם, זאָרגפעלטיגע בעדינונג, און גינסטיגע בעדינגונגען.

אינפאָרמאַציעס ערטיילט ביז'ן 15 מאַי יורקעוויטש, לאָדז, זשעלאָנאַ № 22 און פון 15-טען מאַי אין „הולאַנעק“ (סטאַציע אַנדזשעיעוו) ווילע יעסקי.

„מלביש ערומים“

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם **אָפּצייכנונגס-טאָג** וועלכע עס קומט פאָר דינסטאָג דעם 13 מאַי לטובת די בעקליידונג פון אָרימע קינדער ווערט געבעטען, אַז פרויען און יוגענד זיך צו פערשרייבען אין פעראיינס קאַנצעלאַריע נאַרוטאָוויטשאַ 43, זונטאָג אַ גאַנצען טאָג.

די פערוואַלטונג.

אַכטונג צוריקגעקומענע פון א"י

זונטאַג, ד. 11-טען מאַי 4 אַזייגער נאָכמ. קומט פאָר אין לאָקאַל פון צענטראַלען האַנדווערקער-קלוב פּאָלודניאָוואַ 4, אַ

פערזאַמלונג פון צוריקגעקומענע פון א"י,

אויף וועלכע עס וועלען ווערען בעהאַנדעלט זעהר וויכטיגע א"י-פראַגען.

אַלע צוריקגענומענע פון א"י ווערען געבעטען פּינקטליך צו קומען.

די אָרגאַניזאַציאָנס-קאָמיסיע

1 דאָלאַר פאַר יעדע לעבעדיגע וואַנץ

וואָס וועט געפונען ווערען נאָך אַ דורכגעפיהרטער דעזינפעקציע מיט'ן פּרעפּאַראַט

„FUMIGATORE-CIMEX“

וועלען מיר צאָהלען איז מזומן.

דער פּרעפּאַראַט „Cimex“ איז דאָס ווירקזאַמסטע דיזינפעקציע מיטעל, וואָס טוט אויסראָטען פערשידענע מינים ווערים בעזונדער וואַנצען ווי אויך באַקצילען פון פערשידענע געפעהרליכע קראַנקהייטען. דער דאָזיגער פּרעפּאַראַט איז דער איינציגער אָנערקענטער דורך דעם געזונדהייטס-דעפּאַרטאַמענט ביים אינערן-מיניסטעריום אַלס דע זינפעקציאָנס-מיטעל

Zakłady Chemiczno-Dezynfekcyjne

„SALVATOR“, Katowice.

Zastępstwo na wojew. Łódzkie:
Inż. JULJUSZ HAMER i S-ka
6-go Sierpnia 1. Telefon 188-58.

צו בעקומען אין אַלע אַפּטייק-סקלאַדעס און דראָגעריעס

„הזמיר“ — אַלעע קאָשטשושקי № 21 — „הזמיר“

שבת, ד. 10 זונטאָג ד' 11 מאַי 1930 9 אָוונט לעצטע פאָרשטעלונגען

פון דער „יודישע טעאַטער סטודיע“ אין „הזמיר“

די גאָלדגרעבער (דער אוצר)

קאָמעדיע אין 4 אַקטען (5 בילדער) פון שלום עליכם

רעזשי—י. מ. מאַשקאָוויטש, דעקאָר. און קאָסטיומען—יצחק ברוינער, מוזיק חנעך קאָן, ריטמיק און טענץ איזאַ האַראַרי. — בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע פון „הזמיר“.

אָנאָנס! זונטאָג, ד. 18 מאַי 9 אָוו. אָרדענט איין די „יודישע טעאַטער-סטודיע“ אַ בעכער-אַקאַדעמיע געווידמעט דער ערשטער יאהרצייט פון רעזשיסער יוסף בעכער. — פּרטים אין די אַפישען.

Bank Spółdzielczy Kupców i Przemysłowców w ŁODZI

Spółdz. z ogr. odpow. — Tel. 136-46 i 188-34

39 צעגעלניאַנאַ 39

פּראַנט 1-טער שטאָק — פּראַנט 1-טער שטאָק

נעמט אָן וועקסלען, פּראָכטען און פערשידענע דאָקומענטען אויף אינקאַסע אויף אַלע פּלעצער אין גאַנץ פּוילען ביי אַ מינימאַלער פּראָוויזיע און צאָהלט אויס דעם זעלבען טאָג, ווייזט איבער געלד אויף גאַנץ פּוילען, נעמט אָן וקלאַדען, איינלאַגען, נדן-געלדער און קלענערע אָפּשפּאָרונגען אויף די בעסטע בעדינגונגען, מאַכט דיסקאָנטאָ און גיט אַרויס אַוואַנסען אויף 'אינקאַסאָ.

ערלעדיגט אַלץ פּינקטליך און רעעל.

די באַנק איז אָפען פון 9 ביז 2 מיטאָג.

דער טומעל אַרום דער נאָמינאַציע פון סימפּסאָן'ען אַלס ספּעציעלען קאָמיסאַר פון ארץ ישראל

די יודישע „אַגענץ" צופרידען מיט סימפּסאָנס נאָמינאַציע

אַזוי פערזיכערט די „טיימס".

לאָנדאָן, 8 מאַי. (יטאַ) די „טיימס" מעלדעט, אַז די אָנגעזעהענע קרײַזן האָבן מיט דער נאָמינאַציע פון מיסטער סימפּסאָן קיין ארץ־ישראל, ווערט נישט געשטעלט אין די לאָנדאָנער אָפיציעלע קרײַזן פון דער יודישער „אַגענץ". די דאָזיגע קרײַזן האָבן דעם צוטרוי, אַז די אויספאָרשונג וואָס וועט געפיהרט ווערן דורך אַ מאַן מיט אַזאַ טאַלאַנט ווי מיסטער סימפּסאָן, וועט האָבן גינסטיגע רעזולטאַטן פאַר דער יודישער קאָלאָניזאַציע. די אָפיציעלע פיהרער פון דער אַגענץ מוזן אַליין צו פערלײַכטערן זײַן אַרבייט.

סימפּסאָנ'ס נאָמינאַציע אַ רעזולטאַט פון די אינטערווענציע פון דער אַראַבישער דעלעגאַציע.

ירושלים, 8. מאַי (יטאַ) דער אָרגאַן פון העכסטען מוסולמענישען ראַט „פּאַלעסטיין" דריקט אויס אין אַ לײַט־אַרטיקעל זײַן צופרידענהייט מיט דער נאָמינאַציע פון מיסטער סימפּסאָן. די צײַטונג האַלט, אַז די נאָמינאַציע פון מיסטער סימפּסאָן איז אַ רעזולטאַט פון די קאָנפערענצען פון דער אַראַבישער דעלעגאַציע אין לאָנדאָן.

—:0:—

דעקלאַסירטע יודען ווערען אַרײַנגעצויגן אין אַ טריקאָטאַזש־פאַבריק, וואָס האָט זיך געעפענט אין מאָסקווע דעם 2־טען מאַי.

מאָסקווע. (יטאַ) דעם 2. מאַי ה. י. האָט זיך אין מאָסקווע געעפענט די ערשטע יודישע טריקאָטאַזש־פאַבריק, ספּעציעל פאַר דער אָרימער יודישער בעפעל־קערונג. 125 בערזאָן זענען בעשעפטיגט אין דער ערשטער אַפּטיילונג און ווײַטערע 150 וועלען צוגעצויגען ווערען אין דער נאָהענטסטער צײַט.

הײַנט דעם עפענט זיך בײַ דער פאַבריק אַ שולע, וואו מען וועט צוגרײַטען יונגע קוואַליפיצירטע טריקאָטאַזש־אַרבײַטער.

—:0:—

הונגער־שטרייק פון קאָמוניסטען אין ירושלימ'ער תפיסה

ירושלים, 8. מאַי. (יטאַ) די קאָמוניסטען, וואָס זיצען אַרעסטירט אין דער צענטראַלער תפיסה אין ירושלים, האָבען ערקלערט אַ הונגער־שטרייק. זיי פאָדערן, אַז עס זאָל פאַר זיי אײַנגע־פיהרט ווערען אַ ספּעציעלער רעזשים פאַר פּאָליטישע אַרעסטירטע.

ערשטער קלאַנג־קינאָ־טעאַטער אין לאָדז
„SPLENDID"
אויף די אַפּאַראַטען פון „וועסטערן עלעקטריק". נאַרוטאָוויטשאַ 20
— פרייזען — פון די פּלעצער: 1, 2 און 3 זלאָטיס
הײַנט און טעגליך!
ערשטער אייראָפּעאישער 100־פּראָצענטיגער קלאַנג־פילם
מעלאָדיע פון הערצער
אין די הויפּטראָלען:
ווילי פריטש, דיטאַ פּאַרלאָ
סענסאַציע!! — חוץ דעם: רעוואָלאַציע כון עקראַן „פּוילישער דיאַלאָג" מיט'ן אויסערגעוועהנליכען 20־מינוטיגען פּוילישען קלאַנג־פילם, אַ סענסאַציע — סענסאַציע!!
אָנהויב פון די סעאַנסען הײַנט און מאָרגען: 6, 8, און 10 אָוועטד
זונטאָג: 4, 6, 8 און 10 אָוועטד

אַנטיסעמיטישער שול־געבעט אין טירינגען

בערלין, 8. מאַי. (יטאַ) דער בילדונגס־מיניסטער פון טירינגען ד"ר פריק אַ היטלעראַוויעץ, האָט פעראָרדנעט, אַז אין דער תפלה, וואָס די קינדער זאָגען אין די פאָלקס־שולען זאָל צוגעגעבען ווערען אַ זאַץ: זאָל אונז גאָט בעשיצען פון פאָלקס־פרעמדע עלעמענטען.

אין לאַנדטאָג האָט דער בילדונגס־מיניסטער מודה געווען, אַז דער דאָזיגער זאַץ מיינט אויסשליסליך יודען, ווײַל זיי דעמאָראַליזירען די דײַטשע פאָלקס־מאַסען.

דער פאָרשטעהער פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פראַקציע האָט ערקלערט, אַז די דאָזיגע תפלה שטעהט אין סתירה צו דער קאָנסטיטוציע און די רײַכס־רעגירונג וועט מוזען אינטערווענירען, אַז זי זאָל ווערען אָפּגעשאַפט.

כוליגאַנישע אָנפאַלען אויף יודען אין רהיין־געביט

בעפּלין, 8. מאַי. (יטאַ) די רהיינישע צײַטונגען מעלדען מיט, אַז אויפ'ן אָרט פון אָקופּאַציע־מיליטער, וואָס פאַרלאָזט איצט די אָקופּאַציע־געביטען, קומט מען איצט אָן גרופּען האַקענקרײַצלער, די היטלער־לײַט באַפאַלען יודען אויף די גאַסען און שלאָגען זיי מכות רצח.

אויפרוף פון רב'ס תלמוד־תורה!

הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה.
תלמוד־תורה כנגד כולם.

די גרויסע ירושה, וואָס אונזער גאון הרב הצדיק רבינו אלי' חיים מייזל זצ"ל האָט אונז איבערגעלאָזט, די תלמוד־תורה וועלכע ער האָט געגרינדעט מיט 57 יאָהר צוריק נויטיגט זיך איצט אין מאַטעריעלער הילף.

עס איז איבריג אָנצווייזען וועגען אינערליכען צושטאַנד פון דער תלמוד תורה און איהר וויכטיגקייט, דען זי איז שוין דעם יודישען לאָדז גענוג בעקאַנט.

די וויכטיגע אינסטיטוציע, פאַר וועלכער דער רב זצ"ל האָט זיך כל ימיו מקריב געווען, איז מיט דער גרעסטער מיה בצואָרגט פאַר איהר עקזיסטענץ, דאַרף שטיצע, דעריבער ווענדען מיר זיך צו אייך אחינו בני ישראל, אַז אויב איהר ווילט פערשאַפען אַ נחת רוח דעם גרינדער זצ"ל, בפרט איצט צו זײַן 18 יאָהרצייט וואָס קומט אויס מאָנטאָג, י"ד אייר, זאָלט איהר געדענקען אין דער תלמוד תורה. וואו עס לערנען אין דער שווערער קריטישער צייט לערך 400 אָרימע קינדער און יתומים, וואָס זייער איינציגער טרייסט איז, אַז זיי לערנען אין רב'ס תלמוד תורה, תורה עם דרך ארץ, סיסטעמאַטיש למודי קודש ולמודי חול, בכדי זיי זאָלען קענען בלייבען טרייע יודען, און אַזוי ווי מיר גיבען די קינדער אויסער למודים אויך עסען און הלבשה בחנם, נויטיגען מיר זיך אין גרויסע קאַפּיטאַלען.

די תלמוד תורה ע"ש הרב הגאון ר' אלי' חיים זצ"ל אָרדענט נישט איין קיינמאָל קיין שום אונטערנעהמונגען. וואָס זאָלען אַריינברענגען הכנסה, זי פיהרט אויך נישט אַ דורך קיין בזונדערע זאַמלונגס־אַקציעס און איז אינגאַנצען אָנגעוויזען אויף דער בריי־טוויליגקייט פון די מנדבים.

צוליב דער היינטיגער שווערער צייט איז די פינאַנציעלע לאַגע פון דער ת"ת אַ שווערע, די הכנסות געבינען נישט אויף 50 פּראָצענט פון די הוצאות.

איצט צום 18־טען יאָהרצייט פון הרב הגאון ר' אלי' חיים זצ"ל, איז אַ חוב קדוש אויף דער יודישער בעפעלקערונג אין אונזער שטאָט צו געדענקען ביי יעדער געלעגענהייט וועגען קיום פון רב'ס תלמוד תורה, דער רב הגאון זצ"ל האָט ביי זיין לעבען זיין הכנסה כמעט אַוועקגעגעבען דער תלמוד תורה, בכדי זי צו דערהאַלטען.

מיר ווענדען זיך דעריבער צום לאָדזער יודענטום: העלפט, שטיצט די ת"ת מיט דער ברייטער האַנד, יעדער לפי כוחו, מיט גרעסערע סומען, כדי צו געבען דער פערוואַלטונג די מעגליכקייט צו ערפילען איהרע אויפגאַבען, צו זאָרגען פאַר יתומים און אָרימע קינדער אַז זיי זאָלען ערצויגען ווערען מיט תורה און דרך ארץ, בעזונדערס אין דער יעצטיגער שווערער קריטישער צייט דאַרף מען נאָך מיט מעהר מסירת נפש אונטערשטיצען דעם חוזק התורה, אַזוי ווי דער תנא זאָגט אין אבות „אם אין תורה אין קמח" וד"ל.

בעזונדערס בעטען מיר צו געדענקען, אַז לויט דער החלטה וועלכע איז אָנגענומען געוואָרען אויף דער פערזאַמלונג פון אַלע גבאים פון די שוהלען, בתי־מדרשים, חברות און שטיבלעך וועלכע איז פאָרגעקומען זונטאָג, פ' אחו"ק אין לאָקאַל פון דער תלמוד תורה ע"ש הרה"ג זצ"ל זאָלען ש"ק פ' אחו"ק גיין אַלע נדרים נאָר לטובת דער תלמוד תורה ע"ש הרה"ג זצ"ל ד. ה. זיי האָבען מקדיש געווען די גאַנצע הכנסה פון דעם שבת לטובת דער ת"ת, דעריבער בעטען מיר צו פערטיילען דעם ש"ק פ' אחו"ק וואָס מעהר עליות און אפילו די, וואָס וועלען נישט בעקומען קיין עליות, זאָלען אויך מאַכען הזכרות און מנדב זיין פאַר דער דאָזיגער וויכטיגער אינסטיטוציע, גלייכצייטיג בעטען מיר איינשרייבען זיך אַלס מיטגלידער, און ביי יעדער גע־לעגענהייט צו געדענקען אין רב'ס תלמוד תורה.

זאָל אין טאָג פון יאָהרצייט געשאַפען ווערען די געהעריגע מיטלען בכדי צו קאָנען ווייטער אויסהאַלטען די ת"ת. פאַר וועלכער דער רב הגאון זצ"ל האָט זיך אַזוי פיל מקריב געווען, עס זאָל זיין גלייך ביי אייך ווי דער רב זצ"ל וואָלט צו אייך אַליין געקומען מאָהנען שטיצע פאַר זיין ת"ת און דאַן וואָלט איהר דאָך געוויס איהם אַ קעגען געטראָגען מיט תשואות חן, און ווען די ת"ת טראָגט זיין נאָמען שוועבט אין איהר זיין גייסט ביז היינטיגען טאָג, דאָס איז זיין לעבעדיג דענקמאָל, וואָס מוז בכבוד אויסגעהאַלטען ווערען, און אין זכות פון דער תורה און פון גאון הצדיק זצ"ל וועט אייך השי"ת העלפען צו ברכה והצלחה כמאמר הכתוב „עץ חיים הוא למחזיקים בה ותומכי' מאושר".

די פערוואַלטונג פון דער תלמוד־תורה ע"ש הרה"ג רבנו אלי' חיים מייזל זצ"ל
פּרעזעס: יחיאל יצחק בערמאַן.

די יאָהרצייט של הרב הגאון רבנו אלי' חיים מייזל זצ"ל יום ב' אמר תר"צ י"ד אייר (פסח־שני)

שפּענדען ווערען אָנגענומען:

1) אין קאַנצעלאַריע פון תלמוד תורה, יאַקובאַ 6.
2) ביי הרב ר' משה מנחם סגל שליט"א, פּאָלודניאָוואַ 25.
3) " " ר' אליעזר יצחק מייזל שליט"א, אַל. 1 מאַי 21.
4) " פּרעזעס ר' יחיאל יצחק בערמאַן, פּאָלודניאָוואַ 13.
5) ביי קאַסיר ר' איסר באַסעוויטש, פּיעטריקאָווער 36.
6) " ר' אברהם בערמאַן, פּיעטריקאָווער 6.
7) אין רעדאַקציע „לאָדזער טאָגעבלאַט", פּיעטריקאָווער 16.
8) " " " „נייער פאָלקסבלאַט", " 21.

פיַיערליכע עפענונג פון שלאָסער־צעך

מאָרגען 7 אין אָוונד קומט פאָר אין לאָקאַל פון צענטראַלען האַנדווערקער־פערבאַנד פּאָלודניאָוואַ 4 די פייערליכע צעך־ערעפענונג פון שלאָסער־מעכאַניקער־שמיד און בראָנזירער־פאַך. צו דער פייערליכקייט דעלעגירט דער מאַגיסטראַט אַלס רעפּרעזענטאַנט דעם ה' ד"ר לוקאַשעוויטש. וועלכער וועט עפענען די פערזאַמלונג און דורכפיהרען די פאַרמעלע וואַהלען פון די קומענדיגע צעך־פאָרשטעהער.

צו דער ערעפענונג וועלען אויך קומען אַ רייהע אָנגעזעהענע פערזענליכקייטען פון וואַרשאַ. נאָך די וואַהלען קומט פאָר אין רעסטאָראַן פון ה' קאַרע אַ באַנקעט.

גרויסער פּאַבאָר־פּראָצעס אין לאָדז

אויסטערלישע ערקלערונג וועגען אַ יודיש חדר אין פּאַביאַניץ

(§) אין אָנהויב פון די נעכטיגע פער־האַנדלונגען אין פּאַבאָר־פּראָצעס געגען ד"ר ליפּינסקי, האָט דאָס געריכט אויפ'ן פאָרשלאַג פון פּראָקוראָר קאַפּיטאַן מיי־מאָווסקי בעשלאָסען מיטלויז צו פיהרען די פערהאַנדלונגען ביי פערמאַכטע טי־רען, מחמת עס וועלען בעריהרט ווערען מיליטערישע און פּאַבאָר־ענינים.

נאָכ'ן שטעלען קאַפּיטאַן ליפּינסקי אַ פּאָר פראַגען בנוגע דעם, צי ער האָט געהאַט צו טון מיט „מאַכערס", ווערט אויסגעהערט פּאָלקאָווניק מילאַדראָווסקי דער דאַמאָלסטיגער סאַניטאַר שעף. ער ערקלערט, אַז צו קאַפּיטאַן ליפּינסקי האָט ער געהאַט דעם פולסטען צוטרוי. ער האָט איהם געהאַלטען פאַר אַן אינטעליגענטען און סאָלידען מענש. נאָכ'ן אַרויסלאָזען איהם פון תפיסה, האָט פּאָל־קאָווניק מילאַדראָווסקי געזאָגט ד"ר לי־פּינסקי'ן, אַז עס איז איהם פערדעכטיג די גרויסע סומע געלד, וואָס מען האָט ביי איהם געפונען. ד"ר ליפּינסקי האָט איהם דאַן ערקלערט: אויב מען וועט איהם פער'משפט'ן, וועט ער זיך דערשיסען; אויב מען וועט איהם אָנערקענען אונשולדיג, וועט ער אַרויסטרעטען פון מיליטער. פּאָלק. מילאַדראָווסקי האָט איהם דערויף געענטפערט, אַז ער האָט דאָס שוין גראַפט האָבען געטון מיט אַ יאָהר צוריק.

דער זשאַנדאַרמעריע קאַפּיטאַן מישאַ־נעצקי ערקלערט, אַז דעם 3. נאָוועמבער 1928 האָט ער זיך דערוואוסט פון קאַפּראַל דוראַק, אַז קאַפּיטאַן ליפּינסקי שטעהט אין פערבינדונגען מיט דער מאַכערקע בענטשקאָווסקאַ.

דאַן איז ביי פערמאַכטע טירען אויס־געהערט געוואָרען דער קאָנפידענט פּאָזנאַנסקי. זיינע ערקלערונגען האָבען גע־דויערט אַ שעה.

דערנאָך ווערט אויסגעהערט שלמה פלאַכּמשינסקי. ער קאָן רובינשטיינ'ען. ער ווייסט, אַז ער איז אַ „מאַכער", וועלכער האָט ערלעדיגט פּאַבאָר־ענינים מיט קאַפּיטאַן ליפּינסקי.

עס ווערט אַרויסגערופען הרש בענטש־קאָווסקאַ.

פּאָרזיצער: מיר טרעפען זיך ווידער, פרוי בענטשקאָווסקאַ

— איך וואָלט בעסער געוואָלט זיך זעהען אויף דער פריי.

פּאָרזיצער: צי קענט איהר דעם אָנ־געקלאָגטען קאַפּיטאַן?

— איך האָב איהם אַמאָל געזעהן אויף דער גאַס.

פּאָרזיצער: איהר זאָגט געווען ביי איהם אין דער היים?

— ניין.

— פאַרוואָס האָט איהר בעת'ן פער־הער אַנדערש געטענה'ט?

— נישט אמת; איך בין געווען ביי מאַיאָר ד"ר ליפּסקי און נישט ביי ד"ר ליפּינסקי. פלאַכּמשינסקי דערמאָנט מיט זיינע ערקלערונגען יענעם וואָס שרייט „כאַפּט דעם גנב", בעת ער אַליין האָט גע'גנב'עט.

דער עדות מוֹיבע שוויעטלעווסקאַ איז מודה, אַז זי איז געווען מיט אַ קינד אויף אַ וויזיט ביי ד"ר ליפּינסקי, אָבער זי האָט מיט איהם נישט גערעדט וועגען פּאַבאָר־ענינים.

דער לאַסקער סטאַראָסטע יאַן וואָלאַס, וועלכער ווערט אויסגעהערט אַלס עדות ערקלערט, אַז אין 1928 איז ער געווען פאָרזיצער פון די פּאַבאָר־קאָמיסיעס אין לאַסק און פּאַביאַניץ אין דער צייט, ווען ד"ר ליפּינסקי האָט דאָרט אַמטירט.

דער פּראָקוראָר פרעגט דעם עדות, צי אין פּאַביאַניץ איז דאָ אַ יודיש חדר.

— יאָ.

פּראָקוראָר: צי ווייסט איהר, אַז אין דעם חדר האָבען זיך באַהאַלטען לאָדזער רעזערוויסטען?

— ניין, ל'ווייס גאָרנישט וועגען דעם.

דער עדות ד"ר טאַראָאָוש באַל, וועלכער האָט צוזאַמען מיט ד"ר ליפּינסקי אַמטירט אויף דער פּאַבאָר־קאָמיסיע אין לאַסק איז אַ מליץ־טוב פאַר'ן אָנ־געקלאָגטען. ער האַלט, אַז ד"ר ליפּינ־סקי האָט נאָך צו שאַרף קוואַליפיצירט די פּאַבאָראָווע. פיל מאָל איז ער, ד"ר באַל אַרויסגעטרעטען פאַר מילדערען בע־האַנדלען די מיליטער פליכטיגע.

די ווייטערדיגע ערקלערונגען פון ד"ר מייער, ד"ר לופּאַ און ד"ר פּאָלאַק, דע־קען זיך מיט דער טענה פון ד"ר באַל. אַלע זאָגען, אַז קאַפּיטאַן ליפּינסקי איז אויף די פּאַבאָר־קאָמיסיעס געווען צו שטרענג לגבי די פּאַבאָראָווע.

דער וויצע־דירעקטאָר פון דער לאָ־דזשער פּאָסט, ה' מיכאַלאָווסקי ערקלערט, אַז דעם אָנגעקלאָגטענ'ס פאָטער האָט אויף דער הויפּט־פּאָסט געאַרבעט 35 יאָהר און האָט געהאַט דעם בעסטען שם.

לויט'ן פאָרשלאַג פון אַדוו. ביליק ווערט אויסגעהערט ישעיה שוויעטלעוו־סקי. דעם קאַפּיטאַן ליפּינסקי קען ער נישט. ער ווייסט נאָר, אַז זיין פרוי איז געגאַנגען צו איהם מיט אַ קראַנק קינד.

פּראָקוראָר: וויפיל איז ווערט אייער פערמעגען?

— 20 — 30 טויזענד דאָלאַר.

פּראָקוראָר: צי האָט אייער זוהן זיך נישט באַהאַלטען דאָ, ווען עס איז אַרעסטירט געוואָרען אַנ'אַנדערער יונ־גערמאַן, וועלכער האָט זיך אָנגענעבען מיט'ן זעלבען נאָמען, און זיך אָנגעגעבען אַלס אייער זוהן.

— יאָ, אָבער ער איז נישט אונזער קרוב.

פּראָקוראָר: ער באַזיצט אויך נישט קיין 30 .. טויזענד דאָלאַר.

דאַן ווערט אויסגעהערט דער פּאַבאָ־ראָווע דוד שוויעטלעווסקי, וועלכער דער־קענט נישט, צי ד"ר ליפּינסקי האָט איהם אונטערזוכט אויף דער פּאַבאָר־קאָמיסיע.

די ערקלערונג פון משה שוויעטלעוו־סקי איז ממש סענסאַציאָנעל. ער זאָגט, אַז בעת מען האָט אויסגעהערט פּאָזנאַנ־סקי'ן, האָט ער זיך דערוואוסט, אַז ער איז אַ פּאָליציי קאָנפידענט. אַרומ־ערענדיג אַ פּאָר טעג שפּעטער האָט ער בע־געגענט אויף דער גאַס שמואל פּרעס'ן, דעם פאָטער פון אַ פּאַבאָראָווע'ן. פּרעס האָט איהם דערצעהלט, אַז פּאָזנאַנסקי האָט זיך צו איהם געוואָנדען פאַר'ן באַ־באַר, אַז פאַר אַ פּאָר הונדערט זל. אָדער דאָלאַרען וועט ער בעפרייען זיין זוהן פון מיליטער־דינסט.

די מוטער פון אָנגעקלאָגטען, העלענאַ ליפּינסקאַ, בעט מען זאָל זי בעפרייען פון אָפּגעבען ערקלערונגען, ווייל זי ווייס אין דעם ענין גאָרנישט זאָגען. זי ווערט בעפרייט.

עס ווערט אויסגעהערט דער ברודער פון אָנגעקלאָגטען. ער ערקלערט, אַז דער פאָטער האָט בעזונדער'ס ליב געהאַט דעם אָנגעקלאָגטען ברודער, מחמת ער האָט פלייסיג שטודירט. צי דער פאָטער האָט געהאַט און געהאַט ערגיץ ליגען געלד און צי ער האָט אין 1923 גע־שפּילט אויף דער בערזע איז איהם נישט בעקאַנט. עס איז, זאָגט ער, מעגליך. אַז דער פאָטער זאָל האָבען איבערגעלאָזט פאַר'ן ברודער אַ ספּעציעלע ירושה.

דערמיט האָבען זיך געענדיגט די נעכטיגע פערהאַנדלונגען.

—0—

וויען הײַלט!
אָרטאָפּעדישער שוהמאַכער־מייסטער ספּעציאַליסט
היילט אויס אַלע אַרט קראַנקע פיס ווי: פּלאַטפוס, קלומפּוס, האַל־פּוס, זענקפוס, הינער־אויגען און אַלע זעמטליכע פוס־פערהאַר־טונגען —
וויכטיג פאַר שטעפּער און שוסטער

עס ווערט אונטעריכטעט מאָס־נעהמען לייסטען־ריכטען, מוסטער־צייכנען און שניידען לויט מאָס און פאַבריקס־אַרט.
וויענער דיפּלאָמירטער פאַך־לעהרער
Maurycy Silbersztein, Łódź,
49 Wschodnia 49
נעמט אָן פון 9—12 און פון 3—6 נאָכמיטאָג.

Dr. Z. RAKOWSKI
ספּעציאַליסט פאַר אויערן, נאָז, האַלז און לונגען־קראַנקהייט
קאָנסטאַנטינער 9 טעלעפאָן 127-81
שפּרעכשטונדען 12—2 און פון 5—7 נעמט אויך אָן אין לעשניצע זגערזשער 17. פון 2 ביז 3 נאָכמי

וויכטיג פאַר פאַבריקאַנטען
וואָס אַרבייטען אויס טווער־אַרטיקלען, קענען בע־קומען דערצו אַלערליי עפעקט־גאַרן, ווי: קניקער־באָקס, שפּיראַלען און פלאָקע־גאַרן אויסגעאַרבייט
פון דער קונסט־צווירנעריי
פון וואַלדמאַן, לאָדז, זאַוואַדזקאַ 16
2 שטאָק. טעלעפ.: פאַבריק 164-88 וואוינונג 118-32
ס'ווערען אויך אָנגענומען אַלע אַרט בוימוואָל־גאַרן
צום גלאַנצען.

Dr. Niewiażski
אַנדזשעיאַ 5 טעל. 159-40
נעמט אָן פון 8—11 פריה און פון 5—9 אָווענד.
ספּעציאַליסט
פאַר סיפיליס, טריפּער און מענער־שוואַכע
בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ־שטראַהלען.
פאַר דאַמען ספּעציעלער וואַרטע־זאַל.

סטאַרשי־פעלדשער
B. Joskowicz
שטעלט פּאַקען טעגליך מיט פרישער קראָוויאַנקע און גיט אויך אַרויס שוויאַדעצטוועס
פּוּלנאָצנאַ — Północna 4 טעלעפ. 141-86
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—6 אָווענד.

יין כשר!!!
ווער עס וויל זיך איבערצייגען, אַז ווײַן דאַרף זײַן גוט, כאָטש ער קאָסט ביליג עמפּפעהלען מיר פון דער נייער ערעפענטער ווײַן און מעהד־פאַבריק
אַ פלאַש פון אַ ½ ליטער זעהר גוטען ראָדזיבען ווײַן
צו פאַבריקס־פרייזען
נאָר 65 גראָשען.
מיט אַכטונג
ווײַן־ און מעהד־פאַבריק „פּראָגרעס"
2 אַלטער מאַרק 2

Dr. med. J. BETTE
ספּעציאַל־אַרצט פון אינערליכע און קינדער־קראַנקהייטען
Piotrkowska 6, tel. 44-95
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן פון 8 ביז 11 און פון 4 ביז 6 אָווענד

ווינער אָרטאָפּעדישע פּראַצאָווניע
— אונטער אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר ספּעציאַליסט —
מאַכט לויט גיפּס־מאָדעלען וואָקלאַדקעס געגען פלאַט פיס קינסטליכע פיס, אָרטאָפּעדישע גאָרטעטען און אַפּאַראַטען
אַ. ז. ה. גדאַנסקאַ 28. וו. 1. פון 5—7 אָווענד

די לאגע אין פוילען הויבט זיך אן בעסערן

די שארפקייט פון ווירטשאפטליכען קריזיס איז שוין אריבער

אפטימיסטישע רעדע פון האנדעלס-מיניסטער קוויאטקאווסקי

די לאגע אין לאנד פערבעסערט זיך

וואַרשאַ, 8. (טעל.)

היינט איז ביים האנדעלס-מיניסטער קוויאטקאווסקי געגעבען געווארען א גלעזעל טיי עס זיינען אנוועזענד געווען די פארשטעהער פון דער אינדוסטריע און האנדעל. צווישען אנדערע: פרעז. פון דער ווארשאווער האנדעלס קאמער גען. מיניסטער קלארנער, און פרעז. פון באַנק פאלסקי ד"ר ווראבלעווסקי, פרעז. פון „לויתן" וויעזשביצקי, וויצע פינאנץ-מיניסטער גראבינסקי, פאיאנס א. א. מצד יודען קהאט זיך בעטייליגט גען. רעפּוט. וואשליצקי.

דער האנדעלס מיניסטער האט געהאלטען א גרעסערע רעדע, און וועלכער ער האט אנגעוויזען, אז די לאגע אין לאנד הויבט זיך אן צו פערבעסערן און דער קריזיס האט שוין פערלוירען זיין שארפקייט. עס האבען דערנאך גערעדט פרעז. קלארנער און אנדערע כמעט אלע רעדנער האבען אונטערגעשטראכען, אז די שארפסטע מאמענטען פון קריזיס זיינען שוין אריבער און עס נעהט צו א בעסערונג.

היי-יאהריגע שקל-אקציע.

דער הויער שקל-קאמיטעט פערנעמט זיך אינטענסיוו מיט דער ארבייט פון פערשפרייטען דעם שקל, די שקלים-בוכלעך זיינען זפערטיילט געווארען צווישען די מיטגלידער פון די ציוניסטישע גרופּירונגען. איספערדעם ווערט ארויסגעפיהרט א אלגעמיינע אקציע דורך ספעציעלע בעפולמעכטיגטע. גאנצע שקלים בילעך צו פערשפרייטען ווערען ארויסגעגעבען אין ציוניסטישען ביורא און אין די פערשידענע ארגאניזאציעס.

דער שקל-קאמיטעט מאכט אויפמערקזאם, אז דער פרייז פון היי-יאהריגען שקל איז 1 זל. 50 גר. דער שקל איז א בעווייז פון דער צוגעהערינקייט צו דער אלוועלטליכער ציונ. ארג. און גיט דעם בעזיצער דאס רעכט צו בעטייליגען זיך אין די וואהלען צום ציוניסטישען קאנגרעס און אויף אזא אופן צו דעצידירען אין די וויכטיגסטע פראגען, וואס זיינען נוגע דעם אויפבוי פון א"י.

גרויסע שרפות אין גאליציען

לעמבערג, (טעל.)

און בעקאנטען זומער וואוינונגס-ארט אין די קארפאטען מוקוליטשין האט געלטען אויסגעבראכען א גרויסע שרפה, וואס האט אנגעמאכט גרויסע שאדענס.

דאס פייער האט גלייכצייטיג אויסגעבראכען אין עטליכע טיילען פון דער זומער-וואוינונג, ארומכאפּענדיג פיל בניינים. צו ראטעווען די ברענענדיגע בנינים איז נישט געווען קיין מעגליכקייט. די גאנצע מיה פון די פייערלעשער איז דערויבער געווען געווענדעט אין דער ריכטונג, אפצוהאלטען דאס פייער פון א ווייטערדיגע פערשפרייטונג. אין משך פון עטליכע שעה איז די שרפה געלונגען איינצולעשען.

מ'מיינט פייער איז אוועק די ארטיגע עלעקטראווניע, די אפטייק פון ה' שארזש, דאס וואוין-הויז פון ה' שטיין און דער מארטאק פון דער פירמע סאפּנעל. דער שאדען בעטרעפט א האלבע מיליאן זל. עס איז פערהאן א חשד, אז מען האט אונטערגעצונדען די עלעקטראווניע. עטליכע פערזאן זיינען ארעסטירט געווארען.

לעמבערג, (טעל.)

געלטען נאכט האט אין אונאוו (ראַווא רוסקא פאוויאט) אויסגעבראכען א שרפה און שטיינ'ם בעקערי, וואס האט גיך ארומגעכאפט עטליכע בנינים און באלד איז דער גאנצער צענטער שטאט געשטאנען אין פלאמען. א דאנק דער ענערגישער אקציע פון די פייערלעשער איז אין אווענד געלונגען די שרפה איינצולעשען. העכער 20 הייזער זיינען אפגעברענט געווארען. דער שאדען איז זעהר גרוים פיל יודישע משפחות זיינען געבליבען זאהן דאך איבערן קאפּ.

גרויסער אויסוואהל
פון ספּארט
פאלקס
און טעניס-
פאנטאפעל
אויף גומי-זוילען
(פרימא און סעקונדע) פון די פירמעס
„Pepege" און „Szweikert"
ווי אויך גומי-מאנטלען
צו ביליגע פרייזען
עמפעהלט אין הורט
M. Fantulis
Łódź, Ogrodowa 2
Telef. 161-96.

שטאט-ראט

(ב) דעם 15. מאי וועט פארקומען א זיצונג פון שטאט-ראט.

לארד פאספילד איז דימיסיע?

לאנדאן, 8. (ספ.)

„דיילי העראלד" מעלדעט, אז צוויי ענגלישע מיניסטארען גרויבען מיניסטער און קאלאניען מיניסטער פאספילד האבען פרעה זיך אנצוזאגען אין דימיסיע.

זייערע שטעלפערטרעטער זאלען זיין צוויי אנגעזעהענע ליבעראליסטען, וואס האבען אנטיילגענומען אין דער ערשטער ארבייטער רעגירונג פון יאהר 1924.

קאמוניסטישע דעמאנסטראציעס אין ארץ ישראל

ירושלים. (יטא) זונטאג דעם 4. מאי איז די ארץ-ישראל-פאליציי ווידער געשטעלט געווארען אויף די פיס, בעזונדערס אין ירושלים, צוליב דעם, וואס מען האט זיך גערייכט אויף קאמוניסטישע דעמאנסטראציעס, וועלכע האבען זיך נישט איינגעגעבען דעם 1. מאי. אבער אויך דאס מאל איז נישט דערלאזט געווארען צו קיין דעמאנסטראציעס.

וואולקאן-אויסברוך אין ניי-זעלאנד

לאנדאן, 8. (ספ.)

פון אוקלאנד מעלדעט מען, אז אין טאל וואמאט אויף א מרחק פון 135 קילאמעטער פון נאפיער און צפון מערב פון ניי זעלאנד איז נעכטען פארגעקומען א גוואלדיגער וואולקאנישער אויסברוך.

נאך עטליכע אונטערערדישע שטויסען האט זיך איינ" שפּיץ בארג געעפענט א קראטער פון וועלכען עס האבען אנגעהויבען ארויסצוגיסען מאסען פון הייסער לאווע.

די לאווע וואס פליסט איבער די פעלדער פערניכטעט אלץ העכער צען דרייזער זיינען פערזונקען געווארען אין דער הייסער לאווע. 8 קוואדראט קילאמעטער בארען איז בעדעקט מיט לאווע'ן 3 מעטער דיק

מען האלט, אז אויפ'ן ארט פון וואולקאנישען אויסברוך נעפינט זיך א אפּזאץ פון ראפע.

„יעאם" זיך איבערגעטראגען אין א ניי לאקאל

די הויגע אפטיילונג פון דער יודישער צענטראלער עמיגראציע - געזעלשאפט „יעאם" האט זיך איבערגעצויגען אין א ניי לאקאל אויף קיליגסקעגא 49, וואו עם וועלען פון היינט אן ערלעדיגט ווערען אלע ענינים פון די עמיגראנטען.

אין דאזיגען לאקאל וועלען אויך פארקומען די לימודים פון די שפראך-קורסען פאר עמיגראנטען.

געשטארבען סענאטאר פויזנער

לומאמירסק, 8 (טעל.)

אין גיט ברענעווי נעבען לומאמירסק איז היינט פארנאכט געשטארבען דער וויצע מארשאלעק פון סענאט, דער פפס'שער סענאטאר סטאניסלאוו פויזנער.

סענאטאר פויזנער איז שוין קראנק זייט א לענגערע צייט. פארגיגע וואך איז ער אריבערגעפאהרען צו זיינע בעקאנטע אין גוט הינטער לומאמירסק און דא האט זיך פלוצלינג זיין געזונד צושטאנד בעדייטענד פערערגערט. אלע בעמיהונגען פון די דאקטוירים אוהם צו ראטעווען זיינען געווען אומזיסט. נעכטען נאך זיינען צום חולה ארויסגערופען געווארען 2 דאקטוירים ספּעציאליסטען פון ווארשא, וועלכע האבען אבער דעם קראנקען שוין אנגעטראפען כמעט א גוסס'ען צושטאנד און אין אווענד איז ער געשטארבען פון סקלעראז.

סענאט. פויזנער איז געבוירען געווארען ביי יודישע עלטערן אין א גוט חוימער פלאצק. שוין פון די יונגע יאהרען איז ער צוגעשטאנען צו דער סאציאליסטישע בעוועגונג און אנטייל גענומען אין קאמף פאר דער אומאפהענגינקייט פון פוילען, וואס איז געפיהרט געווארען דורך פ.פ.ס. זייענדיג א אויסגעשפראכענער אסימילאטאר האט ער נישט אנערקענט די נויטווענדיגקייט פון בעזונדערע יודישע ארבייטער-ארגאניזאציעס און זיך בעצויגען פרעמד און קאלט צו דער קולטור פון די יודישע מאסען.

מיט'ן טויט פון סענאטאר פויזנער פערלירט די פ.פ.ס. איינעם פון איהרע בעסטע פיהרער. די לויה פון פערשטארבענעם וועט פארקומען אין ווארשא.

טעלעפאן 163-23
באר ווארשאווסקי
נאוואמיעסקא 19
עמפעהלט טעגליך ערשטקלאסיגע מיטאגען און אווענדברויט מילכיגע און פליישיגע צו פערשידענע פרייזען, ווי אויך א גלאז ביער ערשטע סארט 30 גראשען, צווייטע סארט 25 גראשען, ווי אויך פעסלעך ביער פרייז צו 8—9—10 גילדען. שבת און יו"ט ווערט אבגעשיקט צו הויזע פעסלעך ביער איבעראל לויט וואונש. — טעגליך אווענד ווערט געגעבען פאטעפאן-קאנצערט פון די גרעסטע וועלט-חזנים און אפערע-זינגער.
באר ווארשאווסקי, נאוואמיעסקא 19
איז הויף
אינהאבער: נתן פארבער.
טעלעפאן 163-23

לאדזער יוד. פליישער פעראיין
פיעטריקאווער 24
זונטאג דעם 11 ד. ח. פינקטליך 5 א זייגער נאכמיטאג קומט פאר אין פעראיינס לאקאל פיעטריקאווער 23 די פארטזעצונג פון די
אלגעמיינע פערזאמלונג
פון 4 מאי ד. י. אויף וועלכע עס ווערען אויפגעפאדערט צו קומען אלע מיטגלידער
די פערוואלטונג.

טישלער-מייסטער-פעראיין
בזשעזשינער 7
צוליב'ן דערהאלטען די לעגאליזאציע פון צעך ווערען געבעטען אלע טישלער מייסטער, מיטגלידער ווי אויך נישט מיטגלידער, זיך צו רעגיסטרירען טעגליך פון 7—10 אווענד אין פעראיין בזשעזשינער 7.
בעמ.: די פארוואהל-פערזאמלונג קומט פאר זונטאג דעם 18-טן מאי און די ענד גילטיגע ערעפנונג פון צעך קומט פאר זונטאג דעם 25 מאי.
די פערוואלטונג

Dr. Wołkowyski
צעגיעלניאנא 25
טעלעפאן 126-87
ספעציאל-ארצט פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע. אלע-ארט אנאליזען בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.
נעמט אן פון 8—2, און פון 6—9 אווענד.
בעזונדער „ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med. M. Heller
ספעציאליסט פאר הויט- און ווענערישע קראנקע און מענער-שוואכע
נאווראט 2, טעל. 179-89
נעמט אן ביז 10 פריה, און פון 4—8 אווענד
פאר פרויען פון 4—5 נאכמ.
אונבעמיטעלטע — לעטשניצע פרייזען.

Dr. med. H. Lajchter
צאהן-כירורג
קיפער, דזשאנסלעס גומען, צינג-קראנקהייטען א.ד.ג.
האט זיך איבערגעצויגען
אויף זשעלאנא 9, טעל. 149-66 1 שטאק פראנט

לאדזער יוד. טעאטער-געזעלשאפט טעאטער „ארטס" אל. 1 מאי 2
שבת דעם 10 מאי ד. י. פינקטליך 8.30 אין אווענט קומט פאר דער
צוויי-טער (לעצטער) ווארט-קאנצערט פון בערימטען ארטיסט און רעציטאטאר
הערץ גראסבארט
נייער פראגראם.
בילעטען פון 1 גילדען צו בעקומען אין קאסע „אסטאריא" רוג פיעטריקאווער און ציגעל-גאס און שבת פון 5 א זייגער אין דער קאסע פון טעאטער „ארטס".

Dr. B. DONCHIN
ספעציאל-ארצט פאר אויגען-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Moniuszki 1, tel. 209-97.
נעהמט אן פון 10—1 און פון 4—7 אווענד

Dr. med. E. Reicher
ספעציאל ארצט
פאר הויט האר און ווענערישע קראנקהייטען
דיאטערמיע-בעהאנדלונג און עלעקטרא-טעראפיע
פאלודניאווע 28 נעהמט אן פון 8—10 פריה, 12—3 און 6—9 אוו. זונטאג און יום-טוב פון 9—2 מיטאג.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פרייזען

Dr. med. H. Różaner
ספעציאליסט פון הויט- און ווענערישע קראנקהייטען און קינדערלאזיגקייט
נארומאוויטשא 9, טעל. 128-08
נעהמט אן פון 8—10; 5—8 אווענד
א ספעציעלער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. A. Mazur
ווסכאדניא 65, — טעל. 166-01
נעמט אן פון 10—2.81.30 און 4—6 אווענד:

LUNA
די הערליכע מוזיק-אילוסטראציע פון סימפאנישען ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון דיר. א. טשודנאווסקי.
היינט צום לעצטען מאל!
10 אווענד פאר'ן פילם-סעאנס
גרויסע מאדע-רעוויע
די פערניכטונג—פון מזרח
אין צוזאמענהאנג מיט דער פראפאגאנדע-וואך פאר אינלענדישע אויסארבייטונגען קאנפעראנסיער מיכאל זניטש
אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג.

קלאנג-פילם-טעאטער
— היינט —
און טעגליך
דער גרעסטער קלאנג-פילם פון דער וועלט, רעאליזירט דורך מיכאל קערטעש.
„נח'ס תבה"
אין די הויפּט-ראלען:
Dolores Costello
i George O'brien
אויסערדעם: סאקסאפאניסטער גראטעסק-אנסאמבל „זעקס ברידער בראון" אנהויב פון די סעאנסן: 6, 8 און 10 אוו. שבת, זונטאג און הגאות 12, 2 אויף ערשטע סעאנסן אלע פלעצער 1 זל.

קינא-טעאטער
„Przedwiośnie"
זשעראמסקיעגא 76/78
היינט און טעגליך!
„די ליבע אין פייער"
ערשטישע דראמע אויפ'ן יסוד פון די לעצטע וועלט מלחמה.
הויפט-ראלען: אפגאט פון אמעריקא Ryszard Barthelmess
און די הערליכע עקראן שטערן Marion Mixon
דער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון א. טשודנאווסקי. די פרייזען פון פלעצער: 1—1 זל.; 2—75 גר.; 3—50 גר. אויפ'ן ערשטען סעאנס אלע פלעצער צו 50 גר. אנהויב 4 א זייגער נאכמיט. שבת, זונטאג און הגאות 2 נאכ. פאספארטו, פריי-קארטען שבת און זונטאג אונגילטיג.

קלאנג-פילם-טעאטער
Grand-Kino
היינט און ווייטערע טעג! פאקס גרעסטער קלאנג-פילם רעזשיסער: Raoul Walsh דער שעפער פון „גנב פון באגדאד" און „די וועלט אין פלאמען" —
„די ריטער פון ליבעלעך"
אין די הויפּט-ראלען: די פערגעטערטע Lili Damita ווי אויך דאס אונפערגלייכטע פאר „ריוואלען" Wiktor Mc. Laglen, Edmund Lowe דער דאזיגער פילם שאפט אנ'אויסגעצייכענטע מיינונג ביים פובליקום וועגען ערשטקל. ווערט פון אונזערע קלאנג-אפאראטען. חוץ דעם: אנ'איבעראשונג פאר די ג' בעזוכער פון גראנד-קינא, זיי וועלען זעהען דעם וועלט-בעריהמטען פילם-ארטיסט Iwan Mozżuchin אין דער געזעלשאפט פון דער שענער זאפיא באטיצקא (מיס פאלאניא) ווי אויך דאס ליבלינג פון גאנץ פוילען יאדוויגא סמאסארסקא. אויסערן פראגראם: האוואישע מעלאדיעס אויסגעפיהרט דורך א נעגער-כאר ווי אויך פאקס קלאנג-וואכען-זשורנאל. אנהויב 4 נאכמ.

ערב דער אויסערגעוועהנליכער סיים-סעסיע

היינט ווערט איבערגעגעבען די פעטיציע דעם מלוכה-פרעזידענט

וואַרשאַ, 8. (טעל.) מאָרגען מיטאָג וועט דער צענטראָ-לעוו איבערגעבען דעם מלוכה פרעזי-דענט די פעטיציע וועגען צונויפרופען אַ אויסערגעוועהנליכע סיים-סעסיע. די פע-טיציע וועט איבערגעגעבען ווערען אין דער ציוויל-קאַנצעלאַריע דורך דער פער-מיטלונג פון דער סיים-קאַנצעלאַריע. עס איז נישט אויסגעשלאָסען, אַז דער סיים-מאַרשאַלעק זאָל אויך רעפּרעזענטירען פון

די צענטער-לינקע קלובען און די נאַ-הענטסטע טעג קומען אויף אַ אוידיענץ צום מלוכה-פּרעזידענט.

• היינט קומט פאָר אַ פּערזאַמלונג פון צענטראָלעוו, כדי ענדגילטיג פעסטצו-שטעלען דאָס פּראָגראַם פון דער אויסער-געוועהנליכער סיים-סעסיע, וואָס זאָל אָנ-גענעבען ווערען אין די מאָטיווען פון דער פעטיציע.

די לאַגע אין אינדיע.

באָמביי, 8. (סס.) רעדענדיג אויף אַ גרויסע עפענטליכע פערזאַמלונג, האָט פּאַטעל ערקלערט, אַז דער געזעלשאַפטליכער בויקאָט פון די בעאַמטע אַזוי גוט ווי דאָס אויפהערען צאָהלען שטייערן וועט זיין אַ גוטער כלי זיין געגען דער ענגלישער מאַכט.

פּאַטעל האָט צוגעגעבען: „איך וויל בע-קעמפען די רעגירונג אויף אַלע פראָנטען איך וויל נישט קיין שלום נישט פאַר זיך און נישט פאַר די רעגירונג. מיר מוזען אויך דערגרייכען די פרייהייט".

לאָנדאָן, 8. (סס.) מען מעלדעט פון סוראַט, אַז די גאַנ-דיסטען גרייטען צו אַ גרויסען מאַרש צו די זאַלץ-סקלאַדעס אין דהאַראַסאַראַ. אין מאַרש וועט זיך בעטייליגען גאַנדי'ס זוהן, מאַנילאַל און דער נייער פיהרער פון דער אינאָפּהענגיגקייטס בעוועגונג אַבאַס טיאַק אַ געוו. ריכטער, וואָס ווערט זעהר געאַכטעט און די ברייטע קרייזען פון דער הינדוסישער געזעלשאַפט. דער מאַרש זאָגט צו צו זיין זעהר אימפּאָני-רענד.

לאָנדאָן, 8. (סס.) די פערשאַרפונג פון בויקאָט אויף ענג-לישע סחורות אין אינדיען האָט אַרויס-גערופען אַ בעאונרוהיגונג אין דער באַוו-וועל-אינדוסטריע פון לאַנקאַשיר. זייט אַ לענגערע צייט האָט זיך שוין געלאָזט בעמערקען אַ פערקלענערונג פון די בע-שטעלונגען פון אינדיען. איצט זייגען כמעט אַלע טראַנזאַקציעס אָפּגעשטעלט געוואָרען. פיל פאַבריקען האָבען געמוזט רעדוצירען אַרבייטער. די האַנדעלס-קרייזען פון מאַנשעסטער פאָדערן פון דער רעגירונג שאַרפע מיטלען מיט צוועק צו בעקעמפען דעם בויקאָט אויף די אויס-לענדישע סחורות אין אינדיען. לויט מעלדונגען פון אָסאַקאַ איז אויך די יאַ-פּאַנישע טעקסטיל אינדוסטריע שטאַרק בעאונרוהיגט צוליב די געשעהענישען אין אינדיען.

לאָנדאָן, 8. (טז) גאַנדהי איז אין דער נאַכט פון מיטוואָך אויף דאָנערשטאָג איבערגעפיהרט גע-וואָרען פון דער תפיסה אינן סעטאַראַ-יום פון פּוראַנדהאַר.

ענטדעקט אַ פערשווערונג אין שפּאַניען

מאַדריד, 8. (טז) די גענעראַלען מאַרטינעז אַנידאַ פון מאַדריד און פּעדראַ פון באַרצעלאָנאַ האָבען אָרגאַניזירט אַ פערשווערונג און געוואָלט אומוואַרפען בערענגיערס רע-גירונג מיט דער הילף פון מיליטער.

די פערשווערונג איז בעצייטענס ענט-דעקט געוואָרען און ביידע גענעראַלען זע-גען אַרעסטירט געוואָרען. די רעפּובליקאַ-נער האָבען אויף אַ פריהערדיגער פער-זאַמלונג געהאַט בעשלאָסען, אויב די פערשווערונג וועט אונטערדריקט ווערען אַרויסצוגעהן אין אַפענע גאַסען קאַמ-פען און בשום אופן נישט דערלאָזען מעהר צו דער דיקטאַטאָרישער מאַכט פון גענער. בערענגיער.

אין שייכות דערמיט דערוויסט זיך די מעלדונגען אַנגען פון אַ גוט אינפאָר-מירטער קוועלע, אַז דער קעניג האָט בדעה תיכף צו שאַפען אַ ליבעראַלע רע-גירונג.

—:0:—

דאָס עלעגאַנטסטע קלאַנג-פילם-קינא

CASINO

היינט און ווייטערדיגע טעג!

איוואַן מאָזשוכין

אין זיין ערשטער הערליכער קלאַנג-קרעאַציע אַלס

האַדזשי מוראַט

(דער ווייסער שטן)

מאָנומענטאַלער פילם לויט דער ערצעהלונג פון לעוו טאָלסטאָי.

אין די הויפּט-ראָלען: ליל דאַגאָווער און בעטי אַמאַן

עס נעמען אַנטייל: בעריהמטער כאָר פון דאָנער קאָזאַקען, אונפערגלייכ-ליכער צאַרישער באַלעט פון פר. עדוואַרד. קלאַנג-פילם-מייסטערווערק, וואָס האָט אָפּגעקאָסט מיליאָנען און שטייגט איבער אַלע „שטומע" ווי אויך קלאַנג-פילמען פון די לעצטע סעזאָנען.

אָנהויב פון די סעאַנסען 4 נמ. פּאַסמאַרטו און הנהה בילעטן אונגילטיג

די ערשטע ציוניסטישע קאָרפּאָראַציע אין לאָדז

דעם 20. אַפּריל איז פון וואַרשאַ אָנ-געקומען קיין לאָדז אַ דעלעגאַציע פון ציוניסטישען אַקאַדעמישען פערבאַנד „אויראַרא" מיט׳ן סעניאָר מאַג. מ. טשאַצקיס און אַרוו. ר. פּעטענבערג אין דער שפּיץ. רעפּרעזענטאַנטען מאַג איז אין לאָקאַל פון לאָדזשער „הזמיר" פאָרגע-קומען די רונדונג פון דער ערשטער ציוניסטישער קאָרפּאָראַציע אין לאָדז אַ. נ. „השחר". בײַ דער אָרגאַניזיר-צונג איז געווען אַנוועזענד דער פילוס-מער פון „אויראַרא" רעפּ. ד״ר י. ראָ-זענבלאַט, קאָרפּאָראַנטען פון פּראַגער „בר גיורא", דעלעגאַטען פון ציוֹנ. אַקאַ-דעמיקער-פעראיין אין לאָדז.

די פאָרשטעהער פון „אויראַרא" האָ-בען אין זייערע רעדעס אונטערשטראָ-כען די וויכטיגקייט פון דער ציוניסטי-שער אַקאַדעמישער קאָרפּאָראַציע פאַר דער ציוניסטישער בעוועגונג, אַלס אויס-דרוק פון דער אָרגאַניזאַציע-עלטער פאָרם פון דער יונגער יודישער אינטעליגענץ.

רעפּ. ד״ר ראָזענבלאַט האָט אויסגע-דריקט זיין צופריעדענהייט מיט דער ענטשטעהונג פון דעם ציוניסטישען אַקאַ-דעמישען פערבאַנד אויף׳ן לאָדזשער באָ-דען. און אונזער שטאָט איז דאָס אַ נײַ-עס. ער רופט צום סוף די יונגע מיט-גלידער פון „השחר" אונטערצונעמען אַנ׳ אונטערנעמונגען טעטיגקייט פאַר׳ן ציוניס-טישען געדאַנק.

אין דעם ענטפער אויף די רעדעס, האָט דער פאָרשטעהער פון „השחר", ה׳ פּראָבאַווניק אָנגעוויזען, אַז די יונגע אָר-גאַניזאַציע וועט זיך בעמיהען צו שטעהן אויף דער הויך פון איהרע אויפגאַבען. זי ווייסט זיין מעטיג אין דער ריכטונג פון רעאַליזירען די ציוניסטישען אידעאַל.

פּערלעזונגען

די פערלעזונג פון רעפּ. י. אונגער אין דער פאָלקס-אוניווערזיטעט בײַ דער ציוֹנ. אָרג. אויף ד. ט.: „אשכנזים און ספרדים", וואָס איז אָפּגעלעגט געוואָרען צוליב׳ן אַפּרײַזען פון פּרעלעגענט, קומט פאָר זונטאָג, דעם 11 ד. ח. 8.30 אָוונט אין לאָקאַל אויף צעגעלניאַנאַ 4. איינ-גאַנג איז פרײַ.

* * *

מאָרגען, שבת אָוונט וועט דירעקטאָר חיים חובען רעפערירען א ד. ט. „די מיטווירקונג פון שול און היים אין די ערציהונג פון׳ם קינד". דער רעפעראַט קומט פאָר אין זאַל פון „התאחדות" שענקעוויטשאַ 3/5.

גאַרטען „גראַנד האָטעל".

צום פריהלינג איז נעעפענט געוואָרען דער גאָרטען גראַנד-האָטעל, אין וועלכען עס ווערען געגעבען יעדען טאָג קאָנצער-טען פון אַ מיליטערישען אָרקעסטער.

דאָנערשטאָג, שבת און זונטאָג נאָכ-מיטאָג קומען פאָר טענץ. יעדען זונטאָג ווערט געגעבען אַ מוזיק-פריהמאָרגען פון 12 ביז 2 מיטאָג.

די רעסטאָראַציע און די קיך איז אונטער דער ליטונג פון דער קיך אין גראַנד-האָטעל.

פינאַנץ-מיניסטער מאַטושעווסקי קומט זונטאָג נאָך לאָדז.

(א) זונטאָג דעם 11. מאַי וועט אויף נאַרוטאָוויטש 45 פאָרקומען די פייער-ליכע ערעפנונג פון דער לאָדזער אָפּטיי-לונג פון פ.ק.אָ.

צו דער פייערליכקייט קומט קיין לאָדז פינאַנץ-מיניסטער מאַטושעווסקי. ער וועט קומען 11 פאַרמיטאָג אויף אַנ׳אוי-טאָמאָביל.

דעם מיניסטער וועלען בעגלייטען קיין לאָדז איינגע פאָרשטעהער פון פערשי-דענע דעפּאַרטאַמענטען.

היינט, פרייטאָג וועט אין לאָדזער פ. ק. אָ. פאָרקומען אַ פרעסע-קאָנפערענץ, וועלכע וועט זיין געווידמעט דער קומענ-דיגער טעטיגקייט פון פ. ק אָ.

דעלעגאַציע פון דער ישיבה „עץ חיים" איז קלעצק אנגעקומען קיין לאָדז.

אין די אָנגעלעגענהייטען פון דער גרויסער ישיבה „עץ חיים" אין קלעצק, וועלכע געפינט זיך מיט איהרע 250 תלמידי חכמים גדולי התורה והיראת אין אַ זעהר קריטישער לאַגע. און אָנ-געקומען קיין לאָדז אַ ספּעציעלע דעלע-גאַציע, אין בעשטאַנד פון צוויי רבנים.

עס איז צו האָפען, אַז די לאָדזער יו-דישע בעפעלקערונג וועט פערשטעהן, ווי ענטגעגענצוקומען די מוסיף, וואָס איז אָנגעטרויט געוואָרען די אויבענגערמאָנ-טע רבנים.

האַנדווערקער, וואָס בעשעפטיגען נאָר אַרבייטער דאַרפען נישט אויסקויפען קיין פאַטענטע און נישט צאָהלען קיין אומזאַץ-שטייער.

(§) לויט אַ צירקולאַר פון פינאַנץ-מיניסטעריום ווערט פאַר האַנדווערקער איינגעפיהרט בעדייטענדע הנחות. קודם-כל ווערען האַנדווערקער און האַנדווער-קער אונטערנעמונגען, וואָס בעשעפטיגען נאָר 1 אַרבייטער, בעפרייט פון אָפּגעבען „דעקלאַראַציעס" וועגען אומזאַץ. זיי דאַר-פען אויך נישט אויסקויפען קיין פּאַ-טענטען. ביז איצט האָבען זיי געמוזט אויסקויפען פּאַטענטען 8. קאַטעגאָריע.

טעאַטער און קונסט

פון יודישען טעאַטער

די גאַסטשפּילען פון דער בעליבטער סוברעטען אַננאַ יאַקובאָוויטש אין יודי-שען טעאַטער און „פּילהאַרמאָניע" גע-העין שוין צו ענדע. די גאַסטראָלערין וועט נאָך אויפטרעטען בלויז איינציגע געצעהלטע טעג. שבת 4 נאָכמ. און שבת אָוונט ווערט געשפּילט די פּאָפּולערע אָפּערעטע „די אַמעריקאַנער חתונה".

דער וואָרט-קאָנצערט פון הערץ גראָספּאַרט

מיטוואָך אָוונט איז אין זאַל פון „אררט" פאָרגעקומען דער ערשטער וואָרט-קאָנצערט פון הערץ גראָספּאַרט. דאָס טעאַטער איז געווען איבערפולט. דער עולם האָט מיט בעגייסטערונג אויפ-גענומען יעדעס וואָרט פון דעם גלענ-צענדען רעציטאַטאָר. צוליב דעם גרוי-סען ערפאָלג פון ערשטען קאָנצערט קומט פאָר שבת אָוונט אין „אררט" דער צווייטער (לעצטער) וואָרט-קאָנ-צערט, מיט אַ פולשטענדיגען נייעם פּראָגראַם.

די גאָלדגרעבער"

די דראַמאַטישע סטודיע בײַם „הזמיר" וואָס האָט זיך זעהר פּאָפּולער געמאַכט מיט איהר אויפפיהרונג פון שלום עלי-כמ׳ס קאָמעדיע „די גאָלדגרעבער" טרעט מאָרגען, שבת אָוונט ווידער אויף מיט דער זעלבע שטיק. דער ביז איצ-טיגער ערפאָלג פון דער סטודיע איז גע-ווען אַ גלענצענדער.

שבועות טעאַטער

היינט, פרייטאָג „ציגאַנקאַלי" שבת נאָכמ. האַמלעט. שבת אָוונט „אַ נאַכט בײַ סינגאַפור".

חיים כהנא'ם

מעטאַלא פּלאַסטישע אויסשטעלונג

די מעטאַל-פּלאַסטישע אויסשטעלונג פון פּראָפ. חיים כהנא אין די זאַלען פון יודישען פרויען גימנאַזיום (פּיראַמאָווי-טשאַ 6) איז ביז היינט שוין בעזוכט געוואָרען דורך 2000 פּערזאָן. די בעזוי-כער האָבען אַנ׳אמת׳ן נחת רוח פון דער אויסשטעלונג. די אויסשטעלונג מאַכט דעם איינדרוק, ווי אַנ׳אמת׳ער פּערל פון דער יודישער קונסט

מעלדונגען

רעליגיעז ציוניסטיש סאָציאַליס-טישע פּאַרטיי „דת ועבודה" נאַוראָמיעסקאַ 4.

מוצש״ק י״ב אייר פּינקטליך 8 אַזיי-גער אָוונט קומט פאָר אַ אויסעראָרדענ-טליכע פּאַרטיי פערזאַמלונג. צוליב דער וויכטיגער טאָגס-אָרדנונג, ווערען אַלע חבר-רים אויפגעפאָדערט פּינקטליך צו קומען. איינטריט נאָר פאַר חברים. גלייכצייטיג מעלדען מיר דאָס די פּאַרטיי-לעגיטימאַ-ציעס ווערען אַרויסגעגעבען אין סעק-רעטאַריאַט יעדען טאָג פון 8 ביז 10 אָוונט. לאָדזער קאָמיטעט פון ר.צ.ס.פ. „דת ועבודה".

אַכטונג, עמיגראַנטען!

פון היינט אָן האָרפּט איהר זיך וועג-דען מכח אַלע אייערע ענינים, ווי אינ-פאָרמאַציע, אויסאַרבייטען אויסלאַנדס-פּעסער, וויזעס, שיפס-קאַרטען און קרוי-בים-פערבינדונגען און נייעם לאָקאַל פון דער הויגער אָפּטיילונג פון דער יודישער צענטראַלער עמיגראַציע געזעלשאַפט, „יעאַס" אויף קיליגסקיעגאָ 49 פראָנט ערשטער שטאָק דאָרט האָרפּט איהר זיך אויך ווענדען מכח די שפּראַך-קורסען פאַר עמיגראַנטען.

הסתדרות „צעירי מזרחי" קילינס-קיעגאָ 44.

שבת אַזייגער 3 נאָכמ. קומט פאָר דאָס וויכטיגע תנ״ך לערנען (ירמיהו) פון ה׳ דוב מאַרעק. 6 אַזייגער קומט פאַר דער מסיבת עונג שבת מיט די בע-טייליגונג פון הרב גוטנובסקי און אַנ-דערע. זונטאָג דעם 11. 5. פּינקטליך 8 אַזייגער אָוונט קומט פאָר אין איינע-נעם לאָקאַל אַ עפענטליכע פערזאַמלונג א. ד. ט.: „תורה ועבודה" אַלס דער איינציגער וועג פאַר די רעליגיעזע יוגענד רעפערירען וועלען די ה״ח צוזמבערקנויפף פון פּאַביאַניץ א. אַסט, א. פאַלק, דוב מאַרעק און משה ראָזענבערג.

אַכטונג חברים—ות פון „החלוץ המרכזי" צעגעלניאַנאַ 4

שבת, דעם 10 ד. ח. 8 אָוונט פּינקט-ליך קומט פאַר אַ שיחת הברים רעפּ. ה. מרגליות א. ד. ט. „ידיעות פון א״י" אַלע חברים-ות ווערען אויפגעפאָדערט דרינגענד צו קומען. דער ועד.

אונזער לאַנג-יעהריגען חשוב׳ן מיטגליד ה׳ מרדכי וועלנער צוליב׳ן טויט פון זיין מוטער נ״ע הינדע דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל די פערוואַלטונגען פון יובילער, זייגערמאַכער און גראַווירער פעראיין און צעך.

Potrzebna panienka

do 5-cio let. dziewczynki na przed południe Zgłosić się Nowo-Cegiel. 24 do p. Kahan godz. 2–4

מודעה רבה לאוריתא!

ועד ישיבת „בית-אברהם" פה לאדז על שם כ״ק מרן רבינו שבגולת שר התורת הקדוש מסאטשאב זצללה״ה זי״ע מודיע שאי״ת ביום א׳ פרשת אמור י״ג אייר שנת תר״צ שעה 3 אחה״צ תהי׳

התחלת כתיבת ס״ת

לישיבתנו הקדושה בהשתתפות כ״ק אדמו״ר מרן שליט״א מסאכאטשאב, באולם הישיבה רחוב פאנסקא 1, לזאת מתכבדת בזה הנהלת הישיבה לבקש את חוב בי תורת ומוקירי׳ לקחת חבל בשמחה של מצוה ועתה כתבו לכם וגו׳, וזכות התוה״ק יעמד לנו להרמת קרן התורה, ולחזות בבנין ציון וירושלים בב״א.

ועד הישיבה.

היינט פרייטאָג ד. 9 מאַי 8 אַ זייגער פריה קומט פאָר אַ הזכרה אין לאָקאַל פון פעראיין „לינת אורחים" פּיעטריקאָווער 59, נאָך דעם פערשטאָרבענעם

משה דוד שעפנער ז״ל

אויף וואָס מיר בעטען אַלע אונזערע מיטגלידער ווי אויך סימפּאַטיקער פּינקטליך צו ערשיינען. די פערוואַלטונג.

Członkowi naszego Związku p. J. LEWINOWI

wskótek zgonu

Syna Jego

wyraża słowa najgłębszego współczucia

Zarząd Związku Zawodowych Muzyków

Rzeczp. Polsk. Oddz. w Łodzi, Piotrkowska 79

אַכטונג.

שלאָסער, מעשענגיסער, קופּערשמידער און בראָנזירער.

שבת ד. 10 מאַי פּינקטליך 7 אָוונט קומט פאָר אין לאָקאַל פון צענטראַ-לען האַנדווערקער-פערבאַנד (פּאָלודניאָווע 4)

די פייערליכע ערעפנונג פון צעך

צו וועלכע עס האָט דעם כבוד איינצולאַדען די אָרגאַניזיר-קאָמיסיע.

בעמערקונג: מיטגלידער און נישט-מיטגלידער וועלכע האָבען זיך נאָך נישט רעגיסטרירט קענען זיך איינשרייבען נאָך היינט פרייטאָג בײַ ה׳ לעווקאָוויטש, צעגעלניאַנאַ 12 און בײַ ה׳ בערקענוואַלד, זאַכאָדניאַ 62 ווי אויך שבת ביז צו דער ערעפנונג אין האַנדווערקער-לאָקאַל פּאָלודניאָווע 4.

גלייכצייטיג לאַדענט די אָרגאַניזיר-קאָמיסיע איין די יעניגע מיטגלידער, וועלכע האָבען צוליב מאַנגעל אין גענויע אַדרעסען נישט בעקומען קיין פּער-זענליכע איינלאַדונגען.

אַכטונג, בלעכער-מייסטער!

זונטאָג, דעם 11-טען מאַי 6 אַ זייגער אָוונט קומט פאָר

די פייערליכע ערעפנונג פון בלעכער-צעך

אין אייגענעם לאָקאַל, פּאָלודניאָווע 4.

מיטגלידער און נישט-מיטגלידער קענען זיך פּערעגיסטרירען זונטאָג פון 12 אַ זייגער מיטאָג ביז דער ערעפנונג. נישט רעגיסטרירטע מיטגלידער האָבען נישט קיין וואַהל-רעכט. בעמערקונג: פּערזוימט נישט דאָס רעגיסטרירען זיך.

מיט אַכטונג די אָרגאַניזיר-קאָמיסיע.

8-קל. רעליגיעזע גימנאַזיום

פון דער געזעלשאַפט „תורה ודרך ארץ"

אין לאָדז צעגעלניאַנאַ 60 טעל. 176-46

די דירעקציע מאַכט בעקאַנט, אַז די עקזאַמענס צום נייעם שול-יאָהר 1930-31 הייבען זיך אָן דעם 20 מאַי, 8.30 פריה.

כשר | וויכטיג פאַר די יוד. בעפעלקערונג | כשר

דערמיט מאַך איך בעקאַנט דאָס ג׳ פּובליקום דאָס נאָך אַ גרינדליכן רעמאָנט איז ווידער געעפענט געוואָרען אויף פּיעטריקאָווער 62 דער בעוואוסטער באַר

„ALA FOURCHETTE"

דער באַר איז פערזעהן מיט ערשטקלאַסיגע קרעפטען ווי אויך אונטער אַ שטרענגע רעליגיעזע קאָנטראָלע פון ה׳ בערנהיים. מיטאָגען ווערען אַרויסגעגעבען פון 12 ביז 5 נאָכמיטאָג. אויך ס׳וועט זיין אַ ספּעציעלע מילכיגע קיך פון 5 אַ זייגער נאָכמ. מיט אַכטונג

כשר | ה. בערנהיים פּיעטריקאָווער 62 | כשר

Sz. Maroko, Łódź

M. Kaufman. Łódź Drewnowska 16

„WATT" 1930-38

Pokój frontowy, umeblowany, na I piętrze, z niekrępującem wejściem do oddania 11 Listopada 77 m. 4

KANTOR WYMIANY, posiadający również kolekturę losów szuka wspólnika z pieniędzmi, Oferty: „Losy 6"

לאָדזער טאָגעבלאַט

דער רעדאַקטאָר נעמט-אָן פון 6 ביז 7 אין אָוונט.

נישט בעשטעלטע מאַנוסקריפּטען ווערען נישט צוריקגעשיקט.

אַדרעס: „Lodzer Tageblat", Łódź, Piotrkowska 16 Skrz. poczt. 16

טעלעפאָנען: רעדאַקציע 10057. אַדמיניסטראַציע 100.47

די פּאָליטיק פון דער וואָך

ענגלישע און פראַנצויזישע קאָלאָניאַל-פּאָליטיק. — פייערדיגע רייד פון די ענגלענדער און זעלטענע דבורים פון די פראַנצויזען. — באַריקאַדען אין קאַלקוטאַ און באָמביי און אימפּאָזאַנטע פייערונגען אין אַלזשיר.

די פראַנצויזישע קאָלאָניאַל-פּאָליטיק צייכענט זיך נישט אויס מיט אַזאַ „ליבעראַליזם", ווי די ענגלישע און דאָך האָט פראַנקרייך נישט אַזוי פיל צרות פון איהרע קאָלאָניעס ווי ענגלאַנד. אין דערזעלבער צייט, וואָס עס שפּילט זיך איצט דער אָנהויב פון אַ בלוטיגען אויפשטאַנד אין אינדיען געגען דער ענגלישער מאַכט, זיצט דער פראַנצויזישער פּרעזידענט דומערג אין אַלזשיר, וואו עס קומען פאָר גראַנדיעזע פייערליכקייטען לכבוד דעם 100-יעהריגען יובּילעאום זייט אַלזשיר איז געוואָרען אַ בעשטאַנד טייל פון דער פראַנצויזישער מלוכה. און די פייערליכקייטען בעווייזען זיך אויך די איינגעבוירענע, וועלכע זענען זעהר שטאַרק צוגעבונדען צו דער אייראָפּעאישער מלוכה, וואָס האָט פערקנעכטעט זייערע זיידעס מיט הונדערט יאָהר צוריק. פראַנקרייך'ס פּאָליטיק אין די קאָלאָניעס איז אַ גאַנץ אַנדערע פון די ענגלישע. די פראַנצויזישע שטאַטס-האַלטערס און גובערנאַטאָרען האָבען נישט אויף די ליפּען דאָס זיסע פּוטער-שמיכעלע פון אַן'ענגלישען הויך-קאָמיסאַר און וויצע-קעניג, דער פראַנצויז איז מעהר זעלנער ווי פּאָליטיקער, דערפאַר פערמאָגט ער אָבער די מעלה, וואָס ער ווינט נישט איין די בעפעלקערונג אין זיסע האָפנונגס-חלומות. ער ניצט זיי אויס פאַר זיך אויף וויפיל עס לאָזט זיך און גלייכצייטיג שטרעבט ער זיי צוצוברענגען אויף העכערע ציוויליזירטער מדרגה. קען זיין, אַז דאָס איז צוליב דער „קינדער-נויט" אין פראַנקרייך. מען וויל אַזוי אַרום אַסימילירען מיט זיך די שבטים פון די קאָלאָניעס, אַז זיי זאָלען אין פאַל' ווען מ'וועט דאַרפען צושטעלען מענשען-פלייש צו מלחמות, זיין אַ גוטער עלעמענט, אויף וועלכען מ'זאָל זיך קענען פערלאָזען. אַ צווייטע סבה איז אויך דאָס, וואָס פראַנקרייך האָט נישט די צרה פון אַרבייטסלאָזיגקייט, איבערזעטיגקייט אין אַרבייטס-הענט, און זי דאַרף ערשט נישט פיהרען קיין אויסראָטונגס-פּאָליטיק געגען די עראָבערטע פעלקער, כדי אויף זייער אָרט צו קאָלאָניזירען פראַנצויזען. די דאָזיגע מאָמענטען ווירקען זעהר שטאַרק, אַז אין די פראַנצויזישע קאָלאָניעס זאָל זיין פערהעלטנישמעסיג רוהיגער ווי אין די ענגלישע קאָלאָניעס. די פראַנצויזישע קאָלאָניאַל-פּאָליטיק אין אַפריקאַ האָט בעוויזען, אַז ביי אַ גוטער, ערהליכער און טאַקטפולער אַדמיניסטראַציע קאָן מען, זעהר געשיקט אויסמיידען די אַלע צרות און קלאָפּאָטען, וואָס ענגלאַנד האָט כמעט יעדען טאָג דאָ אין דער און דאָ אין אַן'אַנדער קאָלאָניע פון דער בריטישער אימפּעריע. אַ דאַנק דער קלוגער און ערהליכער פּאָליטיק פון די פראַנצויזישע גובערנאַטאָרען אין אַפריקאַ, איז פראַנקרייך איצט די שטאַרקסטע אימפּעריע לענג אויס דעם אַפריקאַנישען ברעג פון מיטלענדישען ים. איר העגעמאָניע איז דאָרט פיל מעהר געזיכערט, ווי למשל די העגעמאָניע פון ענגלאַנד אין אינדיען. פון דער אָרטיגער איינגעבוירענער בעפעלקערונג דראָהט נישט פראַנקרייך קיין שום געפאַהר. אויב די לאַגע פאַר פראַנקרייך קאָן דאָרט יאָ אַמאָל ווערען געפעהרליך, וועט עס קומען פון דער איטאַליענישער זייט, מוסאָליני מיט זיין עקספּאַנסיע פּאָליטיק, שטרעבט אַרייַנצונעמען אונטער'ן שוץ פון רוים וואָס גרעסערע קאָלאָניעס אין אַפריקאַ. פאַר איטאַליען זענען קאָלאָניעס אַ בעזונדערע לעבענס-פראַגע. די איטאַליענער עמיגרירען אין אַלע וועלט-טיילען צו זוכען זיך אַ שטיקעל ברויט. מוסאָליני קלינגט דעריבער שטענדיג מיט'ן שווערדעל. ער וואָלט געוואָלט אַ בעלן צו פערנעמען פאַר זיך אַלע מאַנדאַט-לענדער, און דער עיקר טאַקע די, וואָס ליגען אויף'ן אַפריקאַנישען ברעג פון מיטלענדישען ים. ביי אַזאַ פּאָליטיק, וואַרפט מען זעלבסטפערשטענדליך, אַן'אויג אויף דעם פראַנצויזישען אינטערעסען געביט, און פון דאַנען טאַקע די אָנגעשטרענגטע בעציהונגען צווישען די צוויי לאַטיינישע שוועסטערן. אַלס ראיה צו דעם שטענדיגען קאָנפליקט צווישען פראַנקרייך און איטאַליען קאָן אונז דינען די לאָנדאָנער ים-קאָנפערענץ. די פראַנצויזישע און איטאַליענישע רעגיערונגען האָבען זיך בשום אופן נישט געקאָנט אויסגלייכען וועגען זייער שיפען-פאַרמעגען אויפ'ן מיטלענדישען ים, און איצט זענען מיר עדות פון קאָלאָסאַלע אָנגעשטרענגטע ים-בעוואָפנונג פון איטאַליען. דער איטאַליענישער פלאָט ווערט איצט פערשטאַרקט מיט עטליכע נייע גרויסע קריגס-שיפען, אַז די בעוואָפנונג איז נישט סתם אַזוי לשם צו דערהאַלטען דעם פרידען נאָר, צו שאַפען זיך די מעגליכקייט פון אַ כוחות-פערמעסטען מיט פראַנקרייך איז פאַר קיינעם קיין סוד נים. דאָס צו אָפטע הנדלען זיך פון דער איטאַליענישער מאַמראָנגע צו דייטשלאַנד, איז טאַקע אויך פערבונדען מיט דעם אַפריקאַנישען ברעג פון מיטלענדישען ים. דער עסטרייכישער פּרעמיער שאָבער האָט מיט אַ פּאָר וואָכען צוריק זאָנדירט אין רוים דעם באָדען פאַר אַ פערשטענדיגונג צווישען איטאַליען און עסטרייך און אויך מיט דייטשלאַנד. די אייראָפּעאישע כוחות-פערהעלטנישען קאָנען זיך אַמאָל צוליב דעם אַנדערש געשטאַלטען און אַליין צוליב דעם אַפריקאַנישען ברעג פון מיטלענדישען ים. דער דאָזיגער ים האָט אַמאָל, אין די אַלטע צייטען געשפּילט די גרעסטע ראָל אין דער אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליטיק. אַלע מלחמות אויף דער יבשה זענען אַרויסגעקומען צוליב דעם דאָזיגען ים. און גאַנץ מעגליך, אַז מיר קעהרען זיך צוריק צו דער מיטלענדישער עפּאָכע. די אָקעאַנען האָבען פערלאָפּט פאַר זיך אַזעלכע צוויי לויתנ'ס, ווי אַמעריקאַ און ענגלאַנד. דאָס זענען 2 גלייכע כוחות אויפ'ן ים און דעריבער איז דאָרט דער שלום געזיכערט. דאָס פייער פון דער קומענדיגער מלחמה קאָן זיך אָנכאַפּען נאָר צוליב און ביים ברעג פון מיטלענדישען ים. בלויז פון דער זייט דראָהט אַ געפאַהר פאַר דער אימפּעריאַלער מאַכט פון פראַנקרייך. די איינגעבוירענע בעפעלקערונג איז אָבער צוגעבונדען צו דער פראַנצויזישער מעטראָפּאָליע, צו דער פראַנצויזישער אַדמיניסטראַציע און אין דער צייט, ווען די הינדוסען בויען באַריקאַדען אין קאַלקוטאַ און באָמביי, ווערט אין אַלזשיר געמאַכט אַ פייערליכער קבלת פּנים פאַר'ן פראַנצויזישען פּרעזידענט....

ב. ז—ן.

מיר מוזען האָבען אַנדערע אַרבייטס-מעטאָדען

(צום בעזוך פון ד"ר בערנאַרד קאהאן אין פוילען)

פון ד"ר פ. ראַטענשטרייך

דער פאַרשטעהער פון „דזשאָינט", בערנאַרד קאהן איז געקומען קיין פוילען. ער איז געקומען נישט נאָר בלויז אויסצופאָרשען די לאַגע פון די פוילישע יודען, נאָר אויך זיך בעראַטען מיט די פאַרשטעהער פון דער יודישער בעפעלקערונג, אויף וואָס פאַר אַן אופן צו פיהרען די אויפבוי-אַקציע פון פוילישען יודענטום.

בערנאַרד קאהן איז אַן אַלטער געזעלשאַפטליכער טוער. צעהנדליגער יאָהרען שטעהט ער אַן דער שפּיץ פון עטליכע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס אין בערלין, וועלכע האָבען נאָך פאַר דער מלחמה געהאַט די אויפגאַבע צו שטיצען מאַטעריעל די יודען פון מזרח-אייראָפּאַ. אויף דער דאָזיגער ליניע האָט ער אויך געפיהרט די אינסטיטוציע „פונדיישאָן". די געענדערטע בעדינגונגען און פערהעלטנישען האָבען אָבער געצוואונגען דעם ה' קאהן און זיינע מיטאַרבייטער צו אַנדערע מעטאָדען פון אַרבייט. זיי האָבען זיך איבערצייגט, אַז אין סאָוויעט-רוסלאַנד מוז די אַרבייט זיין אַ גאַנץ אַנדערע, ווי זיי האָבען געוואָלט, און ווי זיי זענען געוואוינט געווען צו טון. אין פוילען האָבען זיי פונאַנדערגעבויט די „גמילת חסדים" קאַסעס פאַר קליין-הענדלער און האַנדווערקער און קאָאָפּעראַטיווע בענק פאַר'ן מיטעלען סוחרטום און פאַר'ן גרעסערען האַנדווערק.

מיר אָנערקענען די ווירקזאַמקייט פון די 2 אינסטיטוציעס, מיר שטעלען נאָר פעסט, אַז ווען זיי וואָלטען אפילו געהאַט אין זייער רשות פיל מיליאָנען דאָלאַר, וואָלטען זיי אויך נישט געקאָנט, צוליב דער נייער עקאָנאָמישער פּאָליטיק, וואָס ווערט ביי אונז געפיהרט, דערהאַלטען די יודען ביי זייערע ביז-איצטיגע עקאָנאָמישע פּלאַצובקעס. מיר שרייען שוין עטליכע יאָהרען, אַז דאָס גרעסטע אונגליק פאַר'ן פוילישען יודענטום איז דאָס, וואָס דאָס עקאָנאָמישע לעבען ווערט רעגולירט דורך דער ביוראָקראַטיע. כל זמן די רעגירונג וועט רעגולירען ביי אונז דאָס ווירטשאַפטליכע לעבען, וועט די יודישע בעפעלקערונג נישט קענען דערהאַלטען איהרע פּאָזיציעס. זייט יאָהרען שטעלען מיר פעסט, אַז ווען מען וואָלט אונז געהאָלפען מיט קרעדיט, וואָלטען מיר זיך נאָך געקענט האַלטען אויף דער אויבערפלאַך פון ווירטשאַפטליכען לעבען, אָבער נאָר דאַן, ווען עס וואָלט געפעהלט דער עקאָנאָמישער ליבעראַליזם, אָבער אין אַ צייט פון אַ קאָנצערן-פעראייניגונג, פון אַ צענטראַליזאַציע, וואָס ווערט דורכגעפיהרט פון די מאַסגעבענדע פאַקטאָרען, איז זעהר שווער, אַז מיר זאָלען זיך קאָנען דערהאַלטען אויף אונזערע פּלאַצובקעס ביי דעם איצטיגען סיסטעם פון הילף-קרעדיט.

לאָמיר געבען אַ קאָנקרעטען ביישפּיל פון די לעצטע טעג. עס ווערט פאָרגעברייט אַ פּלאַן פון תבואה-פּאָליטיק אויפן קומענדיגען יאָהר. דער פּלאַן נעמט נישט נאָר בלויז אַרײַן די מיטלען, וואָס האָבען די אויפגאַבע צו פערזיכערן די רעגירונג פון דער לאַנד-ווירטשאַפט נאָר מען פאָדערט אויך צו מאָנאָפּאָליזירען דעם תבואה-עקספּאָרט פאַר'ן פערבאַנד פון די תבואה-עקספּאָרטערען, וועלכער בעשטעהט קודם כל פון לאַנדווירטשאַפטליכע האַנדעלס-אָרגאַניזאַציעס און מען פאָדערט דעריבער אַלערליי הנחות סיי ביי קרעדיט, סיי בנוגע דעם טאַריף. פאַר די דאָזיגע אינסטיטוציעס, אַז זיי זאָלען קאָנען איינקויפען גרעסערע מענגעס תבואה פאַר'ן אונגערליכען געברויך און פאַר די מיהלען.

צעהנער טויזענדער יודישע פאַמיליעס לעבען פון תבואה-האַנדעל. און עס איז נישט קיין שום ספק, אַז ביי דער נייער תבואה-פּאָליטיק, וואו די לאַנדווירטשאַפטליכע האַנדעלס-אָרגאַניזאַציעס וועלען געניסען פון די גרעסטע קרעדיטען און טאַריף-הנחות, וועט דער יודישער תבואה-מסחר מוזען אונטערגעהן. וואָס זשע וועט ווערען מיט די דאָזיגע אַרויסגעשטופּטע און דעקלאַסירטע סוחרים? וואָס זאָלען זיי טון. זיי ווילען דאָך לעבען, צו וואָס זאָלען זיי זיך דאַן געמען, אויב נישט צו שטאַרבען פאַר הונגער?

די יודישע תבואה-סוחרים זענען שוין אַזוי אויך גענוג פעראָרימט געוואָרען צוליב דעם אַלגעמיינעם קריזיס אין לאַנד צוליב דער תבואה-פּאָליטיק פון דער רעגירונג. צי קאָן מען זיי העלפען מיט דעם קרעדיט, וואָס זיי וואָלטען בעקומען פון די קאָאָפּעראַטיווע בענק אָבער פון די „גמילת חסדים" קאַסעס? מיט דער הילף פון די דאָזיגע קרעדיטען קאָנען זיי אַמבעסטען העלפען צו פאַרצעלירען די בראַנזשעס, וועלכע זענען נאָכנישט אַרונטערגעפאַלען אונטער דער „רעגולאַציע" און די סינדיקאַטען האָבען נאָך נישט אַרויפגעלעגט אויף זיי זייער לאַפּע. אָבער די דאָזיגע איבערוואַנדערונג פון איין בראַנזשע צו דער אַנדערער וועט נאָר ברענגען צו אַ פערשטאַרקטען קאָנקורענץ, וואָס וועט אָפּשוואַכען אַלע סוחרים פון דער בראַנזשע, צו וועלכער עס איז צוגעקומען אַ נייער שטראָם מענשען. און עס וועט מוזען קומען דערצו, אַז דער סוחר, וואָס איז נאָך מיט אַ יאָהר צוריק געווען גענוג שטאַרק, וועט אויך מוזען, צוליב דעם, וואָס פיל האָבען זיך געוואָרפען אויף דיזעלבע געשעפטען, אָנקומען צו די קאָאָפּעראַטיווע בענק, אָדער צו דער „גמילת חסדים" קאַסע.

צי קאָנען מיר דאָס דערלאָזען? מען זאָגט, אַז אַקעגען דער פּאָליטיק פון די מאַסגעבענדע ספערען זענען מיר הילפלאָז, עס איז נישט אַזוי. און דער אונגליק איז דאָס, וואָס מיר האָבען נישט געזאָרגט דערפאַר, אַז די יודען זאָלען זיך אַריינקריגען אין די נייע ווירטשאַפטס-צווייגען, וואָס ווערן וואָס אַמאָל אַלץ מעהר פערשפּרייט.

מיר מוזען זיך נעמען צו אַן אַנדער מעטאָד פון אָרגאַניזאַציע. און היות די יודען וועלען זיך לאָזען פון אונז אָרגאַניזירען נאָר דאַן ווען, מיר וועלען האָבען אין אונזער רשות גרעסערע קאַפּיטאַלען, האָבען מיר אַלס פעראָרימטע און אויסגעזויגענע, דאָס רעכט צו פאָדערן פון אונזערע אַמעריקאַנער ברידער, אַז זיי זאָלען אונז אַקטיוו מיטהעלפען צו אָרגאַניזירען די יודישע בעפעלקערונג אין פוילען צו דער נייער עקאָנאָמישער פּאָליטיק, וואָס ווערט שוין עטליכע יאָהר געפיהרט ביי אונז אויף אַ סיסטעמאַטישען אופן. און ווען בערנאַרד קאהן וועט זיך צוזאַמענקומען מיט די פאַרשטעהער פון פוילישען יודענטום, וועט ער זיך אַליין איבערצייגען אין אונזער אָרימקייט, מיר וואָלטען אָבער געוואָלט, אַז ער זאָל שפּעטער צונויפרופען אַ קאָנפערענץ פון אונזערע בעדייטענדסטע פאַרשטעהער און צוזאַמען מיט זיי אָנצייכענען די ווייטערע ריכטליניען פון „פונדיישאָן" אין פוילען.

די ביז איצטיגע אַרבייט איז געווען אַן איינזייטיגע. זי לינדערט אפילו נישט דעם ווייטאָג. עס איז שוין געקומען צו דעם, אַז מען באָרגט זיך אין דער „גמילת חסדים" קאַסע, כדי צו קענען איינצאָהלען די ראַטע אין דער קאָאָפּעראַטיווער באַנק, כדי ווידער צו קענען בעקומען עפּעס אַ הלואה'לע, פון וועלכען מ'נעמט אַ טייל אויף חיונה און אַ ביסעל לעגט מען אַריין אין האַנדעל.

דער „פונדיישאָן" איז געווען איינזייטיג אינפאָרמירט וועגען די נויטען פון דער יודישער בעפעלקערונג, מיר ווילען אַז זיי זאָלען זיך נישט בלויז בעראַטען מיט די, וואָס זענען געווען זייערע עקספּאָנענטען אין פוילען, נאָר מיט די אַלע, וואָס זענען בעוואוסט אין די נויטען פון דער יודישער בעפעלקערונג.

צו ענג איז דער קרייז פון די „דזשאָינט" עקספּאָנענטען אין פוילען. מען דאַרף אויך אַנדערע צוציהען צו דער אַרבייט.

די פאַקטאָרען, וואָס זענען פעראַנטוואָרטליך פאַר'ן גורל פון דער יודישער בעפעלקערונג אין פוילען דאַרפען אויף דער קאָנפערענץ מיט ד"ר קאהן פאָדערן, אַז ער זאָל אָפּהאַלטען אַ געמיינזאַמע קאָנפערענץ מיט די פאַרשטעהער פון גאַנצען פוילישען יודענטום. אויף דער דאָזיגער קאָנפערענץ מוז קומען צו אַ הסכם וועגען דער ווייטערדיגער הילפס-אַרבייט. מיר האַלטען, אַז אויף דער דאָזיגער קאָנפערענץ, וועט מען פערגעסען אין דעם אַלעם, וואָס טיילט אונז פונאַנדער און עס וועט קומען צו אַן'אמת'ן „בורגפרידען". אינם אינטערעס פון דער פויפּעריזירטער יודישער בעפעלקערונג.

מאַכמעד, דער גרינדער פון איסלאַם

אַ נייַ בוך וועגען לעבען און ווירקונג פון דעם נביא פון די מאַכמעדאַנער. — זיין כאַראַקטער און בעדייט אין ליכט פון דער מאָדערנער פאָרשונג

פון א. גלאַנץ.

2.

פון אַ „גליקליכער אידעע" צו ברענגען מאָנאָטעאיזם צו די געצענדינער און אַ כמעט יודישער פאָרם איז געוואָרען אַ גרויסע בעוועגונג, ספּעציעל זינט מאַכמעד איז אַנטלאָפען פון זיין אייגענער היים-שטאָט מעקא קיין מעדינא. די בעוועגונג איז געוואָרען גרויס, ווייל זי איז געקומען אין אַ „פּסיכאָלאָגישען" מאָמענט. די געצענדינערייַ האָט מעהר נים בעפרידיגט קיינעם. דער יודישער מאָנאָטעאיזם איז געווען צו שטרענג, צו פער'עקשנ'ט. דערצו נאָך זענען יודען קיינמאָל נישט געווען קיין שטאַרקע בעקעהרער צו זייער אמונה. יודען האָבען קיינמאָל נישט געהאַלטען פון גרים. דאָס קריסטענטום, ווידער, האָט נים שטאַרק „אַפּעלירט" צו די קריגערישע אַראַבער צוליב זיין צופיל „גוטסקייט". די אַראַבער, וואָס האָבען זיך ביי יעדער געלעגענהייט געכאַפּט צו זייערע מעסערס, וואָס ביי זיי איז די בלוט-נקמה געווען אַ הייליגע טראַדיציע, האָבען קיין גרויס בעגייסטערונג נישט געקאָנט האָבען פאַר אַ לעהרע, וואָס פּרעדיגט נאָר ליבע, מחילה. דערצו האָבען די קריסטען אין דער פּראַקטיק אַליין בעוויזען נישט נאָר זייער היפּאָקריטישקייט, נאָר אויך ווי שווער עס איז נאָכצופאָלגען זייערע אייגענע געבאָטען.

אַן אייגענער מאָנאָטעאיזם, אַן אַראַבישער אַזאַ, וואָס זאָל זיין צוגעפּאַסט צום אַראַבישען כאַראַקטער און צו די אַראַבישע בעגריפען — דאָס איז גאָר אַ אַנדער ענין. דאָס לאָזט זיך רעדען און עס האָט זיך טאַקע געלאָזט!

מיר האָבען שוין געזעהען, וואָס פאַר אַ ווילכטיגע ראָלע עס האָט געשפּילט פאַר דער אַראַבישער פאַנטאַזיע מאַכמעד'ס פאַרשטעלונג וועגען גן-עדן. באַלד האָט מאַכמעד אַרייַנגעפיהרט נאָך אַן עלעמענט, וואָס האָט נאָך מעהר געפּאַסט זיך פאַר'ן אַראַבישען כאַראַקטער. דאָס איז געווען דער „הייליגער קריג", דאָס נעמען די שווערד אין האַנד לשם מצוה, אין גאָט'ס נאָמען. פּאַקטיש האָט דאָס בעדייט די פרייהייט צו בעפאַלען, צו פּלינדערן, רויבען, צונעמען פאַר זיך די שענסטע מיידלעך.

די דערמאָנטע שחיטה אויף די יודישע שבטים אַרום מעדינא האָבען מאַכמעד'ן און זיינע נאָכפאָלגער אַרייַנגעבראַכט אַ סך עשירות. דאָס איז געווען אַן'ענין. דאָס האָט צוגעצויגען צו מאַכמעד'ן מעהר אָנהענגער, ווי אַלע בענקשאַפטען צום איינציגען גאָט צוזאַמענגענומען. די זעלבע רויב און פּלינדער-פּאָליטיק איז אָנגעפיהרט געוואָרען בנוגע אַלעמען, און דער עיקר קעגען מאַכמעד'ס אייגענע לאַנדסלייט — די אַראַבער פון און אַרום מעקא, וואָס האָבען איהם אַליין נישט געוואָלט אָנערקענען. קיין וואונדער, אַז די מחנות גלויביגע זענען אַליין געוואַקסען. קיין וואונדער אויך, אַז די מעקאַנער לאַנדסלייט האָבען מיט אַן'אמת אָנגעהויבען זיך „פערטראַכטען" און שרעקען. אַזוי לאַנג ביז מעקא איז אויך געוואָרען בעקעהרט און דער נביא מיט זיינע הויפּט-מקורבים זענען אַרייַנגעריטען קיין מעקא אין טריאומף.

אַזוי איז בעשאַפען געוואָרען די נייע רעליגיע, וואָס האָט זיך אַליין מעהר געשפּרייט, אויב נישט מיט גוטען, איז מיט'ן שווערד. די אַראַבער, וואָס זענען טויזענדער יאָהרען געווען האַלב-ווילדע, אָבגעזונדערטע אין אַ ווינקעל זענען אַרויס אויף דער וועלט-אַרענע מיט דעם רוף צום נייעם גאָט און נישט ווייניגער מיט דעם חשק איינצונעמען, פּלינדערן, האָבען זיי מיט זייערע שאַרפע שווערדען בעזיגט לאַנד נאָך לאַנד און פאָלק נאָך פאָלק. זיי זענען געוואָרען די בעלי-הבתים פון אַ גרויסען טייל אַזיען, אַפריקא און אייראָפּא.

דאָס פערזענליכע אויסזעהן פון מאַכמעד'ן ווערט איבערגעגעבען אַזוי: „נים זעהר קיין הויכער, מיט געדיכטע, אָבער נישט שטאַרקע געגרייזעלטע האָר, מיט אַ גרויסען קאָפּ, גרויסע שוואַרצע, אָפט בלוט-פערלאָפענע אויגען, ברייט-פּלייציג, מיט שווערע הענד און פיס". ער האָט געהאַט אַ הייסען טעמפּעראַמענט, אָפט געשריגען און ליב געהאַט אַ סך און רוישיג צו לאַכען.

כל זמן זיין פרוי כאַדידשא האָט געלעבט, איז ער איהר געווען געטריי, און עס איז נישט בעקאַנט, צי ער האָט געהאַט צו טון מיט אַנדערע פרויען. נאָך כאַדידשא'ס טויט איז אָבער אין איהם פאָרגעקומען אַ גרויסע ענדערונג. ער האָט חתונה געהאַט מיט אַ סך פרויען, פערשאַפט זיך אַ סך קעבס-ווייבער. די בעליבטעסטע פרוי איז געווען אַ-עשאַ, די טאָכטער פון זיין שטאַרקסטען נאָכפאָלגער אַבו-בעקר. מאַכמעד האָט גענומען אַיעשאַ'ן, ווען זי איז נאָך כמעט געווען אַ קינד. דאָס מיידעל איז, ווייזט אויס, נישט מעהר געווען קיין נאַר. זי האָט געוואוסט, ווי איהם צו בעאיינפלוסען... לויט אַ לעגענדע זאָל זי האָבען אַמאָל געזאָגט, שוין נאָך מאַכמעד'ס טויט, אַז „דער נביא האָט ליב געהאַט פרויען און גוט צו עסען, אָבער דער עיקר — פרויען." צווישען מאַכמעד'ס פרויען זענען געווען צוויי יודישע. ביידע האָט ער צוגענומען ביי צוויי יודישע הויפּט-לייט, וועלכע ער האָט געלאָזט דערהרג'ענען. איינע פון זיי, זאַינאַב, האָט געוואָלט דעם נביא פער'סמ'ען — אויס נקמה פאַר זיין הריגה פון איהרע ברידער, אָבער עס איז איהר נישט געראָטען. מאַכמעד האָט בלויז גענומען איין ביס פון דעם פלייש, וואָס זאַינאַב האָט איהם אונטערגעטראָגען. דאָך האָט ער זיך געהאַלטען און איין בעקלאָגען אויף דער ווירקונג פון דעם סם. דערפון האָט זיך שפּעטער ענטוויקעלט אַ לעגענדע וועגען דעם נביא'ס „מאַרטירערטום צוליב יודען". אינטערעסאַנט, אַז צווישען די יודען, וואָס ער האָט געהייסען אויסקוילען, זענען געווען דריי פּאָעטען, וואָס האָבען געשריבען סאַטירישע לידער אויף איהם. ווי געזאָגט, איז ער אַליין געווען אַ דיכטער אין אַ געוויסען זינען. האָט ער געוואָלט זיין נישט בלויז דער איינציגער נביא, נאָר אויך דער איינציגער פּאָעט?...

מאַכמעד האָט געלעבט 63 יאָהר. ער איז געבוירען געוואָרען אַרום 570 פון דער קריסטליכער צייט-רעכנונג. און געשטאָרבען אין 632 — אין די אָרעמס פון זיין געליבטעסטער פרוי אַיעשאַ.

צו אַלע אײַנוואוינער פון לאָדז!

ווער פון אייך האָט נאָך נישט געהערט וועגען די גרויסע געווינסען, וועלכע בעקומען אַזוי אָפט די שפּילערס פון דער מלוכה-לאָטעריע ?

פון צייט צו צייט געווינען דאָך ביי אונז די גליקליכע לאָדזער שפּילערס גרויסע פערמעגענס פערזיכערענדיג זיך אַ רוהיג און זאָרגלאָז לעבען !

עס איז שוין איבעראַל בעקאַנט, אַז אין דער הינזיכט פון גליקליכע נומערן ריהמט אין גאַנץ פוילען אונזער קאָלעקטור

ס. יאַטקאַ פּיעטריקאָווער 22, פּיעטריקאָווער 66, פּאַביאַניץ, פּל. דאַמבראָווסקאַ 3.

קויפט אַלע אונזערע לאָסען און דאָס גליק וועט אייך נישט אויסמיידען!

אין לך אדם שאין לו שעה!

אָט זענען אונזערע געווינסען פון די לעצטע ציהונגען:

Premja	415.000	נא №	60373	15.000	№	30916	10.000 №	45419
wygrane	75.000	„	41519	15.000	„	74657	10.000 „	50246
„	70.000	„	89106	15.000	„	140013	10.000 „	99149
„	50.000	„	31082	15.000	„	157833	10.000 „	102271
„	50.000	„	99127	15.000	„	151441	10.000 „	103241
„	25.000	„	140000	15.000	„	169954	10.000 „	107124
„	20.000	„	50210	10.000	„	16868	10.000 „	136572
„	15.000	„	828	10.000	„	28018	10.000 „	140079

און נאָך פיל, פיל צו 10.000, 5.000, 3.000 א. א. וו.

אַנטיסעמיטישער רעזשים פון אונגאַרישן דיקטאַטאָר

האָט דערפיהרט צו אַ שווערען עקאָנאָמישען קריזיס אין לאַנד.

(אַ בריף פון אונגאַרן, ספּעציעל פאַר'ן „לאָדזשער טאָגעבלאַט") — פון א. לוי.

די לאַגע אין אונגאַרן האָט זיך אין אַלגעמיין בערוהיגט. פּאָליטיש און סאָציאַל איז די קאָנסאָלידירונג אין לאַנד הייבש ווייט פאָרטגעשריטען. שווער איז נאָך אַלץ דער עקאָנאָמישער קריזיס, וועלכער ליגט טבעיקר אויף די פּלייצעס פון מיטעלשטאַנד און פאָדערט כסדר נייע און שווערע קרבנות ספּעציעל צווישען יודישע סוחרים.

צוויי יובּילעאומס פון דער לעצטער צייט האָבען געגעבען אַ געוויסען איבערבליק איבער דער לאַגע פון אונגאַרישען יודענטום. דער 50-יעהריגער יובּילעאום פון יודישען וואָכענבלאַט „עגיענלעזשעג", וועמענס פּובליציסטישע און פּאָליטישע טעטיגקייט עס איז געווען געווידמעט דער יודישער גלייכבערעכטיגונג אין אונגאַרן, איז אַ וואונדערבאַרער דאָקומענט פאַר דער ענטוויקלונג פון אונגאַרישען יודענטום דורך פולע צוויי דורות. מען זעהט די עליות און ירידות אין דאָזיגען וויכטיגסטען פעריאָד און מען קאָן ציהען אַ קלאָרען פּאַראַלעל צווישען דער גלענצענדער און כסדר אויפשטייגענדיגער סיטואַציע פון אונגאַרישען יודענטום ביז'ן סוף פון וועלט-קריג און ענטקעגען דעם פּלוצים אויסגעבראָכענעם טרויעריגען פעריאָד נאָכ'ן קריג. מען קאָן פון דעם פּאַראַלעל אַרויסדרינגען אַ נייע בעשטעטיגונג, אַז עס איז אין קיין לאַנד נישט פאַרהאַן קיין זיכערקייט פאַר יודישער גלייכבערעכטיגונג און יודישען וואוילשטאַנד. אפילו דאָרט, וואו די אַסימילאַציע האָט געקאָנט טריאומפירען דורך בעגליקען די יודישע בעפעלקערונג מיט פולער בירגערליכער גלייכבערעכטיגונג נישט נאָר אויף'ן עקאָנאָמישען, נאָר אויך אויפ'ן פּאָליטישען און סאָציאַלען געביט, איז גענוג געווען איין געפעהרליכער ווינד פון אַן'אַנטיסעמיטישען שטורעם, כדי איבערצוקעהרען די גאַנצע יודישע לאַגע מיט'ן קאָפּ אַראָפּ.

פון אַ לאַנד מיט יודישע מיניסטאָרען איז פּלוצלינג אויסגעוואַקסען אַ פּאָליטישער קורס, וואו די יודישע בעפעלקערונג האָט פערלוירען אַלע רעכט און אפילו די פּרימיטיווסטע מענשליכקייט פון נאַקעטען לעבען. נישט ווייניגער ווי כמעט 12 יאָהר בלוטיגע רדיפות און שווערע קאַמפען זענען נויטיג געווען, ביז עס איז ווידער דערגרייכט געוואָרען דער הייַנטיגער צושטאַנד פון לעבענס-זיכערקייט און בירגערליכער פרייהייט אויך פאַר דער יודישער בעפעלקערונג. דערוויל איז מען גליקליך, וואָס מען האַלט שוין

(ענדע זייט 11)

דער נביא אין תּפיסה

פון ד"ר וו. בּערקעלהאַמער

ענגלאַנד האָט זיך גענוג לאַנג געוואַקלט מיט דער דעה, אָבער זי האָט אָנגענומען דעם אײַנגענעהמען בּעשלוס צו אַרעסטירען, איידער אַזוי אַדעל גערעדט, צו אונטערגראָבען דעם מנהיג און נביא פון אינדיען. און ענדליך האָט זיך די ראַטירונג דעציזיע, וועלכע איז דאָך געגען זיבער פאַר דער אַרבּייטער-רעגירונג פיל שווערער, ווי פאַר יעדער אַנדערער רעגירונג און לאָנדאָן — אַרויסגעוויזען פאַר רוהיגער און בּויטונג.

זונטאַג בּיינאַכט האָט גאַנדי אָפּגעהאַלטען אַ פרויען-פערזאַמלונג אין סוראַט. די פּאָליציי איז געווען אויף אַזוי פיל העפליך — פאַר גאַנדי'ן איז די בּריטישע פּאָליציי שטענדיג געווען העפליך — אַז זי האָט נישט איבּערגעריסען די פערזאַמלונג, כּדי נישט צו דערגערווירען דעם רעדנער און די פערזאַמעלטע. ערשט נאָך דער פערזאַמלונג האָבּען די פּאָליציי-בּעאַמטע גאַנדי'ן אַרעסטירט, מיט אַלע, זעלבּסטפערשטענדליך, געהעריגע אותיות של כּבוד און אַכטונג, און איהם צוגעפיהרט צו דער בּאַהן-סטאַציע אַ'זמעדיבּאַד.

אויף דער ידיעה פון גאַנדי'ס אַרעסט, האָט דער נאַציאָנאַלער קאָנגרעס פון די אינדוסען פּראָקלאַמירט אַ נאַציאָנאַלען טרויער, אויף וואָס די רעגירונג האָט ווידער געענטפערט מיט אַ רייה נייע זיכערהייטס-מיטלען און השגחה.

די רעגירונג האָט זיך דעצידירט צו אַרעסטירען גאַנדי'ן בּלויז צוליב דער ערנסטקייט פון דער לאַגע. מען קאָן אָבער האָבּען גאַנץ פערשידענע מיינונגען וועגען דעם, צי דער אַרעסט פון גאַנדי'ן, וועלכער האָט געפּרעדיגט בּלויז דעם פּאַסיווען ווידערשטאַנד און צווילע אונגעהאָרכזאַמקייט און שאַרף אַרויסגעטרעטען געגען בּלוט-פערגיסונג — צי דער דאָזיגער אַרעסט וועט בּרענגען דעם רעזולטאַט, אויף וועלכען עס האָפט די רעגירונג. עס איז בּכלל נישט אויסגעשלאָסען, אַז אין מאָמענט, ווען די אונאָפּהענגיגקייטס-בּעוועגונג וועט נישט האָבּען גאַנדי'ן, וועלען זיך פערשטאַרקען די טענדענצען פון דער „דירעקטער אַקציע". דאָרום אפילו גאַנדי אַליין האָט שוין אויך, אויף די פּאַליעם פון די געשעהענישען, אָנגעהויבּען צו רעדען וועגען איבּערגאַנג פון „פּאַסיווען ווידערשטאַנד צום אַקטיוו-פּאַסיווען". און דער גאַנג פון די געשעהענישען האָט אַפילו נישט געוואַרט אויף גאַנדי'ס הסכּמה און און די לעצטע טעג זענען שוין דאָרט פאָרגעקומען צאַהלרייכע טעראָר-אַקטען און געוואַלטטעטיגע קאַמפען מיט געוועהר אין דער האַנד.

די „גרויסע נשמה" זיצט, אַלזאָ, ווידער אין תּפיסה. ווער עס האָט אויפמערקזאַם נאָכגעפאָלגט די געשעהענישען אין אינדיען און די לעצטע פאַר חדשים, דער האָט בּעשטימט פערליך געקאָנט זעהען, אַז גאַנדי, דער מנהיג און נביא, האָט פּשוט געבּרענגט דערצו, אַז מען זאָל איהם אַרעסטירען. מיט 8 יאָהר צוריק האָט זיך שוין גאַנדי איינמאָל געלאָזט אַרעסטירען דורך דער ענגלישער מאַכט. גאַנדי איז טיף דורכגעדרונגען מיט דער אידעאָלאָגיע פון קרבּנות און יסורים, און גלייכצייטיג פאַסט ער אויך, אַלס מנהיג פון פאָלק, דעם סימבּאָל פון יסורים, אַלס לאָזונג צו די מאַסען. אויך דאַן, מיט 8 יאָהר צוריק, האָט די רעגירונג דערזעהען דעם שרעקליכען „איינדרוק, וואָס דער אַרעסט האָט געמאַכט אויף די הינדוסען, און זי האָט זעהר געשיקט אויסגענוצט זייער שוואַכקייט איהם צו בּעגנעדיגען און איהם צו בּעפרייען אויף גאַנצע 2 יאָהר פון תּפיסה. ווייזט אויס, אַז די ענגלישע פּאָליטיק און אינדיען איז גאָרנישט אַזאַ לייכטע. דער איצטיגער אַרעסט פון גאַנדי'ן איז אפשר געווען אַ גאַנץ גוטער הוראת שעה און אַ מאָמענטאַלע נויטווענדיגקייט, אָבער צו אננעמען פאַר ענגלאַנד און פאַר דער ענגלישער צוקונפט און אינדיען איז עס זיכער נישט.

פאַר מענשען, וואָס קענען די דאָרטיגע פערהעלטנישען, איז קיין שום ספק נישט, אַז טראָץ דער ערנסטער לאַגע פון דער ענגלישער פּאָזיציע אין אינדיען, איז זי דאָרט נאָך גענוג שטאַרק און פעסט. אמת, אין אינדיען געפינט זיך אַ גרעסערע צאָהל מיליאָנען הינדוסען, ווי די צאָהל פון די טויזענדער ענגלענדער (הינדוסען 320 מיליאָן, ענגלענדער — 300 טויזענד) אָבער דאָס געוועהר און די אָרגאַניזאַציע גיט ענגלאַנד אַ שטאַרקע איבּערמאַכט איבּער די צוקריגטע און געגנזליך נישט-אָרגאַניזירטע שבטים פון אינדיען.

וואָס פאַר אַ שטעלונג די מאָהמעדאַנער וועלען אָננעמען צו די געשעהענישען, קאָן מען נאָך אויך איצט נישט זאָגען — לעת עתה איז נאָך דער גאַנצער ענין זעהר פערנעפּעלט. אַלע שטעלען אָבער פעסט, און דאָס צווישען די הינדוסען גופא, אַז אין איצטיגען מאָמענט איז נישטאָ קיין שום מאַכט, וואָס זאָל קענען בּעזייטיגען די ענגלענדער פון אינדיען, סיידען זיי וועלען זיך אַליין מיט דעם איינגענעם ווילען אָפּזאָגען. די שווערקייט פון פּראָבּלעם ליגט און דער צוקונפט. ענגלאַנד קאָן אויף אַזאַ אָדער אַנ'אַנדער אופן אונטערדריקען דעם אויפשטאַנד, אָבער פערמילדען — נישט און וואָס וועט זיין שפּעטער?

די רעגירונג פון אינדיען, וועלכע איז גאָר, זעלבּסטפערשטענדליך, אַנ'עקספּאָזיטור פון דער לאָנדאָנער צענטראַלע, פערזיכערט, אַז זי גרייט צו אַ קאָנסטיטוציע פאַר אינדיען. די רעגירונג האָט אַ מאָראַלישען אַטוט געגען די אויפשטענדיגע דאָס, וואָס זי ווייזט שטענדיג אָן, אַז איהרע צוגרייטונגס-אַרבּייטען זענען אין גאַנג, אַז די לאָנדאָנער רעגירונג טראָגט זיך אַרום מיט כּוונות צו בּעשענקען אינדיען מיט אַ גאַנץ בּרייטער זעלבּסטפערוואַלטונג עס געהט איינענטליך דערין, ווען אינדיען זאָל בּעשאָנקען ווערען מיט אַ סטאַטוס פון אַ דאָמיניע. דער קאָרעספּאָנדענט פון דער „פאָסישער צייטונג" קאָלין ראָס, וועלכער געפינט זיך איצט אין אינדיען, פערזיכערט, אַז ענגלאַנד וואָלט גרייט געווען צו דער ווייטסטער פערשטענדיגונג אַבּי נאָר צו דערהאַלטען איהר פּרעסטיזש און איהר בּיז-איצטיגע האַנדעלס-פּאָזיציע אין אינדיען. אַ חוץ דעם האָט בּריטאַניען נאָך איין דאגה. דאָס איז די מאָראַלישע פערצנטוואָרטליכקייט פאַר אינדיען. וואָרום יעדער פרוהצייטיגער צוריקטריט פון אינדיען, וואָלט דאָס לאַנד אַריינגעשטויסען אין אַבּגרונד פון כאַאָס. מעהר נישט — קיינער גלויבּט דאָס נישט די ענגלענדער. קיינער נישט, נישט און אינדיען און נישט ערגיץ אַנדערשוואו...

לויט דער מיינונג פון קאָלין ראָס, וועט נאָך דער דאָמיניע-סטאַטוס ווייט נישט ערלעדיגען דאָס פּראָבּלעם פון די ענגליש הינדוסישע בּעציהונגען.

וואָרום וואָס איז דען איצט איינענטליך אַ דאָמיניע? אַנ'אונאָפּהענגיגע מלוכה, וועלכע איז אַ חוץ עטליכע אונבּעדייטענדע אויסנאַהמען, פערבּונדען מיט גרויס-בּריטאַניען בּלויז מיט רייגע געפיהלס-מאָמענטען, נעמליך מיט אַ געוויסען גרויס-בּריטאַנישען סענטימענט. און אין אינדיען האָט מען פּיינט די ענגלענדער, און דעריבּער קאָן מען אויף דעם געפיהל נישט רעכענען.

ובכן — וואָס וועט זיין דערנאָך?.. זעהר שווער צו טרעפען. אַפילו די גאַנץ נאָהענטסטע צוקונפט איז איינגעהילט אין אַ נעפּעל, פון דראָהענדער געהיימניס. דער נביא, וואָס קעמפט געגען געוואַלט און בּלוט-פערגיסונג זיצט אין תּפיסה — דער וועג צו געוואַלט און צו שפיכת דמים איז בּכן זעהר בּרייט געעפענט.

—:0:—

צי איז נאַפּאָלעאָן געווען אַ אוהב-ישראל?

נאַפּאָלעאָן אינ'ם שפּיגעל פון דער נייסטער ליטעראַטור.

(ספּעציעל פאַר'ן „לאָדזשער טאָגעבּלאַט") —:— פון יוסף האָלענדער.

נישט דערפאַר בּלייבּט נאַפּאָלעאָן דער געקרוינטער העלד, ווייל אַלע אַנדערע נאָך איהם קאָנען זיך נישט מעסטען מיט זיינע העלדישע נצחונות און סטראַטעגישע איינפאַלען, גאָר פּשוט דאַרום, וואָס די געשיכטע האָט פעראייביגט זיינע מעשים לשבח...

די פעראייביגונג פון וועלכער עס איז פּערזענליכקייט אין דער געשיכטע, איז אין אַ שטאַרקער מאָס אָפּהענגיג פון דער שפּעטערדיגער ליטעראַטור-קריטיק און פון דעם אורטייל, וואָס די היסטאָריע גיט אַרויס איבּער איהם. כּל זמן דער מענש לעבּט און שאַפט גרויסעס לטובת דער מענשהייט, זאָרגט ער אַליין פאַר זיין פּאָפּולאַריטעט און בּערוהמטקייט; שטאַרבּט ער אָבער אָפּ, דאַן הויבּען זיך אָן אויסקריסטאַליזירען די חלוקי-דעות וועגען זיינע שעפערישע ווערטען. טייל זעהען דערין בּלויז שטויב און רויך, אַנדערע, דאַגעגען — די גרעסטע אויפטואונגען.

אַז די דאָזיגע מיינונג שטעהט אין הסכּם מיט דעם אמת, בּעווייזט די נאָך-מלחמה-עפּאָכע מיט אַלע איהרע רעוואָלוציאָנערע בּעגלייט-ערשיינונגען.

דווקא איצט שפּיגעלט זיך אָפּ דער פּולט'סטער קאָנטראַסט פון די אויפפאַסונגען וועגען דעם בּעגריף „געשיכטע און פּערזענליכקייט". פאַר מאַנכע איז די געשיכטס-אויפפאַסונג וועגען נאַפּאָלעאָנ'ען אַ דורכאויס רוהמיגע און פאַר אַנדערע ווידער איז זי נישט מעהר, ווי אַ טעות, אַ פּועל יוצא פון אַנ'איינזייטיגער אָפּשאַצונג.

צו די פאַרהאַנענע, פון פאַר דער מלחמה אָנגעשריבּענע, טיילווייז ווערטפולע און קריטישע אָפּהאַנדלונגען וועגען נאַפּאָלעאָנ'ען, זענען אין דער לעצטער צייט צוגעקומען אַ רייה בּעדייטענדע ווערק, וועלכע דריקען אויס אַלערליי מיינונגען אין דער דאָזיגער פראַגע.

לאָמיר קודם כּל אַ בּליק טון אינ'ם נייעסטען בּוך פון ווערנער העגעמאַן, וואָס טראָגט דעם טיטעל: „נאַפּאָלעאָן, אָדער קניעפאַל פאַר דעם העראָס". מיט'ן דאָזיגען ווערק איז דער מחבּר אויסען צו ווייזען אונז נאַפּאָלעאָנ'ען אין אַ גאַנץ אַנדער ליכט, ווי בּיז איצט.

אויפ'ן סמך פון אַ רייה סתירה'דיגע צייטאַטען פון די נאַפּאָלעאָן-פאָרשער און דיכטער פון אַלע לענדער און צייטען, קומט העגעמאַן צו דער מסקנא, אַז נאַפּאָלעאָנ'ס העלדישקייט איז איינגעטונקען אין ימים מענשליך בּלוט און טרעהרען און זיין גאַנץ לעבּען איז געווען אַ פערשוועכונג פון מענשליכקייט. די וועלט-געשיכטע מוז רעוויזירען איהר אורטייל וועגען איהם און איין מאָל פאַר אַלע מאָל זאָגען דעם אמת, אַז ער האָט דערהויבּען דעם טיראַניזם צו אַ „אידעע".

העגעמאַן איז אַ ראַציאָנאַליסט און אַלס אַזעלכער אַ מענש פון שטרענגער זאַכליכקייט. ער זוכט אומעטום דעם אונבּעפלעקטען אמת. נאַפּאָלעאָן, זאָגט ער, האָט פערטונקעלט דעם השכּלה-גייסט פון פערגאַנגענעם יאָהרהונדערט און געפיהרט די כּנעה און געהאָרזאַמקייט פאַר דעספּאָטיזם. דער קולט פון דער דעמאָלסדיגער העלדען-פערגעטערונג האָט געפיהרט צו דער דעמאָראַליזאַציע פון דער מענשליכער געזעלשאַפט און אייראָפּא און צו דער פערשקלאַפונג פון יעדען יחיד בּעזונדער.

דער איינציגער, וועמען דער מחבּר דערמאָנט צום גוטען, איז דער דייטש בּיסמאַרק, וועלכער האָט לפי דעתו קיינמאָל נישט געוואָלט זיין מעהר, ווי אַ רעאַל-פּאָליטיקער און בּרייטען זין פון וואָרט.

* * *

נאַפּאָלעאָנ'ס הייסעסטער חסיד איז דער בּערימטענדער שרייבּער עמיל לודוויג. ווען נישט דער היסטאָרישער פאַקט וואָס נאַפּאָלעאָן האָט זיך נאָך דער רעוואָלוציע נאָכאַמאָל געלאָזט קרוינען אַלס קייזער און אַזוי אַרום מחלל געווען די רעפּובּליקאַנישע פרייהייט, וואָלט ער פאַר עמיל לודוויג'ן געבּליבּען דער גרעסטער פאָר-קעמפער פאַר'ן געדאַנק פון „פּאַן-אייראָפּא".

דעם דיכטער'ס ווערק איז אַ פּסיכאָלאָגישע שטודיע, וואָס פּרובּט אויפצודעקען אַלע סתירות אין נאַפּאָלעאָנ'ס נשמה. מיט קלוגע, שפּאַנענדיגע צייטאַטען זוכט ער זיי אויסצוגלייכען. אַזוי ווי ס'איז אָבער קוים מעגליך צו ענטפּלעקען דאָס סודות'דיגע און די טיפענישען פון דער מענשליכער נשמה, איז עס טאַקע אויך לודוויג'ן נישט געלונגען צו בּעווייזען, אַז נאַפּאָלעאָן האָט געוואָלט אויסקעמפען פרידען און פרייהייט פאַר די מענשען. ווערטער און ראָמאַנטישע בּילדער, מעגען זיי אויך זיין ווי שעהן, זענען דאָך נישט אימשטאַנד צו פערענטפערן געשיכטליכע פּראָבּלעמען.

* * *

דאָס מערקווירדיגסטע און אפשר דאָס אינטערעסאַנטסטע פון דעם מין בּיכער, איז דאָס נאַפּאָלעאָן-בּוך פון דעם רוסישען שרייבּער דימיטרי מערעשקאָווסקי. ער שילדערט נאַפּאָלעאָנ'ען אַלס פּעניאָן, וואָס האָט אין זיך פערקערפּערט הונדערט-פּראָצענטיגע מענשליכקייט און וואָס זיינע מעשים זענען געווען בּעדייטענד לטובת אַ בּעסערער גליקליכער וועלט.

מערעשקאָווסקי זאָגט אָט וואָס:

„דאָס גאַנצע געגענוואַרטיגע, פון בּאָלשעוויזם בּעדראָהטע אייראָפּא נויטיגט זיך אין אַ נאַפּאָלעאָן. נישט קיין קאָרסיקער איז נאַפּאָלעאָן געווען, נישט קיין איטאַליענער, קיין פראַנצויז און אויך נישט קיין אייראָפּעער. אייראָפּא איז פאַר איהם געווען דער וועג צו אזיען. געפינט זיך דער מענש אויף דער העכסטער הויך פון דער וועלט-הערשאַפט, מוז ער אויסרופען: איך בּין גאָט!... פאַרהאַן צוויי פּיראַמידען, די איינע איז די ערדישע הערשאַפט, וואָס וואַקסט פון דער ערד בּיז צום הימעל, די אַנדערע, די רעליגיעזע, זינקט פון אויבּען אַראָפּ צו אונז. נאַפּאָלעאָן האָט בּיידע כּחות געוואָלט פעראייניגען. זיין פשרה מיט דער קאַטוילישער קירך איז געווען די התחלה פאַר דער דאָזיגער פעראייניגונג".

מערעשקאָווסקי מאָלט אונז ווייטער אַ בּילד פון קייזער'ס פשטות'דיגען און נאַאיווען לעבּען אָט אַזוי:

„דאָס בּעסטע אינ'ם מענשען איז דאָס איינפאַכע, קינדיש-תמימות'דיגע און דאָס לעצטע איז אַ חלק אלוה. נאַפּאָלעאָנ'ס לעבּען איז געווען דורכגעפלאָכטען מיט קינדישקייט, וואָרום דער העלד סימבּאָליזירט גאָט און קינד... ווען מענשען בּעליידיגען אַ העלד, איז די גאַנצע מענשהייט בּעליידיגט. שוין זייט הונדערט יאָהר חוזק'ט מען אָפּ פון נאַפּאָלעאָנ'ען. עס איז שוין די העכסטע צייט תשובה צו טון.. נאַפּאָלעאָן בּלייבּט דער גרעסטער העלד".

* * *

מערעשקאָווסקי לעגיטימירט זיך מיט זיין בּוך אַלס דער רעליגיעז-פאַנאַטישער מענש. מיט בּיטערע איראָניע רעדט ער וועגען דעם מיסבּרויך פון דער קולטור, פון דער איצטיגער קולטור, וואָס פיהרט, לויט זיין מיינונג, צום אונטערגאַנג פון דער וועלט. „דורכ'ן גלויבּען און איבּערנאַטירליכען מענש צוריק צו תּשובה" — איז זיין מאָראַל. מערעשקאָווסקי פרעגט אין זיין בּוך, צי קאָן אַ מענש בּעגעהן וועלכען ס'איז גראָבּען חטא און פונדעסטוועגען דערגרייכען צו אַ העכער מדרגה. דער ענטפער אויף זיין איינציגער פראַגע איז: „יעדער פון אונז האָט זיין פלעק און אויב נאַפּאָלעאָן האָט אויף זיין געוויסען חטאים פון מאָרד, איז דאָס בּשום אופן נישט קיין פערמינדערונג פון זיין גרויסקייט"...

מערעשקאָווסקי און העגעמאַן זענען צוויי היפּוכים. דער ערשטער לאָזט זיך נאָך דאַן פערשטעהן, ווען מען גלויבּט מיט איהם צוזאַמען און אַנ'איבּערירדישער השגחה, וואָס האָט נאַפּאָלעאָנ'ען אָנפערטרויט אַ גרויסע מיסיע און דאָס אַליין האָט מיט דער מאָראַל פון מענשען גאָרנישט צו טון... די מענשען אָבער, וועלכע פערשטעהען געשיכטע און צוזאַמענהאַנג מיט די צייט-שטרעמונגען און איהרע פיהרער, זיי ווייסען אויף געוויס, אַז מאַנכע געשיכטליכע אורטיילען זענען אָפט אָנגעשריבּען געוואָרען מעהר אין זין און לויט'ן ווילען פון דיקטאַטאָרען און נישט אויפ'ן סמך פון אמת.. העגעמאַנ'ס בּוך וויל קודם כּל מתקן זיין דעם געשיכטליכען טעות בּנוגע נאַפּאָלעאָנ'ען...

* * *

אַ ווערק, וואָס איז ספּעציעל פאַר אונז יודען פון גרויסער וויכטיגקייט, איז דאָס בּוך פון פראַנצויזיש-יודישען שרייבּער ראָבּערט אַנשעל וועגען „נאַפּאָלעאָן און די יודען". די יודישע עמאַנציפּאַציע אין אייראָפּא, וועלכע האָט זיך אָנגעהויבּען אַ דאַנק דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע פון 1789 און האָט געפונען איהר מלוי-מר'שטען תּיקון און דער צוזאַמענרופונג פון גרויסען סנהדרין, איז אַלגעמיין בּעקאַנט. נישט ווייניגער איז אויך אָנגענומען די מיינונג, אַז נאַפּאָלעאָן האָט דעם יודענטום געשאָנקען די מתנה פון פרייהייט און גלייכבּערעכטיגונג. די פּרטים און דער צוזאַמענהאַנג פון די „יודישע דערגרייכונגען" און יענער תּקופה און נאַפּאָלעאָנ'ס שייכות צו זיי, זענען אַמבּעסטען אויסגעפאָרשט געוואָרען פון ראָבּערט אַנשעל.

אַנשעל בּעהויפּטעט, אַז די רעוואָלוציע האָט פּראָקלאַמירט יודישע גלייכבּערעכטיגונג אויפ'ן פּאַפּיר און נאַפּאָלעאָן, וואָס זיינע קענטענישען וועגען יודען ס'זענען געווען גאָר קנאַפּע, האָט געגעבּען אַ געקינצעלטען ענטפער אויף דער יודישער פראַגע. אָנרופען נאַפּאָלעאָנ'ען דעם גואל פון אייראָפּעאישען יודענטום איז אַ טעות גמור. ער האָט בּלויז פערווירקליכט די רעוואָלוציאָנערע גרונדזאַצען און, נישט ווילענדיג, גורם געווען די עמאַנציפּאַציע. דער מחבּר שרייבּט ווייטער אַט-וואָס: „עס איז ווייניג בּעקאַנט, אַז אין דער קרימישער צייט פון דער רעוואָלוציע האָט מען געשענדעט יודישע שוהלען און פערבּרענט ספרי תּורות. די יאַקאָבּינער האָבּען זאָגאָר געג'אסר'ט אָפּצוהיטען דעם שבּת. פיל רבּנים און חזנים זענען אַריינגעוואָרפען געוואָרען אין תּפיסה און מאַנכע שטעט זענען פאָרגעקומען פּאָגראָמען אויף יודען. יודען, וועלכע האָבּען בּשום אופן נישט געוואָלט עובר זיין אויף זייערע חוקים ומנהגים, זענען אומגעקומען

(ווענדט—זייט 11)

בּיי אַ פערדאָרבּענעם מאָגען, איבּלקייט, ריח פון מויל, קאָפּשמערץ, קדחת, עצירות, היילט זיכער אַ גלאָז נאַטירליך

Franciszka Józefa

ביטער-וואַסער, שנעל און אָנגענעהם. בּעוואוסטע מאָגען-דאָקטוירים האָבּען בּעוויזען, אַז דאָס בּעניצען זיך מיט

Franciszka Józefa

וואַסער איז אַ טובה פאַר די, וואָס עסען און טרינקען און איבּערלאָדענען דעם מאָגען איז אַנ'אמת'ע ישועה.

מיט'ן דאַמפער „אייראָפּא" קיין אייראָפּא

(רייזע-איינדרוקען) — פון מאַרק ראַזומני.

אויפ'ן בּרוקלינער ים-בּרעג שטעהט די 50-טויזענד-טאָנניגע מאַרינקע פון דער „אייראָפּא" און איהר גאַנצער מעכטיגער גוף ציטערט פון ערוואַרטונג און איהרע טויזענדער אויגען בּרענען פון אונגעדולד און פון לעכצענוש. נאָך אַ ווייל און אונזער אויטאָמאָבּיל, וואָס האָט זיך אַ לאַנגע צייט סאַמעטין געגלימשט איבּער די אָווענדיגע אַספאַלטינע גאַסען, פאָהרט שוין אַריין אין דעם דישוף-קריין פון „אייראָפּאַ'ס" פּראָזשעקטאָרען און שטעלט זיך אָפּ. מיר — איך און מיין מיטפאָהרער — ניידען אַרויס פון אויטאָ, און מיר בּלייבּען שטעהן און אַ נערוויכלען וואַלד פון אויטאָמאָבּילען, וואָס זענען צונויפגעקומען אַהער פון אַלע עקען פון ניו-יאָרק, און מיר שטויסען זיך שוין צווישען דעם מאַוויס'דיגען המון גייענדיגע, וואָס זענען געקומען אָנקוקען די ערשטע רייזע פון דער „אייראָפּאַ" קיין אייראָפּאַ, די בּתולים-רייזע פון דעם ים-גבּור.

בּיים אַריינגאַנג און דעם האַפען-בּנין בּדק'עט דורך אַ בּעאַמטער די פּאַפּירען — אַהין ווערען אַריינגעלאָזען נאָר פּאַסאַזשירען, אָדער בּעגלייטער מיט דורכגאַנג-ערלויבּנישען, און נאָכדעם פיהרט מען אונז גרופּענווייז אַריין און אַ גרויסען ליפט און מען הויבּט אונז אַרויף בּיז אונטער'ן דאַך פון דער קאָלאָסאַלער געבּיידע. פון דאָרטען פיהרט אַ בּריק צו דער שיף, וועלכע הויבּט זיך אויף פון וואַסער אויף אַ הויך פון אַכט שטאָק בּערך.

און די טיפענישען פון שיף שפּילט זיך אַ פיבּערהאַפט לעבּען. אַלע לויפען אַרום ווי פערסמ'טע מייז, מיט טשעמאָדאַנעס און די הענט, יעדער זוכט זיין קאַיוטע, די סטיואַרדס (שיף-בּעדינטע) פליהען אַרויף און אַראָפּ די טרעפּען, שפּרינגען אויבּער און דעק און איבּער'ן צווישען, די בּעגלייטער פּלאָנטערן אונטער די פיס, בּעקוקען און ווערען נתפּעל פון די ווענד, פון דער טרעפּ, פון דער גאַנצער איינריכטונג, און אַלע שמועסען, רעדען, שרייען, פּילדערן, לאַכען מיט אַ מאָל העלער, ווי עס איז געוויינליך. אַלע זענען אין אַ מין אויפגעשרויפטער שטימונג, ווי שוין פאַר אַ ווייטער נסיעה.

אַ גאַנצען דורכגאַנג פערנעמען יודעלעך מיט חסיד'ישע קאַפּעלושען און מיט פערפּלאָנטערטע בּערד. דאָס זענען גאַליציאַנער משולחים, וואָס האָבּען צוזאַמענגעשנאָרעט אין דער גאָלדענער מדינה אַ בּיסעל געלד און איצט פאָהרען זיי אויף פסח אהיים, צו זייער מליצה. זיי רעדען אויף זייער גאַליציאַנער לשון אַרום דעם ענין אכילה: איינער זאָגט, אַז אויפ'ן שיף איז פאַרהאַן אַ משגיח, און אַלץ איז דאָ כּשר, און די אַנדערע טענה'ן, אַז מען טאָר דאָ נישט טועם זיין אפילו אַ בּיצה.

— ס'טייטש — זאָגט איינער — יאָך האָבּ דאָך אַליין געזעהען דעם משגיח, אַ פּושערער יוד, אַזאַ יוד אויף מער!

— וואָס אַרט מיר זייגען — הייצט זיך אַנ'אַנדערער — כּאַפּט דער רוח די טאַטשען מיט זייער כּשרות צוזאַמען! אַז ווער קאָן זיי גלויבּען?

און אַ שכנות'דיגער קאַיוטע געהט שוין צו לעבּעדיגער. דאָ האָט זיך צוזאַמענגעקומען אַ חברה איטאַליענער און מען מאַכט די אמת'ע שתיה. זיי קאָנען נישט דערוואַרטען די מינוט, ווען זיי וועלען פערלאָזען דעם אַמעריקאַנער בּרעג, און זיי איילען זיך שוין מקיים צו זיין אַ מצוה.

נישט ווייט, ווידער, האָט אַ גרופּע רומענער זיך צעטאַנצט נאַציאָנאַלע [illegible] אונטער די קלאַנגען פון אַ וואַלאַכעל, וואָס אַנ'אַלטער פּויער סקריפּעט אויף אַ פידעל.

און אַ ווײַלע אַרום קומט אַריין אַ מאַטראָס און רופט אויס, אַז אַלע בּעגלייטער זאָלען אַראָפּ פון שיף. די הוליאַנקעס פון אַלע זייטען ווערען מיט אַמאָל ווי אָפּגעהאַקט, און עס הייבּט זיך אָן אַ קושערייַ מיט אַ ווינשערייַ, און געוויינען און היסטערישע פּוסקעס פערהילכען די לופט.

לאַנג ציהט זיך דאָס און די מאַטראָסען מוזען אַהין אַ צאָהל מאָל איבּער'חזר'ן זייער „בּעגלייטער פון בּאָרד", בּיז דער עולם בּעגלייטער רייסט זיך סוף כּל סוף אָפּ פון דעם עולם פאָהרערס, און אַ לאַנגע שנור מענשען פערלאָזט די שיף.

די אַראָפּגעגאַנגענע שטעהען צו צו דער גרויסער מחנה מענשען, וואָס שטעהען אויפ'ן בּרעג און וואַרטען צו זעהען, ווי די גיגאַנטישע שיף און דער וועלט וועט אָפּגעהן. די מחנה וואַקסט צו ווי אַ שניי-קויל, דאָס גרויסמעל אויטאָמאָבּילען פערגרעסערט זיך אַלץ, און אין יענעם אָוונט איז דער בּרעג פון דער 58-טער סטריט אין בּרוקלין בּלי ספק געווען דער מענשען-פולסטער און דער אויטאָמאָבּיל געדיכטעסטער ווינקעל און ניו-יאָרק.

און דריי בּיינאַכט הייבּט דער מעכטיגער קערפּער זיך אָן צו בּעוועגען, צושניידט פּאַמעליך און שאַנעוועדיג די איינגעשלאָפענע וואַסערען, און שיקענדיג פאַר זיך אונרוהיגע פּראָזשעקטאָרען-אויגען, געהט די „אייראָפּאַ" אַרויס און אָפּט-רייזער.

די שיף הויבּט אָן צו געהן גיך, ווי עס פּאַסט פאַר אַ רעקאָרד-שלאָגער, און ווי און אַ צערעמאָניעלען מאַרש גליטשען זיך פאַרבּיי אונזערע אויגען די בּרעגעס פון בּרוקלין, פון ניו-יאָרק, פון סטעטען-איילענד. אַלע מיט זייערע וואונדערליכע בּעלייכטונגען, מיט זייערע פּינטעלדיגע פייערען. מיר לאָזען הינטער זיך די בּעליכטעטע „פרייהייטס-סטאַטוע", די זעלבּע פרייהייט, וואָס האָט אונז מקבּל פּנים געווען אין ניו-יאָרק, און מיר געהען שוין אַרויס און אָפענעם ים.

איצט איז געקומען די צייט צו כּאַפּען דעם לעצטען קוק אויף ניו-יאָרק און זיך צו געזעגענען מיט אָט דער וואונדערבּאַרער איינציגער שטאָט און דער וועלט. מיר שטעהען טאַקע אַלע אויפ'ן דעק, טרינקען זיך נאָך איין מאָל מיט'ן לעצטען בּליק און די פייערען פון דער שטאָט, וואָס ווערען אַלץ קלענער און וואָס גיסען זיך אַלץ מעהר צונויף און איין שפּעטערדיגען פייער-פּינטעלע, און קיינער רעדט נישט קיין וואָרט: אַלע זענען פערטון און זכרונות און פערזונקען און געפיהלען.

און אַזוי בּיז בּעגיגען צו, בּיז אַליין איז שוין פערשוואונדען, אַרום איז נאָר וואַסער און וואַסער. דעמאָלט שניידט מען אָפּ די לעצטע נאַפּעל-שנור, וואָס פערבּינדט נאָך מיט ניו-יאָרק, און מען נעהמט אַראָפּ שלאָפען און דער קאַיוטע.

מאָרגען איז געווען אַ העררליכער טאָג. די גאַנצע שיף איז געווען אויפ'ן דעק, און דער עולם האָט זיך בּעקענט איינער מיט'ן אַנדערען. ווען נאָר ווערט מען אַזוי גיך היימיש ווי בּעת אַ נסיעה? און עס האָבּען זיך בּעפריינדעט משפּחה'ען מיט איטאַליענער, גריכען מיט יאַפּאַנער, אונגאַרען מיט יוגאָ-סלאַווען. בּעזונדערס יונגעלייט מיט מיידלעך. און אַלע האָבּען צוזאַמען געשפּילט, געשפּילט די דעק-שפּילען, געשפּרונגען הינטערווילעכטס, זיך בּסדר פאָטאָגראַפירט, געפלירטעוועט. נאָר די גאַליציאַנער האָבּען זיך געהאַלטען און אַ בּעזונדערער גרופּע, האָבּען פילאָסאָפירט אויף רעליגיעזע טעמעס און האָבּען זיך געשפּאַרט.

— אַז כ'זאָג אייך, ס'איז ממש חידושים. איצט פאַרשטיי יאָך, ווי טיף דאָ מוז זיין דער ים. עפּעס אַ קלאַיינינקאַט: דער לויתן ליגט דאָך דאָ, טאַקע דאָ, און דיין אָרט!

— עט, וואָס מ'עז מער נאָך פאַר צוויליי! — האָט אַנ'אַנדערער זיך אַנגעבּייזערט — דער לויתן ליגט דאָך נור אין ים הגדול, און אוקינים. און דו און דאָך גיט דער אוקינוס.

און ווען עס איז זיי געוואָרען גאָר רייך אויפ'ן האַרצען, האָבּען זיי זיך אָנגעגלאָזען און אַ חסיד'ישען ריקוד'ל, און דער גאַנצער עולם אויפ'ן דעק האָט צוגעפּליעסקעט מיט די הענט.

און די שיף האָט אָהן אויפהער זיך געטראָגען מיט דער גיכקייט פון 28 ים-מיילען אַ שעה — בּערך 50 ווערסט. די פיר טורבּינען מיט זייערע 150 טויזענד פערד-קראַפט האָבּען געיאָגט די שיף ווי אַ רוח איבּער תהומות, און ווען דער לויתן, וואָס איז געלעגען אונטען, וואָלט אפילו גרויס חשק געהאַט צו דעריאָגען די „אייראָפּאַ", וואָלט ער דאָס אויך נישט געקאָנט.

אַזוי זענען געגאַנגען די טעג איינער נאָכ'ן אַנדערען — אונטערפרוה און צו

(ווענדט—זייט 11)

דער „וואָגען מיט עפּעל"

בערנאַרד שאָו און ענגלאַנד

(א בריף פון לאָנדאָן)
— פון —
ד"ר א. קאַראַלניק

עס איז אפשר נישט קיין גרויסער אויפטו — און זיכער נישט קיין גרויסער חידוש צו זעהען א דראַמע פון בערנאַרד שאָו, אפילו ווען מען שפּילט זי אין לאָנדאָן. אָבער אזוי ווי איך בין נאָך נישט אויסען אויפצוטון גרויסע חידושים — און בין אין טעאַטער אויך געגאַנגען „לשמה", ד.ה. נישט צו שרייבען, נישט צו „בערוכטען", אָדער קריטיקירען, נאָר גלאַט אזוי, ווייל איך האָב געוואָלט פערברענגען אַנ'אָוונד, — דאַרף איך זיך פאַר קיינעם נישט פערענטפערן. אפילו נישט דערפאַר, וואָס איך וויל זיך דאָ מיט מיינע פאַר איינפאַלען — איבער א פּיעסע.

דעם אמת געזאָגט — בין איך געגאַנגען צו שאָו'ס דראַמע מיט מעהר פון א מין מוז-געפיהל. איך מיין, א נייע זאַך — אָדער אַנ'אַלטע, אָדער אויפגעפרישטע און אויפגעוואַרמטע, — פון שאָו, מוז דאָך א „קולטור-מענש" געהן זעהען, פונקט אזוי, ווי עס איז א „חוב" דורכצולייענען יעדען נייעם ראָמאַן פון ראָמען ראָלאַן. זיכער נישט צוליב תענוג, און אויך נישט צום צייט-פערטרייב, נאָר ווייל עס איז א שטיק אינוונטאַר פון דער אַלגעמיינער בילדונג. מען מוז עס לייענען, אָדער זעהען, כדי דערנאָך צו זיך אליין צו זאָגען: איך בין פאָרט געווען געראַכט, עס איז נישט געווען כדאי.

און ווייטער — די לאָנדאָנער טעאַטערס זענען אזוי איינטאָניג, איינער ווי דער אַנדערער. די פּיעסען — אונטער פערשיידענע נעמען — איין פּיעסע, איין גרינגע קאָמעדיע, ווי ווייט אַן ענגלישע פערער קאָן זיין גרינג. איך האָב דורכגעקוקט דעם גאַנצן צעטעל מיט נעמען אויף די טעאַטער-אַפישען און קיין איינציגער נאָמען האָט מיך נישט גערייצט, גערופען. אַרנאָלד בענעט, גאַל? קאָוואַרד — אַלץ בעקאַנטע נעמען — אָבער זיי זאָגען גאָרנישט.

און מען מוז בלייבען ביי בערנאַרד שאָו, צי מען וויל, צי נישט. ער איז נאָך אַלץ דער איינציגער אין ענגלאַנד, ד. ה. דער איינציגער פון פערגעהם, פון פאָרמאַט. אָבער ווי האָט עס אמאל בראַנדעס געזאָגט וועגען דענעמאַרק? דער איינציגער דענישער נאָמען, וואָס איז וועלט-בערימט, איז האַמלעט, און דאָס איז אויך א לעגענדע. דער איינציגער ליטעראַרישער נאָמען, וואָס האָט בעקומען — ווענינגסטענס אין די לעצטע צוואַנציג יאָהר — א ווייטען קלאַנג און אָפּקלאַנג, איז — דזש. ב. שאָו. און ער איז אויך האַלב לעגענדע. די צווייטע העלפט שאַפט ער אליין, גוט ער אליין צו. און בייזע צינגער זאָגען, אַז אפילו די ערשטע העלפט טראָגט אויך די שפּור פון זיין אַרבייט. שאָו איז א קינסטלער אויף מאַכען פון זיין בערימטקייט — א פּראָבלעם. ער פערשטעהט, ווי קיין צווייטער, די קונסט פון ראַפינירטער רעקלאַמע. צי ער וויל, צי ער וויל נישט — זיין נאָמען איז כמעט יעדען טאָג דאָ אין די צייטונגען. און ער האָט נישט קיין גרויסע יסורים דערפון. ער האָט זי ליב, די „פּובליסיטי". ער האָט זי ליב, ווי יעדער, וועמענס שאַפען איז מעהר כלפּי חוץ, אויסערליך אָריענטירט, און אָהן אַנ'אינגערען צענטער. ב. שאָו רעדט קיינמאָל נישט פּריוואַט — ביחידות — פאַר זיך. שאָו טראָגט נישט אוים קיין געדאַנקען און שמערצען. ער זוכט אויך וועלטען א פאָרם. אָט דער קינסטלערישער פּראָבלעם, אָט דער קאָשמאַר פון אַלע קינסטלער, פון טאָלסטאָי, פון פלאָבער, — די פאָרם, די שפּראַך, די ניואַנסען — דאָס אַלץ פערנעהמט ביי שאָו'ן א זעהר קליינעם פּלאַץ. פון זינט ער שרייבט — איז זיין סטיל דער איינענער. עס בייט זיך נישט די פאָרם, עס בייט זיך אויך נישט דער אינהאַלט. שאָו שפּילט אויף איין סטרונע: אירוניע. אָבער די סטרונע איז נישט קיין צו דינע. און דערפאַר האַלט זי אוים אזוי לאַנג.

עס איז זשורנאַליזם מעהר ווי „ליטעראַטור". אפשר איז דער אונטערשייד בכלל נישט אזוי גרוים, אפשר האָבען אוהם נאָר אויסגעטראַכט די נישט-צייטונגס-מענשען, כדי זיך נוקם צו זיין מענליך. אָבער אויב זשורנאַליזם מיינט: די פראַגע פון דער שעה, געשריבען צו דער שעה — איז דאָס שאַפען פון ב. שאָו זשורנאַליזם.

אָט האָט ער אויפגענומען דאָס פּראָבלעם, וואָס איז אַצינד זעהר אַקטועל — די פראַגע פון דיקטאַטור — און גיט זי אויסדרוק אין דער דראַמע, וואָס ער רופט „אַ וואָגען מיט עפּעל". עס איז א נאָמען אָהן א זין, עס איז אפילו נישט קיין רמז, נישט קיין סימבאָל. „איבערקעהרען דעם וואָגען מיט עפּעל" הייסט אויף ענגליש אזוי פיל, ווי איבערקעהרען — א וואָגען מיט עפּעל, נישט מעהר. עס ווערט געמירלניך — א בהלה, א לאַאם א. א. וו. אָבער מילא, וואָס איז דער חילוק, ווי שאָו רופט אָן זיין „בן זקונים"?

איך האָב אויסגעפינען צוויי זאַכען: אַז זעהען ענגלישע דראַמען קאָן מען נאָר — אין בערלין. מערקווירדיג, וואָס די דייטשען האָבען געמאַכט פון שעקספּיר! זיי האָבען איינגענטליך ערשט געוויזען, ווי אזוי מען דאַרף אוהם שפּילען. און אזוי אויך מיט שאָו! מיינע בערלינער פריינד, וואָס זיצען מיט מיר אין קונסט-טעאַטער ביי שאָו'ס דראַמע, דערציילען מיר, ווי די איינענע דראַמע ווערט געשפּילט — מיט ווערנער קראַוס אין דער הויפּט-ראָלע — אין בערלין. אט דעם אמת געזאָגט, ווען נישט זייער בענייסטערונג פאַר דער בערלינער אויפפיהרונג וואָלט איך די לאָנדאָנער נישט געוועזען אויסגעזעסען. ווער האָט עס כח אריינבערצוטראָגען צוויי און א האַלב אָדער דריי שעה שמועס — און דערצו נאָך כמעט אין דער פאָרם פון מאָנאָלאָג, און דער מאָנאָלאָג א צייטונגס-אַרטיקעל?

קעניג מאַגנוס, דער הויפּט-העלד, זיין „פּרעמיער-מיניסטער" פּראָטעוס, ווי זיי רופען אוהם אַלע אזוי היימישליך, דער אַרבייטער-פיהרער באַגערדזשעס און אַלע אַנדערע — זיי האַלטען בלויז און נאָר רעדען. געוויס — דאָס איז דאָך דראַמע. און א ברירה האָט מען? מען מוז רעדען.

אָבער פון רעדען ביז האַלטען פּאָליטישע מיטינג-רעדעס, איז א גרויסער שפּאַן. און דאָס טוען שאָו'ס העלדען.

אָבער דאָס איז אויך נישט קיין גרויסע ענטדעקונג. שאָו רעדט שוין א האַלב יאָהרהונדערט אזוי. און עס געהט. און ווי זאָגט מען עס: „דאָס, וואָס איז געווען גוט פאַר מיין זיידען, איז גוט פאַר מיר אויך". מען קאָן דאָך נישט פון שאָו'ן ערוואַרטען, אָדער פערלאַנגען א קונסטווערק, אויסגעטאָקט, פאָרם-פולקאָמען. ער רעדט אזוי, ווי דער שנאַבל איז אוהם געוואַקסען. און זיין שנאַבעל איז לאַנג און שאַרף-שפּיציג.

מען האָט געפרעגט שאָו'ן: וואָס וויל ער איינענטליך מיט דער ראָזוגער קאָמעדיע פון דעם עפּעל-וואָגען? וויל ער פּראָפּאַגאַנדירען אַבסאָלוטע מאָנאַרכיע, אָדער באָלשעוויזם? און איז זיין שפּאַס וועגען אַמעריקא, וואָס וויל זיך צוריק פעראייניגען מיט ענגלאַנד, א פּאָליטישער פּרומער וואונש, אָדער א וואונק? צו וואָס דאָס גאַנצע? וואָס האָט ער איינענטליך געוואָלט?

עס איז א קאַמף צווישען דעם קאָנסטיטוציאָנעלען ענגלישען קעניג מאַגנוס און זיין מיניסטערען-קאַבינעט. דער פּרעמיער געפינט, אַז קעניג מאַגנוס איז צו אומאָפּהענגיג, און ער וויל אוהם „צוימען". דער קעניג אָבער וויל נישט. ער מאַכט זיין קאַבינעט א פאָרשלאַג: ער וועט זיך אָפּזאָגען פון זיין קרוין, פון אַלע טיטולען — און ווערען א פיהרער פון דער אָפּאָזיציע און דעם פּאַרלאַמענט. דער פּרעמיער דערשרעקט זיך. ער איז שוין גוטער מסכים, אַז דער קעניג זאָל בלייבען קעניג מיט מעהר רעכט, ווי צו ווערען א פיהרער פון דער אָפּאָזיציע — מיט אַלע רעכט, און אפשר מיט אויסזיכט צו ווערען א דיקטאַטאָר. דאָס איז איינענטליך די גאַנצע דראַמע. אַרום און אַרום סצענע דריי לאַנגע אַקטען, וואָס זענען אָנגעשטאָפּט פון קאַרטאָן. קיינער דאַרף זיי נישט. זיי זענען בלויז קעסטלעך — אויף איינצוקלעבען די דאָזיגע סצענע, וואו דער קעניג ערקלערט זיין שטאַנדפּונקט. אָבער עס איז באמת נישט גענוג פאַר א גאַנצער דראַמע. נים גענוג? אזוי טענה'ן שוין אַלע דרייציג יאָהר, און פונדעסטוועגן גלאַנצט שאָו'ס שטערען נאָך ליכטיגער, ווי פריהער. מען לאַנגווייליט זיך — און מען מאַכט א לאַכענדיגען פּנים. מען פיהלט אַנ'אונגערליכע פּוסטקייט — און מען פערקנייטשט דעם שטערען, גלייך ווי שאָו וואָלט אונז דאָ ערקלערט א טיפען פילאָזאָפישען געדאַנק.

א לעגענדע — וואָס איז שייך צו רעדען! א לעגענדע מעג אַלץ.

זי מעג אפילו — ווי שאָו — נישט ווייסען, וואָס זאָל זי זיין: באַלשעוויסטיש, אָדער פאַשיסטיש? ווייל מען קאָן אַרויסטראָגען פון דער דראַמע ביידע מעגליכקייטען, הגם די שוואַרץ-העמדלידיגע מעגליכקייט איז שאָו'ן נעהנטער. און דאָס כאַראַקטעריסטישע פאַר יענע איז, וואָס זיין אַנטי-דעמאָקראַטישע דראַמע האָט אָנגעהויבען געשפּילט ווערען גראַד אין דער צייט, ווען ראַמזיי מאַקדאָנאַלד האָט אָנגעשטרענגט זיין פּאָליטישע שפּיל. האַלט עס ... דער „סאָציאַליסט" אזוי ווענינג פון דער אַרבייטער-רעגירונג? איז ער שוין אזוי גיך עפּעס מיד — ער איז אפשר געראַכט — אָבער איז דען דאָס נישט צו גיך? אָבער שאָו איז אַלט זיך. ער איז דאָך פאָרט שוין אַלט. צו אַלט צו ווערען דאָס, וואָס ער האָט איינענטליך בעדאַרפט זיין: אַנ'אַמעריקאַנער. וואָרום שאָו איז בלויז על פּי טעות געבוירען געוואָרען אין אירלאַנד. ער איז דער אַמעריקאַנער מיט אַלע מעלות און חסרונות. און זיין לעצטער חלום איז פאָרט: אַמעריקא זאָל זיך פעראייניגען מיט ענגלאַנד. ווערען אַנ'אַמעריקאַנער פון דער אייראָפּעאישער זייט — אָהן ים-קראַנקהייט. ער וויל זיך מאַכען גרינג די אַרבייט, און ווייל גרינג, מוז עס ווערען גראָטעסק.

שאָו מיינט, ער קאַריקאַטורירט אַמעריקא, און ער איז דאָך נישט אזוי ווייט פון אמת. אַמעריקא וויל דאָך ווערען אַלץ מעהר ענגליש, אַנגלאָ-זאַקסיש, זי וויל זיך בעפרייען פון דער דעמאָקראַטיע. בעפרייען? ליין איינער! שאָו'ס גייסט האָט הפנים, אפילו אויף מיר געווירקט. גלייך ווי אַמעריקא וואָלט געהאַט א דעמאָקראַטיע!

אָבער — דאָס איז שוין גאָרנישט צום ענין. נאָר אזוי איז שוין תמיד, ווען מען רעדט פון שאָו'ן. ער צווינגט אייך רעדען „שאָוויאַניש", ד. ה. אַרומטאַנצען אַרום פּראָבלעמען, און דאָס אַליין איז שוין אויך א פערדינסט. אפשר די איינציגע גרויסע מעלה פון בערנאַרד שאָו. מענשען זענען אוהם דאַנקבאַר, ווייל ער האָט זיי מיטגעצויגען אין א געדאַנקען-טאַנץ. און ווען ער אַליין איז גאָרנישט אַזא גרויסער טענצער — אָבער א פיהרער, א פאָר-טענצער, א סיגנאַליסט, איז ער. און דאָס איז אויך א גרויסע געזעלשאַפטליכע, קולטורעלע פונקציע. פאַר אונז מענשען יעדענפאַלס גענוג — אויף א לעבענס-צייט.

—:0:—

*) די זעלבע פּיעסע איז אין זיין צייט אויך געשפּילט געוואָרען אין לאָדז — די רעד.

מיינע פריינד פון וויען

א קאַפּיטעל „בלעטער פון מיין לעבענס-בוך"

— פון —
ראובן בריינין

איך געפינען אין „המליץ" פון'ם יאָהר 1891 (נומער 200, פון 11. נאָוועמבער) א קאָרעספּאָנדענץ פון וויען, און וועלכער איך לייען צווישען אַנדערען פאָלגענדעס: „...... אין דעם בית-המדרש פון ד"ר א. יעלינעק, וואָס שטעהט אונטער דער לייטונג פון דעם געלערנטען אייזיק הירש ווייס, האָט זיך אין די לעצטע יאָהרען נישט געפינען קיין איינציגער תלמיד פון'ם רוסישען יודענטום. די יודישע יוגענד, וואָס קומט פון דאָרט יעהרליך קיין וויען, אום צו שטודירען אין די העכערע אינסטאַנצען, אינטערעסירען זיך מיט פערשיעדענע וויסענשאַפטען, נאָר נישט מיט דער יודישער וויסענשאַפט (חכמת ישראל). אָבער נאָכדעם ווי ראובן בריינין איז אָנגעקומען אין היגען אוניווערזיטעט און ער איז געוואָרען א תלמיד מובהק אינ'ם בית-המדרש פון אייזיק הירש ווייס, האָבען זיין ביישפּיל נאָכגעפאָלגט אַנדערע צוויי רוסיש-יודישע סטודענטען, וועלכע ציילען זיך אוים מיט זייערע פעהיגקייטען".

די דאָזיגע צוויי סטודענטען זענען געווען: חיים דוב גורעוויטש און חיים קוניץ. דער ערשטער איז נאָכדעם בעקאַנט געוואָרען דער יודישער וועלט אלס העברעאיש-יודישער שריפטשטעלער און אלס איינער פון אונזערע בעסטע פּאָליטישע עקאָנאָמיסטען.

דער צווייטער איז אויך בעקאַנט אין אַמעריקא אונטער דעם נאָמען פּראָפעסאָר משה'לם קוניץ, איינער פון די פילאָזאָפישסטע און מערקווירדיגסטע געלערנטע פון אונזער צייט.

אלס א וועלטענע ערשיינונג אין אונזער געזעלשאַפטליכען לעבען פערדינט קוניץ א בעזונדערען פּרק אין מיינע זכרונות.

אין חודש סעפּטעמבער 1891 האָב איך קענען געלערנט קוניץ'ן אין דעם האַל פון דעם אוניווערזיטעט. ער איז דאָרט געשטאַנען ביי א מאַרמאָר-זייל. ער אַליין האָט אויסגעזעהען ווי א פעסטער, גוט-געשניצטער זייל. זיין געזיכט און זיין פיגור האָבען צוגעצויגען מיין אויפמערקזאַמקייט. אין דעם האַל האָט געהערשט א געפּילדער; די יוגענד האָט זיך געלאָזט הערען אין פערשיעדענע שפּראַכען, מענער און ווייבער. בעוועגליכקייט און אומרוהע אין אַלע ווינקלען. נאָר קוניץ אַליין איז געשטאַנען די גאַנצע צייט רוהיג, איינזאַם און אומבעוועגליך. זיין הויכער, ווייסער שטערן האָט עדות געזאָגט אויף א טיף-בעהאַלטענער געדאַנקען-וועלט; זיין בלאַס פּנים מיט די קלאָרע, רעגעלמעסיגע שטריכען, אַרומגערינגעלט פון א פּעך-שוואַרצען בערדעל, האָט אָפּגעשפּיגעלט זיין אינערליכע איינהייט; א בעזונדערען איינדרוק אָבער האָבען אויף מיר געמאַכט זיינע אויגען. זיין רוהיגער בליק האָט אויסגעדריקט אַנ'אונגעוועהנליכע גוטסקייט און מילדקייט. זיין פּנים האָט אויף מיר געמאַכט דעם איינדרוק פון א היילינגען, פון איינעם, וואָס איז נישט פון דער וואָכעדיגער און טומעלדיגער וועלט. איך בין איינינגע מאָל פאַרבייגעגאַנגען נעבען אוהם און עס האָט מיך געצויגען צו אוהם מיט א מין מאַגנעטישער קראַפט. ער האָט זיך קיין ריהר נישט געטוהן, ווי דער זייל, נעבען וועלכען ער איז געשטאַנען.

איך האָב זיך אָנגענומען מוט און צוגעטרעטען צו אוהם און זיך פאָרגעשטעלט. גלייך האָט זיך פערבונדען א שמועס צווישען אונז. אויך זיין קלאָרע, האַרציגע שטים, זיין פריינדליכער און זאַכליכער אופן צו רעדען, האָבען אויף מיר געמאַכט אַנ'איינדרוק. עס האָט זיך לייכט און אָנגענעהם גערעדט מיט אוהם. שוין זיין שטים אַליין האָט בערוהיגט מיין אָנגעשפּאַנטע נערווען פון צופיל ענטקעגענגעזעצטע איינדרוקען.

אַרויסגעהענדיג פון דער אוניווערזיטעט-געביידע, האָבען מיר אַרומגעשפּאַצירט ביי א שעה איבער די רינגען. שוין אין דער ערשטער שעה פון אונזער בעקאַנטשאַפט האָבען מיר איבערגעהערט אין אונזער געגענזייטיגער ווילקומגע און אַבסטראַקטע פראַגען. עס איז נאָר אונמעגליך געווען צו רעדען מיט אוהם וועגען אַלטעגליכע און קליינליכע זאַכען.

קוניץ האָט מיך בעגלייט ביז מיין וואוינונג. מיר איז שווער געווען צו שיידען זיך פון אוהם און איבערצורייסען אין מיטען א געשפּרעך וועגען זעהר אַנ'אינטערעסאַנטער פראַגע, וואָס האָט דאַן שטאַרק בעאונרוהיגט די גייסטער פון דער רוסיש-יודישער יוגענד. איך האָב אוהם איינגעלאַדען אַרויפצוקומען צו מיר און עטוואָס איבערצובייסען. ער האָט זיך נישט געלאָזט בעטען. ווען ער איז אַריינגעקומען אין מיין צימער און איך האָב אוהם פאָרגעשטעלט מיין פרוי, האָב איך זיך געפיהלט גליקליך. עס האָט זיך גלייך געפיהלט, אַז זיין גייסטיגע און זעהר רוהיגע אַטמאָספערע, וואָס ער טראָגט מיט זיך (און איך בין אויף היינטיגען טאָג איבערצייגט, אַז יעדער מענש טראָגט מיט זיך אַרום אומעטום זיין איינענע און בעזונדערע גייסטיגע אָדער גשמיותדיגע אַטמאָספערע), איז אָנגעזאַפּט מיט ליכטיגקייט און טיפער מענשליכקייט, און וועלכער עס אָטעמט זיך אזוי לייכט און אזוי ריינליך.

נאָכ'ן אָוונד-עסען, וואָס איז בעשטאַנען פון צוקאָריע מיט ברויט (אונזער איינציג עסען פאַר א לענגערער צייט), איז קוניץ ביי אונז פערבליבען ביז נאָך האַלבער נאַכט. אויך ער האָט זיך געפיהלט גוט און גליקליך.

די ערשטע פּאָר שעה פון אונזער צוזאַמענגער בעקאַנטשאַפט האָב איך נישט געוואוסט ווער ער איז, פון וואַנען ער איז, וואָס ער איז און וואָס איז זיין שטרעבונג אין לעבען. איך האָב נאָר אינטואיטיוו געפיהלט, אַז איך האָב זיך צוזאַמענגעטראָפען מיט א וועלטענעם מענשען, מיט א שטאַרקען אינטעלעקט און מיט א זעהר רייכער און טיפער נשמה.

ער האָט אויף מיר געמאַכט דעם איינדרוק פון א מענשען, וואָס טראָגט אין זיך א גרויסען סוד, און וואָס האָט זיך געוואָרמט צו אַנ'אויסערגעוועהנליכער אויפגאַבע אין לעבען.

ווי נייגעריג איך בין נישט געווען צו ווייסען עפּים וועגען אוהם פערזענליך, האָב איך דאָך אויסגעמיטען צו שטעלען אוהם וועלכע נישט איז פערזענליכע פראַגען. איך האָב געדולדיג געוואַרט ביז אונזער געשפּרעך, וואָס האָט אַרומגעשוועבט אין אַבסטראַקטע וועלטען, וועט קומען צו א פּונקט, וואָס וועט אונז אַרויסרעקט מוזען בערוהרען דאָס פערזענליכע לעבען פון אונז ביידע.

און אזוי איז עס געווען. דער אומאויסמיידליכער פּונקט איז געקומען. עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז ווען איך האָב געטראָפען קוניץ'ן אין אוניווערזיטעט, איז דאָס געווען דער דריטער אָדער פערטער טאָג, וואָס ער האָט פּיליטשרינג געהונגערט, נים האָבענדיג קיין פּיטען און מייל און נישט קיין העלער אין קעשענע. נאָר פאַרבייגעהענדיג האָט ער פערלוירען וועגען דעם א פּאָר ווערטער, ווי וועגען אַנ'ענין, וואָס האָט קיין בעדייטונג נישט און עס האָט נישט קיין ווערט מען זאָל וועגען דעם נאָר א וואָרט זאָגען.

אין יענעם אָוונד האָב איך ערפאַהרען, אַז קוניץ שטאַמט פון א קליין שטעטעל אין דער אוקראַאינא. אין רוסלאַנד האָט ער בעענדיגט גימנאַזיע. אין וויען איז ער אָנגעקומען מיט א פּאָר טעג שפּעטער פון מיר, און ער איז אויך אָנגענומען געוואָרען אין דעם ווינער אוניווערזיטעט אין פילאָזאָפישען פאַקולטעט.

ער איז געווען זעהר קאָרג אין ווערטער, רעדענדיג וועגען זיין איינגענער פּערזאָן, אפילו דאַן ווען עס איז געווען אונפערמיידליך. זעהר ווענינג האָב איך זיך אין דעם ערשטען אָוונד דערוואוסט וועגען מיין נייעם חבר, וואָס האָט מיך אזוי טיף פעראינטערעסירט פון דער ערשטער מינוט אָן. א מענש האָט דריי אָדער פיר טעג געהונגערט, און ווי רוהיג ער איז געשטאַנען צווישען די טומעלדיגע סטודענטען! ווי רוהיג ער האָט גערעדט אין אזא צושטאַנד, וועגען סאָציאַלע פּראָבלעמען, און ווי ליבפול און מענשען-פריינדליך איז געווען זיין גאַנץ וועזען! זיין פיזישע קראַפט, און נאָך מעהר זיין גייסטיגע, צו בלייבען רוהיג, פילאָזאָפיש-מילד און אַרבייטס-פעהיג אין יעדער לאַגע, אפילו דאַן, ווען ער האָט פיזיש-שוואַכליך געהונגערט — אָט די קראַפט און אָט די שטאַרקע גוטסקייט און אויסגעהאַלטענקייט האָבען אין מיר אַרויסגערופען בעוואונדערונג צו קוניצ'ס פערזאָן נאָך מיט פערציג יאָהר צוריק.

* * *

קוניץ האָט אָנגעהויבען קומען צו מיר יעדען טאָג. צוקאָריע און ברויט איז ביי אונז געווען צו יעדער צייט. און מעהר האָבען מיר דאַן נישט בעדאַרפט. צוזאַמען פלעגען מיר געהן צו די פאָרלעזונגען אין אוניווערזיטעט. חיים בער גורעוויטש, קוניץ און איך זענען מיר געזעסען אויף איין באַנק. אַלע דריי זענען מיר געווען בעזונדערס פעראינטערעסירט מיט די פאָרלעזונגען פון'ם יונגען פּראָפעסאָר באַראָן עהרענפעלז וועגען „ערקענטניס-טעאָריע". זעהר א קליינע צאָהל סטודענטען פלעגען בעזוכען די פאָרלעזונגען פון'ם באַראָן עהרענפעלז. מיר דריי זענען געווען די טרייסטע צוהערער זיינע. מיר האָבען אוהם נאָכגע... טיף און אָריגינעל. דאָרט, וואו די נאַטור-וויסענשאַפטען ענדיגען זיך, האָט זיך אָנגעהויבען די „ערקענטניס-טעאָריע" פון עהרענפעלז'ן, נאָך בעפאָר עס איז בעקאַנט געוואָרען אין דער פילאָזאָפישער וועלט דער נאָמען פון ערנסט מאַך.

אַרויסקומענדיג פון אוניווערזיטעט אויף דער פרייער לופט, פלעגען מיר אין דריי'ען, אלס גליכגע, ווייטער שפּינען די אָנגעהויבענע און נישט-פערענדיגטע דיסקוסיעס, וואָס פלעגען אַרויסרופען די פאָרלעזונגען פון באַראָן עהרענפעלז.

קוניץ בלייבט דער זעלבער אין די דיסקוסיעס. ער טראָגט אָבער קיינמאָל ניט אויף זיין פּנים די מינע, די תאוה פון א זיגער. ער איז דער יונגסטער צווישען אונז, אָבער נישט ווילענדיגערהייט, זאָגאָר געגען זיין ווילען, נעמט ער אַן אין אונזער מיט דעם פּלאַץ פון'ם עלטסטען.

* * *

שוין די ערשטע פּאָר וואָכען האָב איך זיך שטאַרק בעפריינדעט מיט קוניצ'ן — א פריינדשאַפט, וואָס האַלט אָן ביז אויף היינטיגען טאָג. איך האָב דאַן פערזוכט צו געווינען אוהם פאַר'ן ציוניסטישען געדאַנק, צו פעראינטערעסירען אוהם מיט דער יודישער רענעסאַנס. עס איז אָבער נישט געגאַנגען. שעה'ן-לאַנג פלעג איך פעראויסגעבען אַלע מיינע גייסטיגע כחות, אום אוהם צו איבערצייגען אין דער ריכטיגקייט און אין דער היסטאָרישער נויטווענדיגקייט פון דעם נאַציאָנאַל-ציוניסטישען געדאַנק. ער פלעגט מיך זעהר אויפמערקזאַם אויסהערען, שטעלען פראַגען און דעבאַטירען. עס פלעגט מיר מאַנכעס מאָל שיינען, אַז אָט-אָט געווין איך אוהם אויף מיין זייט. אָבער לסוף פלעג איך מוזען איינזעהן, אַז עס איז א זאַך פון אונמעגליכקייט צו געווינען זיין סימפּאַטיע און זיין גייסטיגען אינטערעס פאַר דער נאַציאָנאַלער ראָמאַנטיק און פאַר די ציונים-חלומות פון דער יודישער רענעסאַנס.

פון די אינטימערע געשפּרעכען מיט קוניצ'ן איז מיר בעקאַנט געוואָרען, אַז ער איז אין רוסלאַנד שוין געווען טעטיג אין דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג, וועלכער ער איז געווען איבערגעגעבען מיט לייב און זעל. די רוסישע פּאָליציי איז געפאַלען אויף זיין שפּור און זיין לעבען איז געווען אין געפאַהר. ער האָט זיך אַריבערגעכאַפּט די עסטרייכישע גרענעץ. זיינע מיטלען האָבען גערייכט נאָר ביז לעמבערג, וואו ער איז געבליבען, נישט האָבענדיג די מאַטעריעלע מעגליכקייט צו פאָהרען ווייטער.

א פּאָר וואָכען האָט ער געהונגערט און געליטען אין לעמבערג, זוכענדיג דאָרט וועלכע נישט איז אַרבייט, ביז אוהם איז בעקאַנט געוואָרען, אַז די רוסישע שפּיצלער פון דער ציבראַנקע זענען אויף זיין שפּור אין לעמבערג, וואו ער האָט נישט געוואוסט ווי צו ראַטעווען זיך ווייטער.

דער איינציגער בעקאַנטער, וואָס קוניץ האָט געהאַט אין לעמבערג, איז געווען אַנ'אָרימער קרעמערל, א תלמיד-חכם א יוד. ער האָט נישט געוואוסט ווער און וואָס איז קוניץ. ער האָט אין אוהם געזעהען נאָר אַנ'איידעלען יונגערמאַן, וואָס איז געבילדעט און קען דערצו א בלאַט גמרא. בעמערקענדיג, אַז קוניץ איז אין אַנ'עת-צרה, און אַז'אומגליקליכער לאַגע און אַז זיין לעבען אין לעמבערג איז אין א סכנה, האָט ער שטילערהייט פערקויפט זיין קרעמעל, און דאָס געלד, וואָס ער האָט בעקומען, אַוועקגעגעבען קוניצ'ן, אום ער זאָל גלייך אָפּפאָהרען און רעטען זיין נפש.

קוניץ האָט נישט געוואָלט נעמען דאָס געלד, הגם ער האָט נישט געוואוסט אין יענעם מאָמענט, אַז זיין צופעליגער בעקאַנטער האָט אַלץ פערקויפט צוליב אוהם; אָבער דער אָרימער תלמיד-חכם האָט אוהם פשוט געצוואונגען צו נעמען פון אוהם אויף דער רייזע ביז וויען, אום ער זאָל קאָנען מקיים זיין די גרויסע מצוה פון פּדיון נפשות. אום לייכטער צו מאַכען קוניצ'ן אויפ'ן האַרצען, האָט ער אוהם געזאָגט, אַז ער גיט אוהם דאָס געלד בתורת הלואה, נאָר אלס א גמילות חסד, האָבענדיג צוטרוי צו אוהם, אַז ביי דער ערשטער מעגליכקייט וועט ער אוהם אָפּשיקען דאָס געבאָרגטע געלד (וואָס איז טאַקע נאָכדעם אויך געשעהן).

קומענדיג נאָך וויען מיט ליידיגע הענד, האָט ער געהונגערט. דאַן האָט ער בעשלאָסען צו שטודירען. זיין יונגערער ברודער, וואָס איז שוין דאַן געווען אין אַמעריקא, האָט אוהם צוגעזאָגט צו ערמעגליכען דאָס לערנען זיך אין אוניווערזיטעט.

* * *

שוין דאַן, נאָך אלס גאַנץ יונגער מענש, איז ער געווען בעלאַדען מיט שווערען ווייסען אויף גאַנץ פערשידענע געביטען. זיינע בעציהונגען צום לעבען, ווי צו דער וויסענשאַפט און צו דער פילאָזאָפיע, זענען געווען זעהר ערנסטע און אויפריכטיגע. ער איז געווען דער נאַטירליכער קענער פון יעדער פּוסטער פראַזע, סיי פון דער נאַציאָנאַליסטישער און סיי פון דער סאָציאַליסטישער, און פון יעדער אויבערפלעכליכקייט...

קוניץ איז שוין דאַן געווען א גרויסער בקי אין דעם „קאַפּיטאַל" פון קאַרל מאַרקס און אין אַלע זיינע אויסטייטשונגען. ער איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט מיך בעוואויגען צו שטודירען ערנסט דעם „קאַפּיטאַל", און ער האָט מיר געהאָלפען ביים צוקומען און אינהם די שווערע קאַפּיטלען. ער האָט קיינמאָל נישט געשטאָלצירט מיט זיין ווייסען און קענען; ער האָט קיינמאָל נישט געזוכט אַרויסצווייזען פאַר אַנדערע, קיינמאָל נישט געזוכט צו מאַכען אַנ'איינדרוק אויף וועמען עס זאָל נישט זיין מיט זיין פילזייטיגער בילדונג. אָבער ער איז שטענדיג גרייט געווען צו קומען יעדען צו הילף מיט זיין ווייסען, ווען מען האָט עס פערלאַנגט פון אוהם. און ער האָט עס געמאַכט אין דער בעשיידענסטער פאָרם און מיט דער גרעסטער געדולד. ער האָט זיך קיינמאָל נישט געשעהמט צו זאָגען, אַז ער ווייסט נישט אָדער ער פערשטעהט זיך נישט אויף זאַכען, וואָס ער האָט נישט גרונדליך פערשטאַנען.

נאָר דורך לאַנגע און אינטימע פערקעהר מיט קוניצ'ן האָט מען געקאָנט ענטדעקען, ביי פערשידענע געלעגענהייטען, זיין פילזייטיגקייט.

איך בין געווען איבערראַשט, ווען איך האָב זיך דערוואוסט, אַז ער איז אויך א גוטער תלמודיסט און אַנ'אויסגעצייכענטער פידעל-שפּילער, איבערהויפּט א קענער מוזיקאַלישער גייסט.

דאָס ערשטע האַלבע יאָהר פלעגט קוניץ מיט מיר געהן אויך צו די שעורים, פאָרלעזונגען, אין תלמוד, פון אייזיק הירש ווייס, אין בית-המדרש, טעמפּעלגאַסע 3, וואו מיט א קורצער צייט פאַר אונז איז אויך דער פערשטאָרבענער פּראָפעסאָר ש. שעכטער געווען א תלמיד מובהק פון ווייס'ן.

—:0:—

איבערדרוקן פערבאָטן

ראַקעטען

אַ זאַמלונג קאַלאַמבורען

פון **אַמיק** (לאָדז)

דער מענש, וואָס וויל זיך ערהויבען, לויבט ביי אַנ'אַנדערען. מאָר נישט קרענקען אויף — איינען-ליבע...

———

די גרעסטע עבירה איז היינט אין רוסלאַנד, ווען איינער טוט א — מצוה...

———

די פרויען ווילען, א פּנים, בעווייזען, אַז זיי האָבען אין זיך א סך פייער און זיי זענען ברענענדיגע, האָבען זיי אָנגעהויבען צו — רויכערען...

———

פון בלויז בערימען זיך, קאָן מען ניט ווערען קיין — בערימטקייט..

———

ווען פרויען בעקענען זיך מיט א שעהנעם מאַן, בעקומען זיי, ס'רוב, א שוואַכען זכרון: זיי פערגעסען, אַז זיי זענען — פערהייראַט...

———

א משוגינ'עם דערקענט מען לויט די אויגען; א נאַר — אין דער צונג...

———

ווען פרויען ווילען וועלען, וואָלטען זיי אויך געקאָנט בעהאַלטען א סוד. ס'איז אָבער נישטאָ אזא פרוי, וואָס זאָל דאָס קאָנען — וועלען...

———

„דער שכל איז א קריכער", ער פערקריכט אָבער קיינמאָל נישט צום — שוטה...

———

אַז מען איז צו אָפט וואַך בעת מען וואָלט געדאַרפט שלאָפען, פערשלאָפט מען אָפטמאָל די צייט, וואָס מען וואָלט גראַד געדאַרפט זיין — וואַכעדיג...

———

פאַרהאַן מענשען, וואָס זענען, ווי טראַנספּאָרט-רעדער: זיי דרעהען זיך אַרום גאַנצע טעג און קומען נישט א — שריט ווייטער...

———

אויף א וויסטען אינזעל

(יודישע פאלקס-מעשה)

איבערגעשריבען פון ר. אייזלאנד

דער כח פון שנאה

אין א דארף, וואס האט בעלאנגט צו דעם גראף ראדזיוויל, האט כמה וכמה יאהרען געוואוינט א יוד מיט'ן נאמען עזריאל ברויסקער. דער דאזיגער יוד האט געהאלטען אין ארענדע די וואסער-מיהל פון יענעם דארף, און די מיהל האט געבראכט פרנסה בכבוד פאר איהם און זיין הויזגעזינד, און ער האט נאך אויסגעהאלטען ביי זיך זיהן מיט איידעמס. און באטש דער עזריאל איז געווען א פראסטער דארפס-יוד, איז ער אבער געווען זעהר א גוטער און איידעלער מענש, געפיהרט א שעהן הויז, געגעבען צדקה מיט א ברייטער האנד און דער עיקר, אפגעהיט די מצוה פון הכנסת אורחים. די יודען, וואס האבען געוואוינט אין די אומגעגענד דערפער האבען איהם ליב געהאט און זיי פלעגען קומען צו איהם דאווענען יעדען שבת. און ער האט פאר דעם מנין אפגעגעבען א באזונדערע שטוב, וואו עס איז געשטאנען א שעהן ארון קודש'ל. ער האט אויך געמאכט א קליין געצעלטעל פון ברעטער, אויפ'ן וואסער. נישט ווייט פון דער מיהל, און אין דעם געצעלטעל איז אריינגעשטעלט געווארען א געלעכערטער קאסטען - מיט שליכע שטיגלעך, און דאס איז געווען א כשר'ע מקוה, אויף צו טובל'ען זיך.

און א דערבייאיגען דארף, וואס האט אויך געהערט צו דעמזעלבען גראף, האט געוואוינט א צווייטער יוד און זיין נאמען איז געווען יעקב רייף. דער דאזיגער יוד האט געהאלטען אין ארענדע די קרעטשמע אין זיין דארף און אויך ער האט געהאט פרנסה בריוח און קיין זאך האט איהם נישט געפעהלט.

די צוויי שכנים האבען געלעבט צווישען זיך בשלום און קיינמאל איז צווישען זיי קיין קריג נישט געווען. און אזוי זענען אוועק א סך יאהרען ביז איינמאל האט זיך געמאכט א סיבה, וואס האט צושטערט דאס גוטפריינדשאפט און די אמאליגע גוטע פריינד זענען זיך געווארען דם-שונאים.

ארויסגעקומען איז דער רוגז איבער א שידוך. און די מעשה איז אזוי געווען:

עזריאל ברויסקער האט געהאט א זוהן און יעקב רייף האט געהאט א טאכטער. האט יעקב זיך דוקא געוואלט משדך זיין מיט עזריאל'ן. אבער עזריאל האט נישט געוואלט דעם שידוך מחמת צוויי טעמים: ראשית האט ער זיך געהאלטען פאר א גרעסערען מיוחס ווי זיין שכן און א חוץ דעם איז איהם דער מחותן אליין אויך נישט אנגעשטאנען. ווייל עזריאל איז געווען א פרומער יוד, וואס האט אפגעהיט אלע מצוות און זיין שכן יעקב איז שוין געווען א שטיקעל אויפגעקלערטער און ביי איהם אין שטוב האט מען זיך שוין נישט געפיהרט אזוי יודיש.

און דער רוגז איז זיך צוואקסען און צוואקסען ביז עס האט זיך ביי יעקב רייף צופלאקערט אין א ברענענדיגער שנאה, און ער האט נאר געטראכט וועגען דעם, ווי אזוי צו נעמען נקמה פון זיין שכן עזריאל, וועמען עס איז נישט אנגעשטאנען צו ווערען זיין מחותן.

האבען אנגעהויבען צו פליהען פערשידענע מסירות צום גראף אויף עזריאל'ן, באשר ער הוט נוט אפ די מיהל ווי עס געהער צו זיין, אז ער איז מבזה דעם פריץ און נאך אזוינע מסירות. לכתחילה האט מען נישט געוואוסט, ווער עס שיקט אריין די מסירות צום גראף, ווארום דאס הארץ האט איהם נאך געשטראפט א ביסעל און ער האט זיך נאך נעשעהמט מיט דעם, וואס ער האט געטון. נאר אז א מענש הויבט אן צו טון שלעכטס, געוואוינט ער זיך צו דערצו און ער הערט זיך אויף צו שעהמען. און דער יעקב האט אפען ארויסגעוויזען זיין פנים און האט שוין אנגעהויבען צו שיקען מסירות צום גראף אין זיין אייגענעם נאמען. דערנאך איז ער אוועק צום גראף און איהם אנגעהויבען איבערצורעדען, אז ער זאל איהם פערדינגען די מהיל, וואס עזריאל האלט. דער גראף האט לכתחילה נישט געוואלט הערען וועגען דעם נאר ווען יעקב האט אנדערצעהלט פערשידענע מעשיות וועגען דעם, ווי אזוי עזריאל טוט אן א סך שאדענס און דער מיהל און האט א חוץ דעם נאך צוגעזאגט דעם פריץ א גרויסע הוספה, כמעט טאפעלט פון דעם, וואס עזריאל האט געצאהלט, האט זיך דער גראף סוף כל סוף געלאזט איבעררעדען און איהם פערדינגען די מהיל.

און איין טאג האט זיך פלוצלונג באוויזען אין עזריאל'ס הויז א שטאטפאט פונ'ם פריץ און דער שטאטפאט האט געבראכט א באפעהל, אויף וועלכען עס איז געווען אנגעשריבען, אז פון דעם נייעם יאהר אן דארף ער מיט זיין הויזגעזינד איבערלאזען די מיהל מיט'ן הויז. ווייל די ארענדע פון דער מיהל איז איבערגעגעבען געווארען צו אן'אנדערען.

דערהערט די ביטערע בשורה, איז אין הויז געווארען א גרויס געוויין און א יללה. נאר וויין היינט, וויין מארגען, אז מיט געוויין וועט מען גארנישט אויספועלען. און דא איז די צייט קורץ, ווארום ביז צום נייעם יאהר איז אינגאנצען געווען נאך צוויי חדשים און אין אזא קורצער צייט איז שווער צו בעקומען עפיס אנ'אנדער געשעפט. איז נעבעך דעם עזריאל'ן געווען ביטער ווי דער טויט. האט ער זיך אויפגעהויבען און איז אוועק צום פריץ בעטען, אז ער זאל איהם נישט טון אזא עוולה. אבער ווען ער איז געקומען אין הויף אריין, האט מען איהם נישט צוגעלאזען צום גראף, און אז ער איז שטארק צוגעשטאנען, האט דער גראף צו איהם ארויסגעפאָילען, אז ער אליין מישט זיך נישט אין די געשעפטען, נאר זיין פערוואלטער. זאל ער געהן צום פערוואלטער. איז עזריאל אוועק צום פערוואלטער, און פאר איהם שטארק געוויינט. האט איהם דער פערוואלטער געענטפערט, אז דאס איז שוין א פערפאלענע זאך, מחמת דער גראף האט שוין אונטערגעשריבען דעם קאנטראקט און די מיהל איז פערדונגען געווארען צו זיין שכן יעקב רייף, און פאר דעם גראף פאסט איצט נישט צו זאגען, אז ער האט חרטה.

אז עזריאל האט דערהערט די ווערטער, האט ער אנגעהויבען נאך שטארקער צו וויינען. און דער פערוואלטער האט אויף איהם רחמנות געקריגען, און נישט געקאנט צוהערען זיין געוויין זאגט ער צו עזריאל'ן: „מיין ליבער יוד! איך ווייס דיין אומגליק און פיהל דיין צער. אבער צו מיין בעדויערען קאן איך דיר גארנישט העלפען. די איינציגע עצה איז, דו זאלסט ארויבערגעהן צו דיין שכן און איהם בעטען, אז ער זאל חרטה האבען אויף דעם עסק און לאזען פערפאלען ווערען די דריי הונדערט רובעל קאוציע, וואס ער האט געגעבען, בעת ער האט געשלאסען דעם קאנטראקט. און אז ער וועט מרוצה ווערען און וועט דאס טון, וועט מען שוין קאנען פועל'ן ביים גראף, אז דער ערשטער ארענדאר זאל ווייטער בלייבען ביי דער מיהל. אויפ'ן ערגסטען פאל קאן נאר זיין, אז דו, עזריאל, זאלסט אויך דארפען געבען א הוספה.“

האט עזריאל געדאנקט דעם פערוואלטער פאר דער עצה און איז זיך אהיימגעגאנגען מיט א זעהר בעטריבט געמיט און באטש ער האט געוואוסט, אז יעקב איז איהם אויפגעזעצט א דם-שונא און דערצו איז ער נאך סתם א מענש אנ'אכזר, האט ער פונדעסטוועגען אפגעמאכט ביי זיך צו פאלגען דעם פערוואלטער. ווארום ווער ווייסט? א יוד איז דאך דער יעקב, אפשר וועט זיין הארץ ווייך ווערען. און ער האט גענומען זיין ווייב און מיט איהר אוועק צו יעקב'ן און זיי האבען איהם געבעטען און געוויינט פאר איהם מיט ביטערע טרעהרען, אז ער זאל אויף זיי רחמנות האבען און ביי זיי נישט צונעהמען דאס שטיקעל ברויט. אבער זייערע רייד און זייער געוויין זענען געפאלען ווי אויף א שטיין. ווארום יעקב און זיין ווייב פייגע האבען זיך פערשטאפט די אויערען און נישט געוואלט אויסהערען זייער געבעט און זייער געוויין. און אז עזריאל מיט זיין ווייב האבען נישט געוואלט אוועקגעהן און ווייטער געוויינט, האבען יעקב און זיין ווייב פייגע זיך אויסגעדרעהט צו זיי מיט'ן רוקען, זענען אריין אין אנ'אנדער חדר און פערשלאסען הינטער זיך די טיר.

זאגט עזריאל צו זיין ווייב: „אויב יעקב און זיין ווייב פייגע פערשטאפען זיך די אויערען און ווילען נישט הערען אונזער געוויין, לאמיר-זשע בעסער בעטען צום איבערשטען, וואס איז א בארמהערציגער גאט, ווארום די טויערען פון טרעהרען זענען נישט פערשלאסען און ער וועט בודאי זיך צוהערען צו אונזער געוויין, זיך דערבארעמען איבער אונז און אונז שיקען די ישועה.

און זיי האבען זיך אויפגעהויבען און זיך אומגעקערט אהיים מיט זעהר א צובראכען הארץ און אזוי ווי דער שפאלער זיידע איז דעמאלט געווען מפורסם איבער דער וועלט פאר א גרויסען בעל-מופת, האבען זיי אין דער היים אפגעמאכט ביי זיך צו פאהרען קיין שפאליע און דארטען אויסגיסען זייער ביטער הארץ פאר דעם הייליגען צדיק.

געקומען קיין שפאלע, זענען זיי אנגעקומען פון שבועות. און ווען זיי זענען געקומען פאר'ן שפאלער זיידען און איהם איבערגעגעבען דאס קוויטעל, און וועלכען זיי האבען געבעטען, אז קיינער זאל ביי זיי נישט קאנען צונעמען די פרנסה, האט זיי דער צדיק אפילו נישט אויסגעהערט וואס פאר א געשעפט דאס איז, נאר א זאג געטון אזוי זיך:

„מסתמא וועט איהר דאך דא בלייבען אויף איבער יום-טוב, וועט דאך נאך זיין גענוג גרויסע צייט צו רעדען וועגען דעם“.

זענען עזריאל און זיין ווייב פערבליבען אין שפאלע אויף יום-טוב און עזריאל האט זיך נעבעך ארומגעדרעהט מיט גרויס עגמת-נפש, קיין שמייכעל האט זיך נישט בעוויזען אויף זיין פנים און פנים דאווענען האט ער געגאסען מיט טרעהרען ווי עס וואלט געווען נישט שבועות, נאר יום-כפור.

ביי דער סעודה, דעם ערשטען טאג שבועות, ווען חסידים האבען געשמועסט ווין ביים רבי'נס טיש און דער רבי האט מיט'ן ווין מכבד געווען דעם עולם, האט מען אונזער עזריאל'ן אויך געגעבען א גלעזעל ווין. און ווי ער האט גענומען דאס גלעזעל ווין צום מויל און געוואלט טרינקען „לחיים“, האט ער זיך נישט געקאנט איינהאלטען און פון זיינע אויגען האט זיך א גאס געטון א בך טרעהרען, אזוי דאס ער האט קיין ווארט נישט געקאנט ארויסרעדען. האט זיך דער שפאלער זיידע צושריגען אויף איהם: „שוטה וואס האסטו זיך צורוישעט? ווייסטו נישט, אז מיר האבען היינט שבועות, וואס ווערט אנגערופען דער טאג פון זיין חתונה און דער טאג פון דער פרייד פון זיין הארצען? וואס-זשע ביזטו געקומען מיר פערשטערען די חתונה? נבלאי וואלסטו פריהער געווען צובראכען הענד און פיס איידער דו האסט מיין שוועל ארויבערגעטרעטען!“

חסידים האבען שוין געוואוסט, אז ווען דער שפאלער זיידע איז איינעם מבזה און שעלט איהם, איז דאס א גוטער סימן. ווארום דערמיט, וואס ער שעלט און דערנידריגט, צורייסט ער א שווערען גזר-דין, וואס איז אויף יענעם מענשען אנגעשריבען געווארען אויבען אין הימעל. אבער עזריאל, דער פראסטער דארפס-יוד, האט דאס נישט געוואוסט, און ווען ער האט דערהערט, אז דער צדיק שעלט איהם און איז איהם מבזה, האט ער זיך דערשראקען און שיער נישט געחלש'ט פון גרויס אימה, איז הענד און פיס האבען ביי איהם אנגעהויבען צו ציטערען. אבער דא האט דער שפאלער זיידע באלד אנגעהויבען צו רעדען מיט איהם ווייכע רייד, און איהם געפרעגט, צי געדענקט ער, אז מיט זעקס יאהר פריהער איז אמאל אין א ווינטער-נאכט צוגעקומען צו זיין הויז אנ'אינמאן און האט אנגעקלאפט, און אז ער האט פאר דעם ארימאן געעפענט די טיר, און ווען ער האט דערזעהען, אז דער ארימאן איז שטארק דערפרוירען און זיין בארד און וואנצעס זענען בעדעקט מיט אייז, האט ער געמאכט פאר איהם ווארעמס, איהם געגעבען צו טרינקען און איהם פשוט מחיה געווען? און צי געדענקט ער ווייטער, אז צומארגענס האט דער ארימאן געזאגט צו איהם, אז ער זאל בודק זיין די מזוזות, און ווען דער ארימאן האט עס געטון, האט ער אויסגעפינען, אז ביי צוויי טירען איז געווען צוגעקלאפט הוילע שטיקלעך פאפיר און קיין מזוזות זענען דארטען נישט געווען, ווייל א גוי'ער האט זיי מסתמא ארויסגע'גנב'עט? דער שפאלער זיידע האט איהם געגעבען נאך עטליכע סימנים און עזריאל האט זיך דערמאנט און געענטפערט, אז ער געדענקט דאס טאקע גאנץ גוט. רופט זיך אן צו איהם דער שפאלער זיידע און זאגט: „זאלסטו וויסען זיין, אז איך בין דאס געווען יענער ארימאן און פאר דער גרויסער מצוה, וואס דו האסט דעמאלט געטון פערדינט, זאג איך דיר צו, אז דו דארפסט נישט מורא האבען, אז דער איבערשטער וועט דיר העלפען און דאס שלעכטס וועט זיך קעהרען ווערען צו גוטס“. דערנאך האט ער איהם געהייסען טרינקען דעם ווין און געבען די האנד „לחיים“ און דערביי האט איהם דער צדיק נאך צוגעזאגט עפיס א גוטע זאך, און נאך די רייד איז עזריאל פערקעהרט געווארען אויף אנ'אנדער מענש. דאס הארץ איז איהם געוואקסען פרעהליך און ער איז שוין ארומגעגאנגען לוסטיג דעם גאנצען יום-טוב.

נאך יום-טוב, ווען עזריאל מיט זיין ווייב זענען אריין צום צדיק זיך געזעגנען, האבען זיי איהם דערצעהלט די גאנצע מעשה מיט דער מיהל און ווי זייער שכן יעקב האט זיך ביי איהם אויסגעדונגען און ווי זיי זענען געבליבען אהן פרנסה. האט דער שפאלער זיידע זיך געהייסען דערלאנגען טינט און פעדער און ער האט געשריבען די פען און אנגעשריבען אויף א פיינקעל פאפיר די דאזיגע ווערטער:

„דו, יעקב! איך האב געהערט וועגען דיר, אז דו ווילסט משיג גבול זיין דיין שכן עזריאל און ביי איהם אויסדינגען די מיהל. על כן בין איך דיך מזהיר, אז דו זאלסט דאס נישט טון. האסטו עפיס א טענה צו איהם, קאנסטו איהם רופען צו א דין-תורה. ווערסטו מיך פאלגען — וועט דיר גוט זיין. מאמער וועסטו דיך נישט צוהערען צו מיינע רייד, וועסטו חרטה האבען. און מען שטראפט נישט, ביז מען ווארענט נישט פריהער!
הק' ליבוש משפאלע“

אנגעשריבען דאס בריוועל, האט דער שפאלער זיידע עס איבערגעגעבען צו עזריאל'ן און דער האנד אריין און צו איהם אזוי געזאגט:

„אזוי גור, ווי דו וועסט קומען אהיים, זאלסטו געהן צו דיין שכן יעקב, איהם איבערגעבען דאס בריוועל, איהם דערצעהלען, אז דו ביזט געווען ביי מיר און אז איך האב דיר מבטיח געווען, אז דו וועסט ווייטער בלייבען ביי דער מיהל. וועט זיין אזוי: אויב ער וועט זיך צוהערען צו מיינע רייד און אפטרעטען פון דעם עסק, איז דאך אודאי גוט. אלא ער וועט זיך צו מיינע רייד נישט צוהערען, זאלסטו דיך גארנישט וויסענדיג מאכען, נאר נעמען און דיר דינגען אנ'אנדערע דירה אין דעמזעלבען דארף אדער ערגיץ אין א דארף דערנעבען און ווען די צייט וועט קומען, זאלסטו דיך אריבערציהען אין דער נייער דירה און ווארטען. אבער לאנג ווארטען וועסט נישט דארפען. ווארום אין א שטיקעל צייט ארום, וועט ער אליין קומען צו דיר און זיך ביי דיר בעטען, אז דו זאלסט איהם בערגעמען דעם קאנטראקט. און מיט גרויסע צרות וועט ער פון דארט אנטלויפען“.

און עזריאל מיט זיין ווייב, ווי נאר זיי האבען דערהערט די דאזיגע רייד פונ'ם צדיק, האבען זיי זיך אויפגעזעצט אויף זייער וועגעלע און זיך אומגעקעהרט אהיים. אהיימגעקומען, האט זיך עזריאל אויפגעהויבען און איז אוועק צו זיין שכן יעקב און איהם איבערגעגעבען דעם שפאלער זיידע'ס בריוועל. אבער יעקב האט איהם צוריקגעווארפען דאס בריוועל מיט שפאט און פנים אריין און ער האט מיט עזות אזוי געזאגט:

„דער רבי, ביי וועלכען איהר זענט געווען, האט אפשר צו בעשעפען מיט זיין שמאט, אבער דא אין דעם דארף האט דער גראף ראדזיוויל די דעה“.

און ר' עזריאל געבויר אוועק אהיים מיט א בעטריבט געמיט און נאך אין זעלבען טאג האט ער פאר זיך געדינגען א דירה אין א דערבייאיגען דארף און ווען די צייט איז געקומען, האט ער זיך ארויסגעצויגען פון דער מיהל און זיין שכן יעקב האט זיך אויף זיין ארט אריינגעצויגען.

ויהי היום, האט לאנג נישט געדויערט און פייגע, יעקב'ס ווייב, האט געדארפט געהן טבילה. און אזוי ווי זי האט נישט געוואלט געהן אין שטאט אריין, איז זי געגאנגען זיך טובל זיין אין דעם געצעלטעל, וואס עזריאל האט אויפגעבויט אויפ'ן וואסער נישט ווייט פון דער מיהל. און פאר א שומר האט זי מיטגענומען איהר עלטסטע טאכטער. און אזוי ווי די היץ איז אין יענעם טאג געווען אונגעהויער גרויס, איז די טאכטער נישט אריינגעגאנגען אינעווייניג אין דעם געצעלט, נאר האט זיך אוועקגעזעצט אויף דער שוועל אונטער דעם שאטען פון די ביימער, וואס זענען דארט געוואקסען, און איהר מוטער פייגע האט זיך געטון דאס איהריגע דערמען אינעווייניג.

אבער ווי נאר פייגע האט ארויפגעשטעלט א פוס אויף די טרעפלעך, האט מיט איהר געטראפען א מורא'דיגע זאך: די טרעפלעך האבען זיך איינגעבראכען הינטער איהר און צוזאמען מיט די טרעפלעך איז אויך די ברעטער, וואס זענען געווען פון אונטען, ווי א דנא צו א קאסטען זי האט אפילו נישט געקאנט א געשריי טון און איז אריינגעפאלען אין דער טיפענעש פונ'ם טייך.

פון גרויס שרעק איז זי געפאלען אין חלשות און זי האט שוין מעהר נישט געוואוסט, וואס מיט איהר טוט זיך.

(דאס ווייטערע זונטאג)

FARBUJCIE OBUWIE
I INNE WYROBY SKÓRZANE
NAJLEPSZEMI KRAJOWEMI FARBAMI
KOLORYT

פערקויפטע נשמות

שפאנענדער ראמאן

(45 פארטזעצונג)

מיט איין שפרונג איז ברייטשייד געווען ביי דער טיר, פערשליסענדיג זי פון אינעווייניג, און מיט'ן צווייטען שפרונג איז ער שוין געשטאנען ביים מיניסטער נעוויל.

— עס איז דיר זעהר געלונגען, אבער מיין ערווארטונג — האט ער געזאגט צום מיניסטער, וואס האט אינגאנצען געציטערט פון שרעק, — דו ביזט נאך קיינמאל נישט געווען אזוי נאהענט פאר'ן טויט, ווי יעצט. יא, יעצט מיינע הערען מוז איך אייך פערבינדען די אויגען.

— אך, טוט אונז נישט! — האט נעוויל געזיפצט פון גרויס צומישונג

— שרעקט אייך נישט — האט ברייטשייד געענטפערט מיט א שמייכעל אויף די ליפען — דו ביסט מיר א סך טייערער א לעבעדיגער, ווי א טויטער, איך האב זעהר גערן צו זיין אין דיין ליבענסווירדיגער געזעלשאפט. איבריגענס וואלט איך געבעטען, אז איהר זאלט זיך רוהיג פערהאלטען. רייצט אייך נישט מיט מיין שטילעט.

ברייטשייד איז צוגעגאנגען צום גלאק און איבערגעשניטען די דראט, דערנאך איז ער צוגעגאנגען צום טישעל, אויף וועלכען עס זענען געשטאנען פלעשלעך ווין און קאניאק.

דער רויבער האט זיך איינגעגאסען א גלעזעל ווין.

— אויף אייער געזונד, הער מיניסטער! — האט ער שטיפעריש זיך געווענדעט צום מיניסטער, וועלכער האט זיך שטארק אנגעהאלטען אין מארקיז'ס האנד. די אויגען וועל איך אייך עטוואס שפעטער פערבינדען. נאר זאל אייך נישט איינפאלען צו רופען הילף, ווייל אויב יא, וועט מיט אייך זיין זעהר נישט גוט, און יעצט וועל איך מיר מיטנעמען עטליכע זאכען אויף אנ'אנדענקען.

ברייטשייד האט שנעל אויפגעעפענט אלע שיפלאדען, וואו ער האט געפונען פערשידענע ווערטפולע זאכען, טייערע לעדערנע טארבעס אנגעפאקט מיט דוקאטען, צוויי ברילאנטענע בראשקעס, זיינגערלעך און טייערע שטיינער.

— דאס אלץ וועט מיר צו נוץ קומען — האט ער געזאגט צו זיך — און יעצט איז די העכסטע צייט, אויב איך וויל אויספיהרען אלע מיינע פלענער אויף מארגען, איך טאר נישט פערלירען, ווייל עס געהט וועגען...

דער שרעקליכער מענש האט נישט געענדיגט, ווייל ער האט נאך געהאט עפיס אנדערש צו טון

ער האט שנעל נעוויל'ן פערבינדען די אויגען, דאס זעלבע אויך דעם מארקיז קאליני, וועלכען ער האט ערשט נאך געבייט פון מאנטעל, און וועלכען מען האט שיער נישט דערשטיקט ווערען.

יעצט האט ברייטשייד גענומען די וואליזע מיט די זאכען און דעם קעניגליכען בריף און ווענדענדיג זיך צו די מיניסטארען, האט ער געזאגט:

— פאראוים, מיינע הערען, איך וועל אייך ווייזען וואו איהר זאלט געהן. זייט פארזיכטיג אויף די טרעפען, עס פעסט אין די ווענד. איהר זאלט נישט אומפאלען, געהען יעצט אין די קאטאקומבען אריין!

קאליני איז געבליבען אויסער זיך.

— אין די קאטאקומבען? דאס איז דאך מיין טויט!

— איהר מיינט צו זאגען, אז דארט זענען פארהאן טויטע — האט ברייטשייד בעמערקט — אבער די טויטע זענען אזוי נעפעהרליך, מיין שטילעט איז א סך נעפעהרליכער. איבריגענס געה איך דאך מיט מיט אייך, געדענקט, אז איך בין מיט אייך, אלזא, פאראוים!

די לעצטע ווערטער זענען געווארען ארויסגעזאגט מיט אנ'אייזערנער ענערגיע. עס האט נישט געהאלפען קיין ווידערשטאנד. ביידע מיניסטארען האבען געמוזט געהן. און זיי האבען זיך דערוויטערט אין דעם אונבעקאנטען לאבירינט.

די צוויי מיניסטארען האבען געגלויבט, אז עס וועט זיי נאך ווער קומען צו הילף און עס וועט געלונגען צו לאזען דעם רויבער.

— ברייטשייד האט זיי געפיהרט דורך עפיס אן'אונבעקאנטען וועג, וואו עס האט געהערשט א טויטע שטילקייט. פלוצלינג האט זיך דערהערט עפיס א טויטער קלאנג.

— וואס איז דאס געווען? וואו אהין האט געפיהרט דער פרעמדער, געהיימניספולער וועג?

צי האט ברייטשייד פאקטיש געפיהרט זיינע צוויי ארעסטאנטען אין די קאטאקומבען אריין?

קאפיטעל 23.

די קאסטיום-פערוויילונג אין חיות-אנשטאלט

קעניג לודוויג איז שפעט אין אוונט געפאהרען אין אנשטאלט אריין, כדי זיך אפצורוהען נאך זיין שווערער, קעניגליכער ארבייט די גאנצע קעניגליכע סוויטע האט איהם בעגלייט אין פיינע עקוויפאזשען, א מחנה דראגונער אויף די פערד זענען געריטען פון ביידע זייטען, אזוי אז דער קעניג איז געווען פון אלע זייטען שטארק בעוואכט.

דער אנשטאלט איז געווען בעלויכטען מיט די שענסטע קאלירען-ליכט און האט אויסגעזעהען זעלטען פייערליך.

דער פארק איז געווען הערליך דעקארירט און אילומינירט, די פאנטאנען האבען געשפריצט און גע[illegible] אין די טויזענדער קאלירען און אלץ ארום האט אויסגעזעהען אזוי הערליך און פער'כשופ'ט, ווי די מעשה'לעך פון טויזענד און איין נאכט.

עס זענען אויסגעשטעלט געווארען פאטעלען און שטוהלען פאר די הויכע געסט, כדי זיי זאלען זיך קאנען צוקוקען צו דער פייערליכער פערשטעלונג.

— עס פעהלען נאך צוויי געסט — האט דער קעניג בעמערקט, קוקענדיג אויף די צוויי ליידיגע פאטעלען, וואס זענען געשטאנען נעבען איהם — וואו זענען די מיניסטארען נעוויל און קאליני?

— זיי זענען נאך נישט געקומען — האט געדמאן געענטפערט — די מיניסטארען זענען נאך מסתמא פערנומען אין א זעהר וויכטיגער אנגעלעגענהייט.

— נו, יא, אבער איך דארף עפיס שמועסען מיט'ן מארקיז קאליני. איך האב צו איהם געשריבען. אבער די געשעפטען פאר אלעם. אפשר וועט ער נאך קומען. מיט מיין בריף וועט מען זיי צו יעטוועדער צייט אריינלאזען.

דערנאך האט דער קעניג אינגאנצען פערגעסען אין די אפוועזענדע מיניסטארען, וויילענדיג זיך מיט די צולאזענע, שפילעוודיגע מיידלעך.

עס איז שוין געווען נאך האלבער נאכט, ווען מען האט פערלאשען דאס ליכט און די מיידלעך זענען פערשוואונדען געווארען אונטער'ן פעלז.

— און יעצט עטליכע שעה שלאף, מיינע הערען — האט זיך דער קעניג געווענדעט צו די ווייעלענדיגע און צורייצטע געסט דער קריסטאלענער פאלאץ איז שוין פארגעברייט און ווארט אויף אייך, און ווען די זון וועט זיך בעווייזען, — וועט די קאסטיום-פערוויילונג ווייטער פארטגעזעצט ווערען, עס וועט זיך ווידער אנהויבען דאס שפיל. איך רעכען צו זעהען דערליכע קאסטיומען, דאס וועט זיין פאר מיר זעהר א גרויס פערגניגען.

די פערבעטענע געסט האבען געברענגט מיט זיך נאטירליכע קאסטיומען. אלע געסט האבען זיך פערזאמעלט אין קריסטאלענעם פאלאץ. פארטאגס, ביים זון-אויפגאנג, האט דער דינער געדמאן איבערגעוועקט דעם קעניג, ווייל אזוי האט דער קעניג איהם בעפוילען.

— לאז מיך נאך א ביסעל שלאפען — האט דער קעניג געברומט א נישט-צופרידענער.

— אייער קעניגליכע האהייט, די שענסטע סולטאנין ווארט אויף אייך! — האט דער דינער געשעפטשעט און [illegible]

— אך, האנא לעבלאנק — האט דער קעניג געברומט און דער שפיל, אויפהויבענדיג זיך פון זיין געלעגער. — אך, וואס פאר א שעהנער הימעל, וואס פאר א וואונדערבארער פרימארגען, אזוי, ווי ער וואלט געשאפען געווארען ספעציעל צו ליבען. טו מיר אן, געדמאן!

(פארטזעצונג קומט)

חוזק
הומאָר און סאַטירע פֿון דער וואָך
צוזאַמענגעשטעלט פֿון אב—נעק

וואָס יעדער זאָגט
וועגען דער איצטיגער צייט

דאָקטאָר: לאַנד איז א חולה מסוכן, זי דאַרף אַנ'אײַנשפּריצונג פֿון א הלוואה.

דענטיסט: די היינטיגע עקזיסטענץ איז, ווי א שלעכטער צאָהן — עס וואַקלט זיך אהין און אהער.

די צייט איז טראַגיש, אַלע געהען אַראָפּ פֿון דער סצענע.

הויזווירט: פֿון אַלע צוזאַמענגעגלי־קען לאָזט זיך אויס א בוידעם. בכלל קען מען בעקומען די פּלאַץ.

בית קברות-מאַן: אויב עס זאָל ווײַ־טער אַזוי געהן, וועט לאַנד ווערען א בית-עולם.

פֿישער: פֿון די קאַרפּען זענען געוואָ־רען שליינעלעך און די שלייען געהען אינגאַנצען אונטער.

קצב: דער מאַגיסטראַט שינדט ס'לע־דער, עולם ווערט הויט און ביינער.

קנאַפּ.

דאָס איינציגע מיטעל!!!
(פּראָקלאַמאַציע)

צו אַלע קלוגע אײַנוואוינער פֿון גרוי־סען לאַנד!

אַזוי ווי די עקזעקוטאָרען ווילען אַריינ־רוקען זייערע הענד מיט און אײַערע קע־שענעס, און אַרויסשלעפּען פֿון אײַך די לעצטע פּאָר גראָשען;

און אַזוי ווי עס איז צו זעהן, אַז אונ־זערע שטאָט-טאַטעס און פֿערוואַלטער ווילען פֿאַר אײַך גאָרנישט טון;

דערומפֿליבט דאָס איינציגע מיטעל אָפּצושאַפֿען די קעשענעס!

בירגער פֿון לאַנד! שאַפֿט אָפּ אײַערע קעשענעס.

נידער מיט די קעשענעס!

א סוף צו די קעשענעס!

זאָלען מעהר נישט עקזיסטירען קיין קעשענעס, נישט אין די הויזען, נישט אין די רעקלעך, נישט אין די מאַנטלען און אַפֿילו נישט אין די נאַכט-העמדער (פּור־ושאַמעס).

עס איז אַזוי קלאָר:

אַז עס וועלען נישט זיין קיין קעשענעס, וועלען די עקזעקוטאָרען נישט האָבען וואָ־הין אַריינצורוקען זייערע הענד!

פֿאַר דעם צוועק רופֿען מיר א מאַסען־מיטינג אין פֿילהאַרמאָניע צוזאַמען מיט'ן העלענאָוו קומט און גרויסע מאַ־סען צו בעהאַנדלען די וויכטיגע פֿראַגע.

דער קאָמיטעט פֿון אַלע קאָמי־טעטען, וואָס אַרבייטען נישט.

צווישען פֿרויען

— מײַן מאַן איז זעהר אײַפֿערזיכטיג!
— עס מוז זיין זעהר שווער צו לע־בען!
— יאָ, און ווי איז מיט אײַערען?
— מײַנער, איז גאָרנישט אײַפֿערזיכ־טיג!
— איז עס נישט קיין בעליידיגונג?

צווישען בטלנים

— האָסטו געהערט, בערעל, א סברא אַז משיח דאַרף צו קומען קיין פּוילען.
— וואָס איז דער סימן?
— פֿאַריגען שבת האָבען דאָך אַלע יודען געהאַט געשלאָסען די געשעפֿטען.

א לעקציע פֿאַר צייטונגס-לעזער

די בעדייטונג פֿון ווערטער, וואָס ווערען גאַנץ אָפֿט געברויכט אין די צייטונגען.

אובעראַשענד — די פֿעהיגקייט פֿון דער פּרעסע איבעראַשט צו ווערען איז אומבעשרענקט. דאָס וואָרט קאָן [illegible] געברויכט ווערען וועגען יעדער זאַך וואָס קאָן פּאַסירען אויף דער וועלט איי־דער די צייטונג געהט צום דרוק.

אויפֿדעקונג — יעדע זאַך, וואָס איז גאָר נישט געווען געהיים אין דער צייטונג.

א נזיר — יעדער איינער, וואָס לייגט אויפ'ן לאַגער צווישען גאַנג פֿון זיין שכן.

א רייכער נזיר — דער זעלבער ווי דער ערשטער, מעהר נאָר מיט א פּאָר מענען פֿון א הונדערט זל. און מזומן.

יונג ווייבעל — יעדע פֿערהייראַטע פֿרוי, וואָס איז יונגער פֿון פֿערציג יאָהר. אויב זי איז יונגער פֿון פֿינף און דרייסיג, דאַרף מען זי רופֿען: מיידעל-ווייב. אויב זי איז יונגער פֿון פֿינף-און-צוואַנ־ציג, דאַרף מען זי רופֿען: קינד-ווייב.

אנ'ערנסטער אומגליק — יעדער אומ־גליק פֿון אַנ'אומבערייטענדען כאַראַק־טער.

פֿאַמיליען-דראַמע — יעדע מיספֿער־שטענדניש צווישען מאַן און ווייב.

פֿאַמיליען-טראַגעדיע — יעדע מיס־פֿערשטענדניש צווישען מאַן און ווייב, וואָס איז אַרויס אין דער עפֿענטליכקייט.

א באַמבע — יעדע זאַך, וואָס עמיצער האָט נישט ערוואַרטעט

א צושויער — יעדער איינער אויף דעם אומגליקס-פּלאַץ, וואָס איז גרייט צו ענטפֿערן אויף אַלע פֿראַגען פֿון דעם רע־פּאָרטער.

א שרעקליכע נקמה

איינער האָט געהאַלטען ביים שטאַר־בען, רופֿט ער צו זיך אָס ווייב און זאָגט צו איהר:

— הער צו מיין ווייב, איך געה שטאַר־בען, דו מוזט מיר צוזאָגען חתונה צו האָ־בען מיט אונזער שכן דעם אַלמן.

ווייב: וואָס טוט זיך עפּעס מיט דיר? ער איז דאָך דיין גרעסטער שונא.

— אָט טאַקע דערפֿאַר, איך האָב ביים לעבען נישט געקאָנט און איהם האָבען נקמה, זאָל איך כאָטש האָבען נאָכ'ן טויט.

קנאַפּ.

ער איז נישט דאַנקבאַר

דאָקטאָר (צום מאַן): איהר דאַרפֿט מיר זיין דאַנקבאַר. איך האָב פֿערלענ־גערט אײַער פֿרוי'ס יאָהרען.

מאַן: — יאָ, אָבער מײַנע יאָהרען האָט איהר דורך דעם פֿערקירצט.

ער וועט זיי קענען איצט געברויכען

ברוך: — שמערעל איז געשטאָר־בען. אזא געבילדעטער מענש... ער האָט געקענט פֿיר פֿרעמדע שפּראַכען.

זרח: — נו, וועט ער זיי איצט קאָ־נען געברויכען.

דער געפֿאַנגענער נביא...
פֿון גראַם קאַלי.

מאַי... אָבער דאָרטען, אין ליכטיגען אינדיען,
איז עפּעס נישט היימליך דער מאַי...
דער מעכטיגער נביא, דער הייליגער גאַנדהי —
ער איז שוין נישט מעהר אויף דער פֿריי...

דער נביא פֿון הונדערט מיליאָנען הינדוסען,
וואָס וועבט זיי פֿון פֿרייהייט דעם טרוים,
ער ליגט שוין געבינדען אין תּפֿיסה, אַזוי ווי
משיח ביים טויער פֿון רוים...

דער נביא, וואָס איז ביי דער וועלט דער געוויסען,
וואָס אמת, — דאָס איז ביי איהם אַלץ!
וואָס וויל אויך דעם שונא קיין בלוט נישט פֿערגיסען,
וואָס קעמפּט מיט א ביסעלע זאַלץ...

מאַי... נאָר אין אינדיען דאָרט רוישט א געוויטער,
אַז לאָנדאָנער לאָרדען-הויז כאַפּט אַזש א ציטער...
דער הערליכער פּערל פֿון ענגלישער קרוין
צושפּאַלט זיך אין שפּליטער...

דער לאָדזשער נעביך...
צו זינגען מיט'ן ניגון: „זאָל איך זיין א רב, קען איך נישט קיין תּורה".

זאָל איך זיין א דאָזאָר,
קאָן איך דאָך נישט שלאָפֿען
זאָל איך זיין א פּאָסאָל,
קאָן איך דאָך נישט בלאָפֿען...

זאָל איך זיין קהלה-פּרעזעס,
קריך איך ניט הינטער די טירען...
זאָל איך זיין א סוחר
קאָן איך נישט באַנקראָטירען...

זאָל איך זיין אַנ'אַטלעט,
קען איך זיך נישט שלאָגען,
זאָל איך זיין אַנ'אַקטיאָר
קען איך עברי זאָגען...

זאָל איך זיין א משורר,
בין איך נישט קיין זינגער,
זאָל איך זיין א כּלל-טוער —
האָב איך קורצע פֿינגער...

א לאָדזשער לץ

לאָדזשער מאָטיוון.

און די גאַסען פּלאַנצט מען בוימער—
ווער דאַרף איצט האָבען די פֿאַבריק?
פֿון אַמאָליגען מאַנטשעסטער
ווערט געמאַכט א דאָרף צוריק..

מיידלעך וועלען געהן שפּאַצירען,
צווישען ביימער און אַלעען,
אַלץ וועט ווערען ריין און לופֿטיג
נאָר נישט זיין וואָס צו עסען...

אמת אָך האָב איך דאָך שטאַרק מורא,
אַז עס טוט מיר נישט געפֿעלען,
וואָס מיין ווייב וועט אויף א דאַטשע
פֿאָהרען ווען זי מעהר נישט וועלען.

קנאַפּזוערגער.

פּלאַטקעס

1-טע שכנ'טע: זי ווייסט, גענעראַלישע? אונזער שכנ'טעס קינדער זענען זעהר שעהנע.

2-טע שכנ'טע: וואָס ס'איז וואונדער, דער סובלאָקאַטאָר איז אויך זעהר א שעהנער.

קנאַפּ.

א קאָמפּראָמיטירטע

— איך וואָלט דיך געראַטען, דו זאָלסט חתונה האָבען מיט דיין מאַשין־שרייבערין. מענשען ווייסען שוין וועגען דיין פֿערהעלטניש מיט איהר און פּטרע־דען זי.

— די ביזט משוגע! איך וועל דאָך נישט געהן חתונה האָבען מיט א מיידעל, וואָס מענשען רעדען וועגען איהר!...

ער האַלט מעהר נישט פֿון דער צייטונג

— האַלאָ, יאַנקיש, וואָס מאַכסטו עפּעס, האָסטו שוין חתונה געהאַט?
— יאָ, שוין באַלד א האַלב יאָהר, מאַקס!
— דאָס איז פֿיין, און ווי האָסטו זיך בעקאָנט מיט דיין ווייב?
— דורך א צייטונג!
— און ביזט צופֿרידען?
— וואָס הייסט צופֿרידען? די רעכ־נונג האָב איך אַלענפֿאַלס אָפּגעשטעלט.

ווערטלעך און גלייכווערטלעך

וואָס טוט מען, אַז די הענד זאָלען זיין ווײַס? — גאָרנישט!

* * *

דער בעסטער וועג צו טרעפֿען דאָס עלטער פֿון א פֿרוי איז צו מאַכען א טעות.

* * *

ערפֿאָלגרייכע מענשען זענען נוט קיין רעוואָלוציאָנערען, פֿערהייראַטע מענער זענען נישט קיין ראַדיקאַלען.

* * *

עס טרעפֿט גאַנץ אָפֿט, אַז א מענש ווערט נישט פֿערדעכטיגט צו זיין א נאַר, ביז וואַנען ער הויבט אָן רעדען.

* * *

יעדער דור מוז האָבען זיין מלחמה, ווייל די מעדאַלען בעהאַלט מען און די קוליעס וואַרפֿט מען אַוועק.

—:0:—

אנפֿראַגעס צום „חוזק" בנוגע דאַטשעס

איך האָב א סובלאָקאַטאָר, שרייט מיין ווייב, איך זאָל זי שיקען אויף זומער־וואוינונג. צי דאַרף איך זי שיקען צו מיין סובלאָקאַטאָר?

איך בין א סוחר, וואוהין דאַרף איך פֿאָהרען אויף דאַטשע, מײַנע בעלי-חו־בות זאָלען נישט טרעפֿען צו מיר?

מיין ווייב האָט קאַלך און שטיינער און איך האָב זאַמד, צי מיט אזא בוי־מאַטעריאַל קאָן איך מיר נישט שטעלען אַנ'איינענע ווילע?

מיין ווייב איז א גאַנצעמאַנספּערשוין און הויז און געהט אין די הויזען. ווער פֿון אונז דאַרף פֿאָהרען אויף דאַטשע?

קנאַפּ.

א גרויסער נאָמען

דער בערימטער דייטשער דראַמאַ־טורג געהאַרד הויפּטמאַן האָט איינמאָל אין אַנ'אַנטיקען-האַנדלונג און געפֿאַל זיך געדונגען מיט'ן אייגענטימער איבער דעם פּרייז פֿון א קליין שטיקעל מעבעל, וואָס ער האָט ביי איהם געוואָלט קויפֿען. צולעצט רופֿט זיך אָן דער אַנטיקוואַר:

— מילא, ביי אַנ'אַנדערען וואָלט איך בשום אופֿן נישט גענומען ווייניגער ווי 400 לירעס, נאָר אַזוי ווי איך האָב דאָ צו טון מיט אײַך, וועל איך עס אײַך לאָ־זען פֿאַר בלויז 800 לירעס.

— זעהר פֿיין, — מאַכט דער גרוי־סער שריפֿטשטעלער, פֿיהלענדיג זיך גע־שמייכלעלט, וואָס זיין נאָמען האָט אויך דערגרייכט צו א סוחר און געשעפֿט, און בעצאָהלט איהם גלייך די סומע.

— און איצט, — רופֿט זיך אָן דער סוחר, — זייט אַזוי גוט און זאָגט מיר צו וועלכען האָטעל איך זאָל עס צושיקען און גיט מיר אויך אייער ווערטען נאָ־מען, כּדי מײַן משרת זאָל ווייסען וועמען דאָס איבערצוגעבען.

געדאַנקען
פֿון שלמה בן משה

א סך מענשען ווערען שנעל אַלט, שטע־פּענדיג די צייט...

ווען דער סוחר גיט געלד אויף צדקה — איז כּבוד זיין פּראָצענט...

פֿאַר דעם בלינדען איז דער שטעקען אויך א פֿיהרער...

נישט יעדער מענש, וואָס האָט א קאָפּ, איז א קאָפּ-מענש.

נישט יעדער איינער, וואָס איז א פֿיה־רער, פֿיהרט אויפ'ן גלייכען וועג.

דער, וואָס האָט ליב דעם, וואָס חנפֿ'עט איהם, האָט ליב א לוגנער.

א בעטלער קאָן קיין כּבוד נישט זוי־כען.

צווישען סוחרים

— וואָס הערט זיך עפּעס בײַ אײַך?
— עס איז מיר היינט פֿיל לײַכטער ווי אַמאָל.
— דהיינו?
— אַמאָל, פֿערשטעהט איהר מיך, האָב איך מיר געהאַט א שפּאַר בײַכעל, איצט האָב איך איהם אָפּגעוואוירען, געהט'ס מיר לײַכטער.
— ווי געהט עס עפּעס אײַך און געי־שעפֿט?
— שלעכט, מען זעהט נישט קיין קונה פֿאַר די אויגען; און בײַ אײַך?
— בײַ מיר זענען בײדע פֿערנומען, איך מיט'ן ווייב.
— ?
— מיין ווייב זיצט און צערעוועט שטרימף און איך כאַפּ מאַלען.

קנאַפּ

העפֿליכקייט

— העפֿליכקייט איז די בעסטע זאַך.
— נישט אַלע מאָל. איך האָב זיך פֿערשטעלט פֿאַר א טויב-שטומען בעט־לער, און ווען א מאַן האָט מיר געגעבען א נדבה, האָב איך געזאָגט „א דאַנק" און ער אַוועק און האָט מיך איבערגעגעבען צו דער פּאָליציי!

רעטעניש

דאָס ערשטע איז אזא אָרט,
וואו סוחרים קומען זיך צוזאַמען דאָרט
און ווערען געוואָהר פֿון זייער פֿאַנקראָט.
דאָס צווייטע איז אַזוי אויסגעפּוילט,
פֿון וועלכען ס'ווערט געזונגען און געשפּילט
ווען ביידע ווערטען צוזאַמענגעשטעלט
בעקומט זיך א זאַך, וואָס רעגירט די וועלט.

(באַנק-נאָטען) —

קנאַפּ

דאָס אייביג מאַן-און-ווייבליכע

זי: ווען מען דערצעהלט עפּעס א מאַן, געהט עס איהם אין איין אויער אַריין און פֿון אַנדערן אַרויס.

ער: און ווען מען דערצעהלט עפּעס א פֿרוי, געהט עס איהר אַריין אין ביידע אויערען און עס געהט גלייך אַרויס פֿון מויל.

אַפּרעזעס
(שטיפֿערײַ)

פֿון ב. קאָוונער.

א פּרעזעס —

וואָס פֿאַר א מאַרט בעשעפֿעניש איז דאָס? וואָס פֿאַר א טאַלאַנט דאַרף מען האָבען אום צו זיין א פּרעזעס?

וואָס דאַרף מען קענען?

וואָס דאַרף מען בעזיצען?

דאַרף מען זיין קלוג? געבילדעט? בעלעזען? אינטעליגענט?

דאַרף מען זיין א שרייבער? א רופֿא? לאָמדאַן? א פֿילאָזאָף?

ניין! טויזענד און צעהן טויזענד מאָל ניין און ניין!

טאָ ווער קאָן זיין א פּרעזעס?

וועל איך אײַך ענטפֿערן: יעדער מענש וואָס לעבט אויף דער וועלט, קאָן דאָס זיין.

ער דאַרף בלויז בעזיצען עטוואָס, וואָס נישט יעדער פּשוט'ער מענש בעזיצט עס

ווען א מענש, עס מאַכט נישט אויס, צי ער איז א גאַנצער, אָדער א האַלבער, אָדער א שמיקעל מענש, קוים בעזיצט ער אַט-אָ דעם „עטוואָס", קאָן ער זיין א פּרעזעס, א פֿאַרזיצענדער; אָדער, ווי מאַנכע היימישע יודישיסטען רופֿען דאָס אָן: א בענקעלמאַן.

וואָס זשע איז דאָס אַט-אָ דער „עט־וואָס", וואָס א פּרעזעס דאַרף בעזיצען? וועלען מיר אײַך ערקלערען. און אויב גאָט האָט אײַך געשאָנקען א גוטען קאָפּ מיט שׂכל, וועט איהר מיך זעהר גרינג פֿערשטעהן.

הויבען מיר אָן:

ווען א בחור, למשל, וויל ווערען א חתן, וואָס דאַרף ער בעזיצען?

ער דאַרף, ראשית, זיין א בחור; א שעהנער, א קלוגער, א טאַטעג'ס א קינד, נישט קיין קאָרטען-שפּילער, נישט קיין טרינקער, נישט קיין אויסגעלאַסענער, האָבען חן, אינטעליגענץ און דער עיקר — זיין א גוטער פֿערדינער, האָבען געלד אין באַנק און ליבען א מיידעל.

ווען א בחור בעזיצט אַט-אָ-די אַלע אויסגעצייכענטע מעלות, אזא איינער קאָן גיך א חתן ווערען.

דאָס אייגענע איז אויך מיט א מיי־דעל: אויב א מיידעל ווערט אַלט, לאָ־מיר זאָגען, אַכצען, אָדער ניינצען, אָדער צוואַנציג, אָדער אפילו פֿינף און צוואַנ־ציג יאָהר, און זי איז נישט קיין מיאוס'ע, נישט קיין נאַר, א לעבעדיגע. א פֿרעהלי־כע, א בריה, א בעלעזענע, זי שלעפּט זיך נישט אַרום אַלע נאַכט מיט אַנ־דערע בחורים, און זי האָט שׂכל, טאַקע — אזא איינע קאָן זעהר גרינג קריגען א פּיי־נעם יונגענטמאַן און חתונה האָבען און ווערען א מאַמע. און שפּעטער, ווען די קינדער האָבען אויף חתונה, און ווי האָ־בען אַליין קינדער, ווערט זיך אָט אזא מיידעל א באָבע.

איצט געהען מיר א ביסעל ווייטער:

ווען א ייד וויל ווערען א מלמד, דאַרף ער קאָנען לערנען מיט קינדער, רעדלאַ־גען אַמאָל א קלאַפּ, האָבען א סך געדולד, א געזונטע האַרץ, געזונטע לונגען און דאַרף אויך קאָנען הונגערען.

אזא ייד קאָן, מיט דער צייט, ווערען דער גרעסטער מלמד אין דער וועלט.

דאָס אייגענע איז מיט אַלע אַנדערע פּראָפֿעסיעס:

א זייגערמאַכער דאַרף האָבען שאַרפֿע אויגען, א סך צייט, דאַרף זיך גריבלען אין די ווערק פֿון זייגערלעך, דערזעהן די קלענסטע שרייפֿעלעך, קלענער א סך פֿאַר א שפּילקע-קעפּעל.

און א חוץ דעם דאַרף ער טאַקע פֿער־שטעהן די מלאכה.

א שניידער דאַרף האָבען א מאָגען, וואָס זאָל נישט מאָהנען קיין עסען. און האָבען א ווייב מיט זיבען קינדער און א שווער און הויז און נישט האָבען קיין לייטישע דירה.

א חזן, ווידער, דאַרף האָבען א שטי־מע, זיין א מנגן, פֿערשטעהן פּירוש המילות, האָבען א גוטע שטעלע, קריגען שכירות און צייט און פֿייפֿען אויף זיין דורינגענס.

אַנדערש קאָן ער נישט זיין קיין חזן.

און האָבען ערפֿאָלג.

א מוזיקער דאַרף בעזיצען א גוטען געהער, אַנ'איידעלען געפֿיהל אײַנצוכאַ־פּען די דינסטע קלאַנגען.

א פּאָעט דאַרף בעזיצען א ריכלע פֿאַנ־טאַזיע, פֿייערדיגע פֿלינגעל, א ברייט האַרץ, נאָך א ברייטערע נשמה, זיין אָרומגערינגעלט פֿון א סך שעהנע מיידע־לעך.

עס מאַכט נישט אויס וואָסערע מייד־לעך: ברונעטע, בלאָנדע, רויטע אָדער — אַנדערע.

אַבי מיידלעך!

דעמאָלט קאָן דער פּאָעט שאַפֿען זיינע „אונשטערבליכע לידער".

דעמאָלט קאָן ער בעזינגען די בערג, די טאָלען, די וועלדער, די נאַטור, די ליבע און אַלץ מיט אַנ'אַנדער.

און ווי איהר ווייסט, אָדער ווייסט נישט, שטעהט די ליבע ביי אַלע פּאָע־טען א סך העכער, ווי די נאַטור.

לאַוט די נאַטור איז אויפ'ן הימעל און די ליבע איז אויף דער ערד.

א שרייבער, ווידער, מוז בעזיצען ריי־כע געדאַנקען, קענען די מלאכה, האָבען א ריינע האַנדשריפֿט, ער דאַרף קאָנען גוט אויסלייגען און ער דאַרף לעבען גוט מיט אַלע רעדאַקטאָרען און אַרויסגע־בער.

און צו די אַלע גרויסע מעלות מוז ער, אונבעדינגט, האָבען טאַלאַנט.

אָהן טאַלאַנט איז ער א נאַרנישט שבנאַרנישט; א קרענק, א בהמה!

מיט רעדנער איז אויך דאָס אייגענע.

א רעדנער דאַרף בעזיצען א מויל, א צונג און שׂכל.

אויף די דרײַ זאַכען האַלט זיך די גאַנ־צע רעדנער-קונסט.

א חוץ די דרײַ זאַכען דאַרף א רעדנער ווייסען, ווען אויפֿצוהערען.

און אויפֿהערען לויגט א גרויסע חכמה; א סך א גרעסערע חכמה, ווי אָנהויבען!

אָנהויבען א דרשה קאָן יעדער ייד, וואָס האָט מויל און א צונג אין מויל, אָבער ענדיגען א דרשה קאָן נישט יע־דער איינער.

פֿאַרהאַן ביי אונז רעדנער, וואָס רעדען און רעדען גאַנצע שעה'ן און זאָגען גאָר־נישט; זיי ווילען נישט זאָגען, וואָס זיי רעדען. און פֿאַרהאַן אַזעלכע, וואָס רע־דען גאָרנישט און זאָגען זעהר א סך און ענדיגען אין דער ריכטיגער צייט און ווידער זענען פֿאַראַן אַזעלכע, וואָס רע־דען פֿאַר פֿיער און פֿאַר וואַסער און ווייסען נישט, ווען צו ענדיגען.

אַזעלכע רעדנער דאַרף מען שיסען נאָר שיסען!

וואָס פֿרוהער, אַלץ בעסער פֿאַר די צוהערער און געזונטער פֿאַר איהם אַליין.

די אינטערעסאַנטסטע שורה איז, ווי יעגע־ליך פֿון דער קובעצאַרניע האָט געזאָגט:

איידער א מענש ווערט געבוירען, קומט צופֿליהען א מלאך און גיט איהם א קוש. גיט איהם דער מלאך א קוש אין קאָפּ, וואַקסט ער אויס א קאָפּ-מענש; גיט איהם דער מלאך א קוש אין האַלז, וואַקסט ער אויס א זינגער; גיט איהם דער מלאך א קוש אין האַנד — וואַקסט ער אויס א פֿידלער, אָדער א באָקסער, אָדער א שנאָרער, אָדער א גנב, א מענש מיט „לאַנגע פֿינגער"... און טאָמער גיט איהם דער מלאך א קוש אין דעם אָרט, וואָס איז נויטיג אויף צום זיצען, וואַקסט ער אויס א פֿאַרזיצענדער; א פּרעזעס הייסט עס.

א פּרעזעס, וואָס קיין מענש קאָן זיך מיט איהם נישט פֿערגלייכען.

אין אַנדערע ווערטער הייסט עס: ס'האָט אינגאַנצען נישט צו טון מיט אונז: ס'ווענדעט זיך אינגאַנצען אין מלאך. אויב ער קושט אויפ'ן אמת'ן אָרט ווערט געבוירען — א פּרעזעס.

לאָדז
9 מאַי 1930
זון אויפגאַנג 4.03
זון אונטערגאַנג 7.03
פרייטאַג, י"א אייר תר"ץ
פ' אחרי וקדושים
ליכט-צינדען 6.54

טאָג-כראָניק

נאָך 1 וואָך צייט
אָפּגעגעבען „אַדוואָלאַניעס" אויפ'ן אומזאַץ-שטייער.

ביז'ן אומענדגילטיגען דאַנערשטאָג, דעם 15. מאַי איז נאָך צייט אָפּצוגעבען אַפּעלאַציעס (אַדוואָלאַניעס) נעגען צו הויכען אומזאַץ-שטייער. די הורטאָוניקעס, וועלכע פיהרען נישט קיין האַנדעלס-ביכער, דאַרפען ביז'ן 15. מאַי זיך ווענדען צו זייער פינאַנץ-קאָמיסיע מיט דער בעטע, צו פערקלענערן דעם אָפּגעשאַצטען אומזאַץ-שטייער פון 2 אויף 1 פראָצענט. די פערשפעטיגטע בוטעס וועלען נישט גענומען ווערען אין אַכט.

שפּריט שוין טייערער.

פון 7. מאַי איז טייערער געוואָרען שפּירט אויף 10 פראָצענט. 1 ליטער 95-פראָצענטיגער קאָסט איצט 14.50 זל., אַ האַלבען ליטער — 7.50 זל.

הויך-יאָהריגע מיליטערישע איבונגען
פון רעזערוו-אָפיצירען און פאַד-כאַראַנזשעס

.פון לאָדזשער ד. אָ. ק. בעקומען מיר פאָלגענדען קאָמוניקאַט וועגען די הויך-יאָהריגע מיליטערישע איבונגען פאַר רעזערוו-אָפיצירען און פאַד-כאַראַנזשעס פון רעזערוו.

אויף 4 וואכיגע איבונגען

וועלען גערופען די רעזערוו-שטערגאַווייצעם מיט 6—8 קלאַסען בילדונגס-צענז פון מיטעל-שול, אַבסאָלווענטען פון פאַד-כאַראַנזשע-שולען, וואָס בעזיצען נישט דעם טיטול „פאַדכאַראַנזשי פון רעזערוו", און געהערען צו פיעכאָטע מיט טאַנקס, קאַוואַלעריע, אַרטילעריע, לופט-אָפּטיילונג, אינזשינעריע און סאַפּערען, פערבינדונגס - דינסט, אויטאָמאָבילען, זשאַנדאַרמעריע, בעוואָפנונג, סאַניטאַרען (נאָר דאָקטוירים פון מעדיצין און וועטערינאַריע) און קריגס-פלאָט.

אויף 6-וואכיגע איבונגען

ווערען גערופען אַלע רעזערוו אָפּי-צירען פון די יאָהרגענג 1903 — 1892, וועלכע זענען גערופען געוואָרען אויף איבונגען אין פאַריגען יאָהר און האָבען זיי צוליב פערשידענע סבות נים דורכגעמאַכט; אַלע רעזערוו-אָפיצירען, נישט קוקענדיג אויף דער צאָהל שוין דורכגעמאַכטע איבונגען; פון יאָהרגאַנג 1904 (פּרינציפּיעלע ערשטע איבונגען); פון די יאָהרגענג 1900, 1899, 1897, 186 און 184 (פּרינציפּיעלע דריטע איבונגען). רעזערוו-אָפיצירען, פונקציאָנאַרען פון גרעניץ-וואַכען וועלען אויך גערופען ווערען אויף רעזערוו-איבונגען.

פון די יאָהרגענג 1902, 1901, 1898, 1895, 1893, וועלכע האָבען אין פערגאַנגענעם יאָהר דורכגעמאַכט ערשטע איבונגען, אַלס ניי-נאָמינירטע פאַד-פאָרוטשניקעס פון רעזערוו; אַלע רעזערוו-אָפיצירען פון קריגס-פלאָט פון יאָרגאַנג 102 און יונגערע, וועלכע זענען ביז איצט נישט געווען אויף איבונגען, ד. ה. מ'האָט זיי נישט גערופען אָדער די, וועלכע האָבען בעקומען „אָדראָטשע-ניעס" פון די איבונגען.

אויף 6-וואכיגע איבונגען

ווערען גערופען פאַד - כאַראַנזשעס פון רעזערוו, וועלכע האָבען אין 1928 געענדיגט די כאַראַנזשע-שולען אָדער די שו-לען פאַר לופט-פליהערײַ אין יאָר 1929, ווי אויך די, וואָס האָבען אין פאַריגען יאָהר צוליב סיבות נישט דורכגעמאַכט די איבונגען; אַלע פאַר-כאַראַנזשעס פון רעזערוו, וועלכע האָבען איינמאָל דורכגעמאַכט רעזערוו-איבונגען און זיי זענען נישט קוואַליפיצירט געוואָרען אויף פאַר-פאָרוטשניקעס פון רעזערוו; פאַד-כאַראַנזשעס פון רעזערוו, פאָליציי-פונקציאָנאַרען, וועלכע גערופען ווערען צו די איבונגען, אויב זיי וועלען אָבגע-בען וועגען דעם בוטעס צו די איבונגען וועלען גערופען ווערען פאַר-כאַרנזשעס פון קריגס-פלאָט, יאָהרגענג 1899 — 1903.

הײַ-יאָהר וועלען נישט גערופען ווערען די פאַד-כאַראַנזשעס פון רעזערוו, וועלכע האָבען אין פערגאַנגענעם יאָהר געענ-דיגט 8-וואָכיגע קורסען פאַר קאַנדידאַ-טען אויף פאַד-פאָרוטשניקעס פון רע-זערוו און סרעמיע און נרודזשאַנדרו.

אויף 8-וואכיגע איבונגען

ווערען גערופען אַלע רעזערוו-אָפיצירען און פאַד-כאַראַנזשעס פון רעזערוו, וואָס נעהמען צו אַרטילעריע נעגען פלוח-אַטאַקעס, אַרטילערישע אויסמעסטונגען און צום טייל פון ראַדיאָ-טעלעגראַפישען דינסט. און בעלאַנגען צו די זעלבע יאָהר גענג און קאַטעגאָריעס, וואָס ווערען גע-רופען אויף 6 וואָכיגע איבונגען.

יעדער רעזערוו אָפיצור און פאַר-כאַ-ראַנזשע וועט בעקומען פון זיין מיליטער אָפּטיילונג אַ נאָמענטליכע „קאַרטאַ פאָ-וואָלאַניאַ", אין וועלכער עס וועט זיין אָנגעמערקט דער צושטעלונגס-טערמין און דאָס אָרט, וואו עס געפינט זיך זיין פאָרמאַציע.

בוטעס אָדער אַפּעלאַציעס דאַרפען דערלאַנג ווערען נאָר דורך די פּעראַינטע דערלאַנגט ווערן נאָר דורך די פּעראַונטע מיניסטעריום.

ווער דאַרף זיך היינט און מאָרגן שטעלען צום פּאָבאָר?

(§) היינט דעם 9-טען מאַי דאַרפען זיך צושטעלען צו דער פּאָבאָר-קאָמיסיע נומער 1 (זאַקאַנטנאַ 82) די געבוירענע אין יאָהר 1909 פון די 3. קאָמיסאַריאַט און זייערע נעמען הויבען זיך אָן מיט —

K ביז Kn

מאָרגען שבת K פון Kob ביז'ן סוף

פאַר דער קאָמיסיע נומער 2 (אַנ-אַ-ראָווע 34) דאַרפען שטעהן די געבוי-רענע אין 1909, וואָס וואוינען אין 1-טען קאָמיסאַריאַט און זייערע נעמען הויבען זיך אָן מיט —

O T U W Z

מאָרגען, שבת, פון 4-טען קאָמיסאַ-ריאַט — A B C D

פאַר דער קאָמיסיע נומער 3 קאָשטשוש-קי 21) דאַרפען שטעהן די געבוירענע אין 1908 (אָדראָטשעניעס) וואָס וואוינען אין 1-טען קאָמיסאַר-יאַטען און זייערע נעמען הויבען זיך אָן פון A ביז K איינשליסליך.

מאָרגען שבת פון L ביז Ž איינ-שליסליך

די פּאָבאָר-קאָמיסיעס הויבען אָן אַר-בייטען פון 8 פריה. די פּאָבאָראָווע מו-זען מיטנעמען זייערע פערזענליכע דאָ-קומענטען, אָדראָטשעניע - קאַרטען אָדער בעשטעטיגונגען פון דער רעגיס-טראַציע.

———:0:———

אַקציע-געזעלשאַפט איטינגאָן
צוגעטרעטען צום בוימוואָל-קאַרטעל.

(פּ) דער קאַרטעל פון בוימוואָל-שפּי-נערײַ קאָנצענטרירט אַרום זיך די גרעס-טע בוימוואָל-אונטערנעמונגען אין גאַנץ פּוילען. ממילא אויך פון לאָדז ביז איצט האָט בלויז די אַקציען געזעלשאַפט איטינגאָן זיך אָפּגעהאַלטען פון צוטרע-טען צום דעם קאַרטעל. איצט איז די פירמע איטינגאָן אויך שוין צוגעטרע-טען צום בוימוואָל-קאַרטעל. דעם שריט זאָל די פירמע זיין בעגאַנגען אונטער'ן אײַנפלוס פון פינאַנץ-מיניסטעריום ה' דרעשי.

———:0:———

פון לאָדזשער האַנדעלס-געריכט

———:0:———

נייע „נאַדזאָרעז"

(5) מאיר בלומענפעלד (פּיעָ-טריקאָווער 18), וועלכער פיהרט אַ מאַנו-פאַקטור געשעפט אויף פּיעטריקאָווער 22 האָט אין מערץ ה. י. געבעטען אַ „נאַ-דזאָר". בלומענפעלד איז אַ שותף אויף 50 פראָצ. צו אַ הויז און מעקמיר-פאַ-בריק „זשעקאַ" און קאָלאָמניץ הנגמער משענטמאַלאָו. אין דער פאַבריק איז ער בעטייליגט אויף 48 פראָצ. דער בילאַנס האָט זיך געשלאָסען מיט דער סומע 1 מיליאָן 429,828 זל. דערבײַ בעטרעפען די פליסיגע אַקטיוועז 170,000 זל., די האַלב-פליסיגע אַקטיוועז 660,000 זל., די נישט-פליסיגע — 600,000 זל. דער איינענער קאַפּיטאַל פון דער פירמע בע-טרעפט 400,000 זל. דער בילאַנס גיט אַ גאַראַנטיע, אַז די פירמע וועט קאָנען בעפרידיגען איהרע קרעדיטאָרען, בפרט, ווען מ. בלומענפעלד איז בעקאַנט אַלס סאָלידער סוחר. פון 11 ביז'ן 30. מערץ ד. י. האָט די פירמע בעצאָהלט אַקצעפּ-טען אויף 12,050 זל., חובות 10,000 זל. און שטייערן העכער 700 זל.

דאָס געריכט האָט מ. בלומענפעלד'ן בעשטימט אַ „נאַדזאָר".

* * *

אַ „נאַדזאָר" האָט אויך בעקומען די פירמע „פאַבריק פון וואָלענע און האַלב-וואָלענע אויסאַרבייטונגען בּרידער וואָלקאָוויטש" (סולאַ גאַס 8—10 און פּיעטריקאָווער 59).

די עקספּערטיזע איבער'ן פאָרגעשטעל-טען בילאַנס האָט נישט איינגעזעהן בײַ די צאָהלונגס - שוועריגקייטען פון דער פירמע קיין שום סימן פון בייזען ווילען. די פירמע איז צוליב'ן קריזיס געוואָרען געקוועלט.

פון דער אַלגעמיינער סומע פון די אַקצעפּטען, וואָס בעטרעפען 222,578 זל. האָט די פירמע פּרעזענטירט אַ פּראָפּאָזיציע פון אַ פאָרגלייך, צו צאָהלען די גלויביגער 50 פראָצענט פון זייערע פאָדערונגען אין פערלויף פון צוויי יאָהר. זל. האָט די פירמע סענאַציע פירמע בערעה אַנצושעמען לוין-אַרבייט און רעאַ לזירען דעם לאַגער מיט וויינטער-סחו-רות.

בנוגע דער סאַנאַציע האָט די פירמע פּרעה אַנצושעמען לוין-אַרבייט און רעאַ ליזירען דעם לאַגער מיט ווינטער-סחו-רות.

פיהרט אַ הורט-האַנדעל מיט גאַלאַנ-טעריע-סחורות אויף פּולנאָצנאַ 2 האָט דעם 2. אויגוסט פ. י. בעקומען אַ נעָ-רולטס-אויפצובלט אויף 3 חדשים. דער „נאַדזאָר" איז צוויי מאָל געגעבען גע-וואָרען און דעם 2. מאַי איז דער „נאַ-דזאָר" אויפגעלעזט געוואָרען.

דער בעשלוס וועט פערעפענטליכט ווערען אין „מאָניטאָר פּאָלסקי".

חלל אמפעלבוים, וועלכער

וואָרנונג

וועגען מיסברויכען מיט דער פאַבריקס-מאַרקע און מיט'ן נאָמען

לעצטענס האָבען מיר פעסטגעשטעלט, אַז אויפ'ן מאַרק האָט זיך בעוויזען אַ פּאַל פון קינסטליכען זייד, ווי אויך פון מינדער-ווערטיגען רויה-שטאָף, פּשענדזע און אַנדערע אויסאַרבייטונגען, וועלכע בענוצען זיך אַ צוזעצליך מיט דער פאַבריקס-מאַרקע „VISTRA".

די פאַבריקס-מאַרקע פון דער סחורה געניסט פון רעכטליכען שוץ אין אַלע לענדער, די מאַרקע געהערט אויסשליסליך צו דער פּשענדזע און רויהע אויסאַרבייטונגען „VISTRA". דער רויה-שטאָף „VISTRA", בעקומט זיך דורך אַ ספּעציעלען אופן וויסקאָזע-אויסאַרבייטונגען. אַלערליי מיסברויכען מיט דער פאַבריקס-מאַרקע דאַרף מען בעטראַכטען אַלס אומערליכע קאָנקורענץ. די אויסאַרבייטונגען „VISTRA" האָבען די מעלות פון זייד „SCHAPPE" זיי האָבען אַ זיידענעם גלאַנץ, זענען אויסנאַהמליך ווייך, זעהר שטאַרק און וואַשען זיך לייכט.

אַזוי ווי נאָר פון אָריגינעלען רויה-שטאָף „VISTRA", קען מען אויסאַרבייטען פּשענדזע פון העכסטער קוואַליטעט, וועלען מיר שיצען די פאַבריקאַנטען, סוחרים און די ברייטע קרייזען קונים גע-גען די מינדערווערטיגע אויסאַרבייטונגען. דערבײַ וועלען מיר די מיסברויכען מיט דער פאַבריקס-מאַרקע „VISTRA", מיט דער גאַנ-צער שטרענגקייט פערפאָלגען.

אויסשליסליכע פערטרעטער פון די געוועבען „VISTRA" אויף פּוילען זענען די פירמעס:

L. H. Clausen i Strykowski, Gdańsk

און

„Wislana", Ajentura, Łódź, Traugutta 5

די דאָזיגע פירמעס ערטיילען אינפאָרמאַציעס אויף יעדענס פערלאַנג

מיר בעטען זעהר אונז מיטצוטיילען וועגען אַלערליי פאַקטען, וואָס האָבען אַ שייכות מיט'ן מיסברויכען אונזער פאַבריקס-מאַרקע

I. G. FARBENINDUSTRIE Akt. Ges.
Berlin S. O. 36, Oddział: VISTRA.

שטייער-קאַלענדאַר פאַר מאַי

די ערשטע ראַטע אומזאַץ-שטייער פאַר 1929 (די 2-טע ראַטע) איז צאָהלבאַר [illegible]

דאָס פינאַנץ-מיניסטעריום מאַכט אויפמערקזאַם, אַז אין מאַי זענען צאָהל-באַר פאָלגענדע שטייערן:

[illegible]

דער ערפאָלג פון איטינגאָנ'ס געדרוקטע זייד-סחורות.

צום קאָנקורס, וואָס עס האָט ער-קלערט די „ליגע פון זעלבסטאויסקום" אין לאָדז, האָבען זיך געשטעלט פיל פירמעס. אין שוי-פענסטער איז געווען שענער פון צווייטע. מען האָט געזעהן, אַז די פוילישע טעקסטיל-פּראָדוקציע איז קאָנקורענץ פעהיג סײַ אין פּרײַז, סײַ אין קוואַליטעט און שעהנקייט מיט די אויסלענדישע אויסאַרבייטונגען. אָבער דער ריזען-ערפאָלג, וואָס עס האָט דער-גרייכט בײַ דעם קאָנקורס די בעקאַנטע פירמע נ. איטינגאָן און שותּפים מיט איהרע אויסאַרבייטונגען, האָט איבערגע-שטיגען אַלע ערוואַרטונגען. אויף אַ גראַנ-דיעזען, ממש אַמעריקאַנישען אופן זע-נען פאַר'ן לאָדזער פּובליקום דע-מאָנסטרירט געוואָרען איטינגאָנ'ס פּראַכ-טיגע געדרוקטע זייד-סחורות, וועלכע זענען געוויזען געוואָרען אין די שעהנע שוי-פענסטער פון דער פירמע „סוּאַריע" פּעטריקאָווער 90.

ווירקליך די גליקליכסטע קאָ-לעקטור!

עס איז פערעפענטליכט געוואָרען דער בילאַנס פון די געווינסטען, וועלכע זענען געפאַלען אין דער קאָלעקטור ס. יאַט-אַ. פּעטריקאָווער 22 און 66. און די [illegible]

[illegible]

ראַדיאָ פּראָגראַם

פרייטאָג, 9. מאַי.

לאָדז (233,8) 11.30 — 11.45 אינלענדישע פּרעסע-איבערזיכט (ה. ש. ט.), 11.58—12.05 שעה-צייכען, 12.30—13.30 גראַמאָפאָן-פּליטען-קאָנצערט, 15.15 איבערזיכט פון פּעריאָדישע אויסגאַבען, פון פּראָפ. ה. מאַשטשיצקי (טראַנסמ. פון וואַרשאַ), 15.35 פאָרטראַג פאַר מאַטאָרזשיסטען א. ט. „דאָס ניצמיטליגע פּוילען" פון פּראָפ. אַל. יאַנטאָווסקי (טראַנסמ. פון וואַרשאַ), 16.15—17.15 גראַמאָפאָן-פּליטען-מוזיק, 17.15 „וואָס איז דאָס ירושה, און ווער האָט רעכט צו ירשנען" וועט רעד פערירען אַדוו. סט. פּעשינסקי (טראַנסמ. פון וואַרשאַ), 17.45 נאָכמיטאָג-קאָנצערט, 18.45 פערשידענעס—לאָדזער, 19.25—19.35 גראַמאָפאָן-פּליטען, 19.35—19.50 טעג-ליכע ראַדיאָ-פּרעסע, 19.58—20.— שעה צייכען 20.— פּראָגראַם אויף נעכסטען טאָג, 20.05 מוזי-קאַליש געשפּרעך. 20.15 סימפאָנישער קאָנצערט פון דער וואַרשאַווער פילהאַרמאָניע, אין דער פּויזע וויורטשאַפטליכער קאָמוניקאַט פון דער לאָד-זער האַנדעלס-קאַמער, נאָכ'ן קאָנצערט, וועטער, פּאָליציי, ספּאָרט און פּ.א.ט.-בעריכטען, ווי אויך רעטראַנסמיסיע פון אויסלענדישע סטאַציעס.

אויסלענדישער ראַדיאָ-פּראָגראַם.

ריגאַ (525) 19.03 קאָנצערט פון די לאָורעאַ-טען פון דער וואַרשאַווער פילהאַרמאָניע.

בודאַפּעסט (550) 19.30 „טרובאַדור" (אָפּערע)

וויען (517) —.20 „מוזיקאַנט" (אָפּערע)

לאַנגענבערג (473) 20,05 Vill סימפאָניע פון מאַהלער.

קאָפּענהאַגען (281) 20.15 קאָנצערט.

מאַילאַנד (501) 20.30 סימפאָנישער קאָנצערט.

רוים (441) 21.02 „פּירשטין טשיקאַגאָ" (אָפּערעטע).

שבת, 10. מאַי.

לאָדז (233,8) 11.30—11.45 אינלענדישע פּרע-סע-איבערזיכט, 11.58—12.05 שעה-צייכען, 12.30—13.30 גראַמאָפאָן-פּליטען-מוזיק, 15.15 פאָרטראַג פון ציקל פאַר מאַטאָרזשיסטען א. ט. „די ראָלע פון פּוילען געגענאייער מערב-אייראָפּאַ אין די יאָהרען 1794, 1830 און 1920, פון פּראָפ. ה. מאַשטשיצקי, 15.35 פאָרטראַג פון ציקל פאַר מאַטאָרזשיסטען VII „דאָס נייצייטיגע פּוילען" (טראַנסמ. פון וואַר-שאַ), 17.25—17.45 זשורנאַליסטישער פאָרטראַג (טראַנסמ. פון פּויזען), 17.45 פּראָגראַם פאַר קינ-דער (טראַנס. פון קראָקאָ), 18.45 פערשידענעס—לאָדזער, 19.25—19.35 גראַמאָפאָן-פּליטען. 19.50—19.35 טעגליכע ראַדיאָ-פּרעסע (טראַנסמ. פון וואַר-שאַ), 19.58—20.— שעה-צייכען, 20.— טעליעטאָן (פון וואַרשאַ), 20.15 אָווענד-קאָנצערט (טראַנסמ. פון וואַרשאַ), 22.— פעליעטאָן (הומאָרעסקע) פון וואַרשאַ, 22.15 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנ-דעלס-קאַמער. 22.25 „לעצטע כוואַליע", 22.45 קאָמוניקאַטען, 23.—24.— טאַנץ-מוזיק (פון וואַרשאַ)

אויסלענדישער ראַדיאָ-פּראָגראַם.

ברעסלוי (325) 20.30 „דער בילאַנס" רעווי.

לאָנדאָן-נאַציאָנאַל (261,3) 20,45 סימפאָ-נישער קאָנצערט.

וויען (517) —.21 „דראָטער" (אָפּערעטע)

לאָנדאָן-רעגיאָנאַל (356,3) 22.05 סימפאָני-שער קאָנצערט.

פּאַריז (1725) 22.30 געמישטער פּראָגראַם.

לאָדז אין קאָנטאַקט מיט דער גרויסער וועלט

די בעוואונדערונג אויף דער טעלעפאָנישער און טעלעגראַפישער סטאַציע אין 1929.

אין יאָהר 1929 האָט לאָדז געהאַט 956,503 צווישען-שטעטישע טעלעפאָן-געשפּרעכען. אַזוי גערופענע טראַנזיט-געשפּרעכען האָבען לאָדזער געהאַט און פערגאַנגענעם יאָהר 244,897. אין פער-גלייך מיט די לעצטע יאָהרען איז די צאָהל צווישענשטעטישע טעלעפאָן-גע-שפּרעכען אין לאָדז געשטיגען אין 1929 אויף 17 פּראָצענט. אַ חוץ דעם האָט לאָדז געהאַט 80,000 טעלעפאָן-געשפּרע-כען מיט אויסלאַנד: דייטשלאַנד, פראַנק-רייך, ענגלאַנד, עסטרייך, בעלגיען, טשע-כאָסלאָוואַקיען, האָלאַנד, פינלאַנד, יוגאָ-סלאַוויען, לאַטוויע, נאָרוועגיען, שווייץ, שוועדען, אונגאַרן, איטאַליען. די גרעס-טע צאָהל טעלעפאָן-געשפּרעכען האָט לאָדז דאָס פאָריגע יאָהר געהאַט מיט דאַנציג.

אין 1929 האָבען לאָדזער אײַנוואוינער אַרויסגעשיקט קיין אויסלאַנד 14,000 טעלעגראַמען און פערשידענע שפּראַכען די צווישען שטעטישע טעלעגראַמען אין פערשידענע שטעט און דאַנציג האָ-בען דערגרייכט די צאָהל 193,066. קיין לאָדז זענען אָנגעקומען פון פוילישע שטעט 267,469 טעלעגראַמען.

לאָקאַלע טעלעפאָן-געשפּרעכען האָבען לאָדזער געהאַט אין 1929 52 מיליאָן 115 טויזענד.

יודיש טעאַטער
אין פילהאַרמאָניע זאַל — נאַרוטאָוויטש 20 —
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאַן

5 לעצטע אַפּשידס-פאָרשטעלונגען 5 פון די אַמערי-קאַנער סטאַרס
אַננאַ און היימאַן יאַקובאָוויטש

פּאָזיטיוו לעצטע 5 מאָל

נוצט אויס די געלעגענהייט צו קומען זעהן און בעוואונדערן אַנאַ יאַקובאָוויטש אין די „אַמעריקאַנער חתונה". דאָס לאָדזער טעאַטער-פּובליקום קומט זיך געזעגנען די לעצטע וואָך מיט די הערליכע שיינע קאָמישע אָפּערעטע „די אַמעריקאַנער חתונה". כדי אַלע צו געבען די מעגליכקייט צו בעזוכן די וואָך ווערט געשפּ. צו פאָלקס-פרייזען פון 1 ביז 3 זל. פאָלקס-פרייזען

פּאָזיטיוו לעצטע 5 מאָל

שבת 4 נאָכמיטאָג, שבת 9 אָווענט, זונטאַג ד. 11-טן, מאָנטאַג ד. 12-טן און דינסטאַג ד. 13-טן — היימאַן יאַקובאָוויטש'ס גרויסע אויפפיהרונג

אַמעריקאַנער חתונה

אין 2 אַקטען מיט פּראָלאָג פון היימאַן יאַקובאָוויטש
הויפּט-ראָלע סאָסעל אַנאַ יאַקובאָוויטש

הערליכע אויס-שטאַטונג. שיינע קאָסטיומען ספּעציעל. באַלעט

עס איז ספּעציעל אַנגאַזשירט געוואָרען דער אַרטיסט און זינגער פון וואַרשאַ מיכאַל קליין, און כאַראַקטער-קאָמיקער שלמה הערשקאָוויטש.

ס'נעמט אָנטייל לויט א.ב. פּרויען: בעזמאַן, מאַכטאַראָווסקאַ, נערה, פאָדערמאַן און ליבעראָווסקאַ מענער אַריעל, אייזענבערג, באַלבירסקי, האַמבורגער, נייהויז, פּאָלאַנסקי און ראַקאָוו
מוזיקאַלישע לייטונג—ל. זעלמאַן.

[illegible]

פעריען-קורסען פאַר לערער

די שול-מאַכט אָרגאַניזירט פעריען-קורסען פאַר לעהרער פון די „פּאָווזשעכ-נע" און מיטעל-שולען. די אײַנשרײַבונ-גען אויף די קורסען ענדיגען זיך דעם 1. יוני. אײַנשרײַב-געלד בעטרעפט 15 זל. פאַר לעהרער פון פאָלקס-שולען און 20 זל. פאַר לעהרער מיטעל-שולען.

וואָס איז דאָס „Togal"?

„טאָגאַל"-טאַבלעטקעס זענען אַ ווירק-זאַם מיטעל נעגען רעוומאַטיזם, פּאָדאַג-רע, גריפּע, נערווען-שמערצען און קאָפּ-וועהטאָג, מיגרענע און פערקיהלונגען. מאַכט אײַך נישט אַליין קיין היזק בענוצענדיג אַנדערע מינדערווערטיגע מיט-לען.

לויט אַ רעיענטאַלער בעשטעטיגונג פון העכער 6000 דאָקטוירים האָבען אויסגעדריקט זייער אָנערקענונג פאַר דער ווירקזאַמקייט פון טאָגאַל, צו בע-קומען אין אַלע אַפּטייקען רעגיסטרירט אונטער'ן נומער 1364 פּרייז 3 זלאָטיס.

נאַכט-דיזשורען אין די אַפּטייקען

[illegible]

יאָהרצייט פון הרב מייזעל זצ"ל.
אין באַלוטער ,נושאי המטה.

[illegible]

דער אנטיסעמיטישער רעזשים פון אונגארישען דיקטאטאר

(ענדע פון זייט 5.

וועדער האָרטי, וואָס מען איז געשטאַנען מיט 40 יאָהר צוריק. מען איז צופרידען, וואָס אונגאַרישע מלוכה-מענער און פּוה-רערע נאַציאָנאַל-עקאָנאָמען הויבען זיך אָן פרויש דערמאָנען אָן דעם געוואַלדיגען אַנטייל, וואָס די יודען האָבען גענומען אין אונגאַרנ'ס קולטורעלען און סאָציאַל-עקאָנאָמישען אויפשטאַנד פאַר'ן קריג, ווייל די שלעכטע עקאָנאָמישע סיטואַציע צווינגט די פאַראַנטוואָרטליכע מלוכה-קעפּ אויפצודעקען פאַר'ן גאַנצען אונגאַרישען פאָלק דעם סוד, אַז די בעגנאַדיגונג און ווידער-אויפבוי פון לאַנד בעגרינדעט זיך אויך די מיטאַרבייט פון די „פּירגער מיט יודישער רעליגיע".

דער צעהן-יעהריגער יובילעאום פון מלוכה-ראש האָרטהי'ס ממשלה איז נאָך א בעסערער שפּיגעל פאַר דער ראָ-ווגער ענטוויקלונג. יודען זענען זעהר א ראַנקבאַרער בעפעלקערונגס - עלעמענט און דערוויבער האָבען זיי גערן פערגעסען די ענויים קשים פון זיין רעזשים-אָנהויב און אַלע האָבען עהרליך און אויפריכטיג מיטגעפראַוועט די פאַראַדעס פון דאָזי-גען יובילעאום. די פיל צרות האָבען גוט אָפּגעשוואַכט אויף א האָר דעם שטאַרקען אונגאַרישען פּאַטריאָטיזם ביי דער יודי-שער בעפעלקערונג. נאָר אזא היימישער פּאַטריאָטיזם האָט זיי געקאָנט געבען ביי דעם כח אויסצוהאַלטען דעם נעפּעהר-ליכען אַנטיסעמיטישען שטורם, מיט דעם גלויבען און די האָפנונג, אַז דאָס אונגאַ-רישע פאָלק וועט זיך נישט לאָזען האַלד-טען אייביג אויף דער אַנטיסעמיטישער קייט און די יודען-פערסעקוציע מיטלער ווילען מיט דער צייט פערלירען די צייט. דערביי האָט דאָס אונגאַרישע יודענטום אַרויסגעגעבען פון זיך אַזעלכע מיטיגע און העלדישע קעמפער ווי ד"ר וואַזשאָני און פייל סאַנדאָר, וועלכע האָבען זיך מיט זייערע אייגענע קערפּער ענטקעגענ-געשטעלט דעם שונא, ביז ער האָט אויס-געשאָסען אַלע גיפטיגע פייַלען און האָט געמוזט אָפּטרעטען פון קאַמף-פּלאַץ. עס איז דערוויבער נישט קיין וואונדער, וואָס פייל סאַנדאָר'ס זיבציגסטער געבורטס-טאָג ווערט געפייערט מיט אזא אַלגעמיי-נער ליבע און פערעהרונג אפילו צווישען קריסטליכע קרייזען. אויך די אָנשטענ-דיגע געבילדעטע קריסטען פּוהלען און אָנערקענען, אַז פּייל סאַנדאָר האָט מיט זיין געוואַלדיגען קאַמף געגען אַנטיסע-מיטיזם אויך געראַטעוועט דעם כבוד פון

אונגאַרן, וועלכע איז דעמאָלט שיער אונ-טערגעגאַנגען אין אונשולדיגען בלוט פון יודישע פּאָגראָמען.

פאַקטיש האָט דאָס אונגאַרישע יודענ-טום פערבראַכט מיט האָרטהי'ס יובילעי-אום א נייע האָפענונג אויף א גערעכטיג-קייטס-אַקט, וועלכער האָט געדאַרפט פערריכטען די שווערע זינד פון דער רע-גירונג לגבי די יודען. מען פיהלט עס אין דער נעדריקטער שטימונג פון אונ-גאַרישע' יודענטום נאָכ'ן דאָזיגען יובי-לעאום, אז די דאָזיגע האָפנונג, וועלכע איז יעהנער מאָרגען א מין אפּיצעלע ... שמחה, איז נישט ערפילט געוואָרען.

ביי דער אַגראַר-רעפאָרם האָט מען זיך נוקם געווען בעיקר אָן יודישע גרונד-בעזיצער. ביי א סך האָט מען אַוועקגע-נומען ביז צום לעצטען שטיקעל ערד. א טייל פון דעם האַלב אָדער גאַנץ-אויס-ווסט קאָנפיסקירטען באָדען איז בעזשטימט געוואָרען אַלס נאַציאָנאַלע מתנות פאַר בעזונדערס אויסגעצייכענטע קריגס העלדען. איז אָבער פון דער אַגראַר-רע-פאָרם צוזאַמען מיט'ן העלדען-קאַפּיטאַל געוואָרען א שרעקליכע אונגערעכטיג-קייט און פּאַטריאָטישע בעליידיגונג פון גאַנצען אונגאַרישען יודענטום. נישט נאָר, וואָס אפילו נישט איין יודישער מלחמה-העלד — אַפילו מעהר-מאַליג מיט די העכסטע אָרדענס דעקאָרירטע יודישע אינוואַלידען — איז אויפגענומען געוואָרען אין דאָזיגען העלדען-קאַפּיטעל, האָט מען אַפילו קאָנפיסקירט ערד ביי אַזעלכע יודישע העלדען. די דאָזיגע מע-שים האָבען אַרויסגערופען שאַרפע פּראָ-טעסטען אין פּאַרלאַמענט אַפילו ביי איי-ניגע קריסטליכע גראַפען, וועלכע קאָ-נען נישט צוזעהן, ווי מען פערלעצט עפענטליך און במזיד דעם פּאַטריאָטי-שען כבוד פון העלדישע יודישע קריגער, וואָס האָבען אַלזין פערגאָסען זייער בלוט פאַר'ן אונגאַרישען פאָטערלאַנד. חוץ דעם מאַטעריעלען שאָדען איז דער פאַר-גאַנג א שווערער מאָראַלישער און פּאָלי-טישער פּאַטש אין פנים פון דער גאַנ-צער יודישער בעפעלקערונג. מען רופט אַרויס דערמיט ביים אונגאַרישען פאָלק דאָס בעוואוסטזיין, אַז קיין איינציגער יוד האָט נישט פערדינט די מלוכה'שע בעלוינונג פאַר העלדישער פערטיידיגונג פון פאָטערלאַנד.

פלוצלונג איז אָט די יודישע פּראָ-טעסט-בעוועגונג איינגעשלאָפען. אונגאַ-רישע יודישע קרייזען האָבען זיך דער-צעהלט א סוד, אַז די רעגירונג האָט איינ-געזעהען דאָס אונרעכט, און זי האָט אויף געוויס צוגעזאָגט די יודישע פיהרער צו פערריכטען דעם פעהלער לכבוד דעם יו-בילעאום פון מלוכה-אויבערהויפּט האָר-טהי דורך א פייערליכען אויפנעמען פון גיגאַנטען 4 יודישע קריגס-העלדען אין נאַציאָנאַלען העלדען-קאַפּיטעל.

עצינד איז דער יובילעאום אַריבער און דער צוזאָג פון דער רעגירונג איז נישט מקוים געוואָרען. עס הייסט כלו-מר'שט, אַז עס איז בלויז אַפּגעלעגט געוואָרען אויף א שפּעטערדיגער בעסע-רער געלעגענהייט, ווייל אַנטיסעמיטישע קרייזען האָבען געסטראַשעט מיט סקאַנ-דאַלען און דאָס וואָלט פערשוועכט דעם איינשטימיגען נאַציאָנאַלען פּאַראַד פון האָרטהי'ס יובילעאום.

אַזוי צי אַזוי, דאָס אונגאַרישע יודענ-טום פיהלט זיך פון דאָס ניי זעהר שטאַרק געקרענקט פון דער פרישער עולה פאַרהאַן יודישע קרייזען, וואָס פיהלען דאָס פיל שווערער, ווי די נאָך אַלין אָנהאַלטענדיגע אַנטיסעמיטישע עקאָנאָמישע פּאָליטיק פון איינצעלנע מיניסטעריומס, וועלכע רואינירט פיל-קאָם דעם יודישען מיטעלשטאַנד. (יטא)

נאַפּאָלעאָן א אוהב-ישראל?

(ענדע פון זייט 6)

אויפ'ן עשאַפאָט. ווען נאַפּאָלעאָן האָט איבערגענומען די מאַכט איז, האָט אַנ'אמת, א ביסעל רוהיגער געוואָרען, אָבער דער מצב פון די יודען איז ווייטער גע-בליבען א סכנה'היגער. די רעוואָלוציע האָט אַריינגעבראַכט א תהו ובהו אין יו-דישען לעבען און ווען נישט די בסדר'-דיגע שתדלנות ביי פערשידענע רעגי-רונגס-קעפּ, ווער ווייסט, וואָס דער סוף וואָלט געווען".

„נאָכדעם, ווי נאַפּאָלעאָן האָט גע-שלאָסען אַנ'אָפּמאַך מיט'ן פּויפּסט, איז ער במילא געווען געצוואונגען צו „לע-זען" די יודען-פראַגע. אַזוי אַרום ראָט ער זיך קונה שם געווען ביי יודען. זעהר א גוטען איינדרוק האָט געמאַכט זיין פּראָקלאַמאַציע צו די יודען פון אַזיען און אַפריקא אויפצובויען ירושלים. צי איז אָבער דערמיט בעוויזען נאַפּאָלעאָ-אָנ'ס פריינדשאַפט צו יודען? — ניין! ער, דער קאַטאָליק, האָט געהאַט א סך פאָראורטהיילען געגען יודען און אַפילו געגלויבט אין פערשידענע אַנטיסעמיטי-שע בלבולים. ס'זענען גוט בעקאַנט זיינע אויסגאַהם-געזעצען בנוגע יודען און על-זאַס. די יודישע פערזאַמלונג, וואָס נאַ-פּאָלעאָן האָט צונויפגערופען דעם 30. מאַי 1806 קיין פּאַריז, האָט בעקומען פון איהם צו הערען אַזעלכע משונה'דיגע פראַגען: צי לובען די יודען פראַנקרייך און צי האָבען זיי ברעה אַפּצושאַפען די וואוכער-געשעפטען און נאָך א סך אַנ-דערע פערדעכטיגע פראַגען. נאַפּאָלעאָן האָט זיך אַרויפגעוואָרפען, ווי א משיח, און געוואָלט מאָרעגנוזירן די יודישע

רעליגיע. ער האָט געפאָדערט פון זיינע יועצים אַנ'אויספיהרליכען בעריכט, ווי אַזוי ס'האָט אמאָל אויסגעזעהען דער סנהדרין אין ירושלים.. באַלד דערויף איז פונאַנדערגעשיקט געוואָרען געוואָרען אַנ'אויפרוף צו אַלע יודען פון פראַנק-רייך, איטאַליען, דייטשלאַנד, שפּאַניען און פּאָרטוגאַל, צו בעטייליגען זיך אין די בעראַטונגען פון נייעם סנהדרין... אז שפּאַניען און פּאָרטוגאַל זענען שוין זייט הונדערטער יאָהרען נישט מעהר געווען בעוואוינט פון יודען, דערפון האָט דער „מומחה" אין יודישע פראַגען, גאָרנישט געוואוסט...

נאַפּאָלעאָן איז אַרויסגעטרעטען אין סנהדרין מיט דעם זעלבען אומאָקראַ-טיזם, ווי פריהער אויף דער ערשטער פערזאַמלונג. נאָכדעם, ווי די פערזאַמ-לונג איז אויפגעלעזט געוואָרען, האָבען זיך א שיין געטון נייע צרות אויף יודען. זיי האָבען געמוזט האָבען בעזונדערע ערלויבנישען אויפ'ן האַנדעל א.א.וו. נא-פּאָלעאָנ'ס געזעצען בנוגע יודען זענען געווען דיקטאַטאָרישע. ער האָט זאָגאָר געפּרובט אַריינצוברענגען א שפּאַלטונג צווישען די פּאָרטוגאַלישע און פּאַריזער יודען פון איין זייט און צווישען די יו-דען פון דרום און מזרח פון פראַנקרייך פון דער צווייטער זייט"..

* * *

מאַנכע לעגענדע זענען נאַפּאָלעאָנ'ען ווערט צושטערט. דער ראָמאַנטישער שלייער אַרום איהם ווערט צעריסען. אַלץ בעקומט א נייעם לבוש, די ווירקליכקייט איז כגלה בעהאַלטענע סודות....

מיט'ן דאַמפער „אייראָפּא" קיין אייראָפּע

(ענדע פון זייט 6

מיטאָג האָט דער עולם זיך צוזאַמענגע-קליבען און עלעגאַנטען שפּייז-זאַל. די פלינקע סטיוואַרדס האָבען אַריינגעטראַ-גען מאכלים און משקאות. דער נישטמו-מוגער אויבער-סטיוואַרד האָט זיך אַרומ-שפּאַצירט צווישען די טישען, דאַט צו אַלעמען געשמייכעלט און זיך צוגעקוקט, אויב אַלץ איז אין אָרדנונג. און די גאַ-ליציאַנער חסידים'לעך ביים כשר'ן טיש האָבען געהאַלטען און איין טומלען און שרייען:

— יאָך צול נייגצען מולער א מאָג, און קאַין עסען באַקום יאָר נישט!

און האָבען אָהן אויפהער געפּאַקט צו זיך און די קעשענעס געקאָכטע אייער און שטיקער מאַרינירטע הערינג מיט צוטרין — א סגולה צו ים-קראַנקהייט.

אין די אָווענדען זענען פאַרגעקומען קונאַ-פאָרשטעלונגען, און עס דאַט זעהר אָפט געטראָפען, אַז עמיצען פון די וועשפּאַנטע צושויער האָט זיך מיט אמאָל אויסגעדרעהט, אַז טשאַרלי טשאַפּ-לין, אָדער בוסטער קיטאָן. געהען עפּים טוט'ן קאָפּ אַראָפּ, און ער האָט אויך גיך געמוזט פערלאָזען דעם זאַל. כדי נישט שמוציג צו מאַכען די הויסטאָרישע ווענד און עם גילסטען דאַמפּער און דער וועלט.

— אין טאָג — דעם דריטען פון דער נסיעה — האָבען מיר געהאַט אויסצו-... שפּייזען ..., און דע-... זענען כמעט אַלע 2000 פּאַסאַ-זשירען פון שיף געלעגען און זייערע בעטלער, זיך צוגעקוקט, ווי יעדע מי-נוט ווערט זייער קאַיוטע פינסטער פון דער וואַסער-מאַסע, וואָס טוט א גזלנ'י-שען פּאַטש אינ'ם אונשולדיגען פענס-טער, און האָבען פערשאָלטען דעם טאָג פון זייער געבוירען. די קאָרידאָרען זע-נען שוואַרץ געווען פון מענשען, וואָס פלעגען כסדר לויפען אין די ספּעציעלע ברעך-צימערן. גוט האָבען זיך נאָר גע-פיהלט די גאַליציאַנער, וואָס האָבען זיך א גאַנצען טאָג אַרומגעדרעהט איבער די קאָרידאָרען און די זשוילעטקעס און יאַרמולקעס און אַריינגעקוקט אין יע-דער קאַיוטע, טאָמער העלפען זיי זוכה זיין צו זעהען עפּים, וואָס מען טאָר נים, און אויך די דייטשען אויפ'ן שיף, וואָס זענען געזעסען און געזונגען ביז אָהן א סוף, און געזונגען אָהן א סוף שווערמוי-טיגע היימאַט-לידער.

אָבער נישט געקוקט אויף דעם אַלץ-מען, און אפשר דוקא צוליב דעם, איז די נסיעה אויפ'ן ים וואונדערליך. און וואָס גרעסער דער שטורם, אַלץ פרעכ-טיגער איז די רייזע אויפ'ן ים. ווייל וועל-כער מייסטער אויף דער וועלט וועט דען קאָנען אויסמיינען אַזעלכע העלדישע שפּיצען, ווי יענעם אונפערגלייכליכען געפּילעלעט, וואָס דער שטורעם שלאָגט אויף אויפ'ן צופּישעוועטען ים? און וועלכער סקולפּטאָר אין דער וועלט קאָן דען צוגעבען זיין סקולפּטור יענע סאַטאַ-נישע דינאַמיק, וואָס בעהערשט א שיף צווישען שטורעמדיגע כוואַליעס? און הערנט נאָך אויף אזא מין שיף, וואָס עס טראָגט זי אַזוי ווי א רוח איבער'ן ים. מען קרינט פליגלען צוזאַמען מיט איהר, און די בענקשאַפט אַהיים, דאַכט זיך, קאָן זיך אויך נישט טראָגען גיכער פון דער שיף.

אָט אַזוי ציהען זיך די טעג, ווי א שנירעל, צווישען שווינדלדיגע און אָטעם - פערכאַפּענדיגע איבערלעבענ-ישען, ביז עפּים אונבעמערקט רוקט זיך אונטער דער פינפטער טאָג, און מיר דערזעהען מיט אמאָל די ברעגעס פון אייראָפּא, די פעלדער פון פראַנצויזי-שען ברעג, וואָס גרינען זיך אין דער אַפּריל-זון. און אַלע ווערען עפּים מיט אמאָל אַנדערש, אַלע דערפיהלען די לופט פון אַנ'אַנדער וועלט, און ביי פיל שטעלען זיך טרערען אין די אויגען: זיי בעגריסען די אַלטע מאַמע, די אַלטע אייראָפּא.

איך בין אויך געווען צווישען די, וואָס האָבען זיך אַריבערגעבויגען איבער'ן פּאַרענטש און געשיקט דעם ערשטען פּלאַמיגען גרוס צו אייראָפּא. אַזוי ווי איך האָב מיט פיר חדשים צוריק איהר געשיקט אַנ'אומעטיגען, טרעהרענדיגען זיי-געזונד.

לעזט און אַבאָנירט
דאָס
„לאָדזשער טאָגעבלאַט"

מעבעל!

מעבלאַנישע פאַבריק פון מעבעל
M. GELERMAN
Napiórkowskiego 59 Tel. 186.71

עמפעהלט שטענדיג אויף לאַגער מעבעל, קאָמפּלעטע איינריכטונג, ד. ה. שלאָף-צימער, עס-צימער, קאַבינעטען, ווי אויך איינצעלנע מעבעל שטיקער לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאָדעלען.

בעמערקונג: די פּרייזען זענען צוליב'ן קריזיס פערקלענערט מיט 30 פּראָצענט. בעמערקונג:
דאָס מעבעל איז גאַראַנטירט, ווייל כ'בעזיץ אַנ'אייגענע טראָקנעריי צו טרוקענען דאָס האָלץ. כ'נעם אָן אַלע בוי-אַרבייטען צו קאָנקורענץ-פּרייזען

קינא
ZACHĘTA
זגערזשער 26

היינט און ווייטערדיגע טעג! גרויסער דאָפּעלט-פּראָגראַם.
1) „פּירשטין מערי"
אין די הויפּטראָלען: Helena Czarska i Prozorawski
2) „15 מינוט שרעק"
א בילד וואָס שפּרודעלט מיט גע-לעכטער-הומאָר. די הויפּט-ראָלען: Charles Murray i G. Sydney
דער נאָהענסטער פּראָגראַם: „שאָפּענס ליבע און טרעהרען"

Dr. med. Adam Bender
נאַרוטאָוויטשאַ 30 טעל. 41-75
ספּעצ. פאַר אינערליכע און האַרץ-קראַנקהייטען

לעזט און אַבאָנירט
דאָס
„לאָדזשער טאָגעבלאַט"

Dr. L. PIKIELNY
UROLOG
ספּעציאַל-אַרצט פאַר נירען, בלאָז, אורין-קראַנקהייטען
Nawrot 8. telefon 219-90
נעמט אָן פון 4 — 7

Dr. med. J. LUBICZ
Ortopeda
גראַנסקאַ 28, טעל. 18817
ספּעציאַליסט פון ביינער און געלענקע-קראַנקהייטען
פערקרימונגען פון פּליצעס און גלידער
...

Dr. Ludwik Falk
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט און געשלעכטס-קראַנקהייטען
נאַוראָט 7, טעל. 128-07
נעמט אָן פון 10—12, 5—7 אָווענד.

Dr. med. Z. Datyner
ספּעציאַליסט פאַר נירען-בלאָז און אורין-קראַנקהייטען
Piramowicza 2, tel. 148-95
נעמט אָן פון 9 ביז 10 פריה און 6—8 אָווענד

א געוועלב
מיט א וואוינונג אין א בעלעבטען פּונקט, נאָהענט פון געריכט. פּאַסענד פאַר א מלע-טשאַרניע, ביר-האַלע אָדער א רעסטאָראַן צו פערקויפען. צו ערפאַהרען צגיעלניאַנאַ 92 (פלייש-געשעפט).

Do wynajęcia
mieszkania w letnisku Poddębie pod Tuszynem. Wiadomości w Poddębiu zielona willa „Wiktorja" naprzeciw Sanatorjum policyjnego. Właściciel W. Bujak w Łodzi przy ul. Lipowej 38 u gospodarza.

Dr. med. IGNACY MARGOLIS
ספּעציאַל-אַרצט פאַר אויגען-קראַנקהייטען.
צוריקגעקעהרט.
נעמט אָן פון 1—2 און פון 5—7
אַל. קאָשטשושקי 21 — טעל. 165.17

שרייבען שעהן און שנעל
לערנט אויס דער בעריהמטער קאַליגראַף ל. בערמאַן אין 15 לעקציעס, אויך ווערט אויסגעלערנט גוט שרייבען א יודישען בריף אין 15 טעג, אפילו דעם וואָס קען גאָרנים. די עלטער שפּילט קיין ראָלע נים.
זאַוואַדזקאַ 19 פר. 1 שט.

הלא חכמה תקרא,
ותבונה תתן קולה,
בצדק כל אמרי פי, אין בהם נפתל ועקש.
אשרי אדם שמע לי, לשקד על דלתותי יום יום. איבער דעם זאָלסטו קומען אין מיין
רעכטסקאָנסולטענטען-ביוראָ צו
ה' מאַנעלאַ, זאַכאָדניאַ 52 פּיעטריקאָווער 17
טעלעפאָן 148-79
וואו ס'ווערט פּינקטליך און געוויסענהאַפט ערלעדיגט און געשריבען אַלערליי ביטעס: ציווילע, קאַרנע, האַנדלאָווע, אַפּעלאַציעס אַדוואָקאַטוס, קלאַוזולעס, זאַפּעופּיעטשע-ניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, וועגן דירות און אוזשאָנד ראָזיעמטשע, ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען.
מיט אַכטונג
ד. מאַנעלאַ, רעכטסקאָנסולענט
פּיעטריקאָווער 17

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
זאַוואַדזקאַ 1.
נאָר פאַר ווענערישע הויט-קראַנקהייטען און מענער-שוועכע אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָלאָגישע און נערוועז-קראַנקהייטען.
קוואַרץ לאַמפּ-עלעקטרישער הייל-קאַבינעט-מאַסמעטיק
טעגליך פון 8 אין דער פריה ביז 9 אָווענד
זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג
בעזונדער וואַרטע צימער פאַר פרויען
וויזיט 3 זלאָטעס

בוכהאַלטעריע איינפאַכע און דאָפּעלטע (איטאַליענישע און אַמעריקאַנישע) ווי אויך מאַשין-שרייבען און רעכענען לערנט אויס גרינדליך פאַר 30 זל. ... 10 זל. צגיעלניאַנאַ 55 — ... 15 ...

וויכטיג פאַר דאַמען!
מאַכע איך די עלעגאַנטסטע דאַמען-היטע נאָך דער לעצטער פּאַריזער מאָדע און די עלטסטע היטע איבער-אַרבייטע איך אויף גאַנצליך ניי. געדענקט די אַדרעס:
זאַוואַדזקאַ 23
פאַר נאָר 2.50 זל.
בעמערק.: ניי היטען די לעצטע נייהייטען אין פּיינער ביליגער. 50 פּראָצ. ווי איבעראַל אויספּאַרטיגונג
„TOLA"

„גראנד-פענסיאנאט" אין פאדעמביצע

— (ביי טושין) —

אונטער דער געניטער לייטונג פון ה׳ ה. ביינגעלמאן, לאנגיעהריגער מיטאינהאבער פון „מעטראפאל"

עמפעהלט אין טרוקענער, וואלדיגער קלימאטישער געגענד

שיין איינגעארדענטע צימערען

געשמאקע און נארהאפטע בעקעסטיגונג

ספארט-פלעצער — באדע צימערן — ראדיא — שעהנע און העפליכע בעדינונג-

טעלעפאן אויפ׳ן ארט — דאס אנגענעהמסטע הינטערשטאטישע אויספלוג-ארט

פרייזען צוגענגליכע!! פרייזען צוגענגליכע!!

זונטאג און יום-טוב געזעלשאפטס-פיקניק מיט יאדז-באנד. — טראמוואי-פארבינדונג יעדע האלבע שעה.

ערעפענט דעם 15-טען מאי

אנמעלדונגען נעמט אן דאס ביורא „סעקרעטאזש", זאוואדזקא 23 טעלעפאן 139-62 און די פערוואלטונג פון פאדעמביצע.

בעמערקונג: די פענסיאנאט-געביידע ווי אויך די עלעקטרישע אינסטאלאציע איז גרינדליך רעמאנטירט.

כלאנג-פילם-טעאטער

„MIMOZA"

ul. Kilińskiego 178

היינט און טעגליך! ● היינט און טעגליך!

„געפאלענער מלאך"

דער איבערראשנדער פילם איז דער לעצטער אויסדרוק פון קלאנג-פילם טעכניק. — אין די הויפט-ראלען:

Nancy Carrdl, Gary Cooper, Paul Lukas

– אויסערן פראגראם: אטראקציע-קלאנג-צוגאבען –

נישט קוקענדיג אויף די גרויסע קאסטען פון בילד זענען די פרייזען פון פלעצער נישט געהעכערט. אנפאנג פון סעאנסען אין וואכען טעג 5.30 שבת, זונטאג און חגאות 3.30

— דער נאהנטסטער פראגראם: —

„דער ראמאנס פון א מאדערן פריילין"

Miejski Kinematograf Oświatowy

Wodny Rynek, Tel. 18-26.

Od dnia 6 do dnia 12 maja 1930 r.
Dla dorosłych.

Święte Kłamstwo

według powieści słynnej laureatki Nobla KARIN MICHAELIS

W rolach głównych:
Sibill Morrell i Otto Gebuhr

Dla młodzieży.

CYRKOWIEC

MIMO WOLI

Komedja sportowa w 10-ciu aktach
W roli głównej: „SLIM" (Karol Dane), słynny z „Wielkiej Parady".

Wystrzegać się naśladownictw

o podobnym brzmieniu

בעקאנטמאכונג!

דערמיט מעלדען מיר די ג׳ געסט, דאס דער לאנגיעריגער

רעסטאראן מ. פאגעלמאן

גיט ווייטער ארויס ביליגע מאכלים פון 2 זל. און

דער בופעט איז פערזעהען מיט ווארימע צובייסען, ווי אויך מיט אלערארט קאניאקען, ליקערען אויסלענדישע און אינלענדישע

נור אנשטאט׳ס פילזנער ביר

מיט אכטונג מ. פאגעלמאן

צגיעלניאנא 42, טעל. 178-20

KETTENSTUHLWARE

פאר זיידענווארע

פערקויפט אין הורט צו ביליגע פרייזען

Tow. Akc. R. LIPSZYC

ŁÓDŹ, PIRAMOWICZA 11/13

אהא!!!

העל קרישטאל

אנערקענט

אלס נישט-איבערשטייגבאר גוט עמפעהלט

BROWAR GUSTAW KEILICH, ORLA

פערלאנגט איבעראל! פערלאנגט איבעראל!

אכטונג! וויכטיג פאר האלץ-אינדוסטריע, טישלערייען, טארטאקען, שפילצייג-פאבריקן אז״וו

ריקאוו-ווארשטאטן, האלץ-בעארבייטונגס-מאשינען - פאבריק

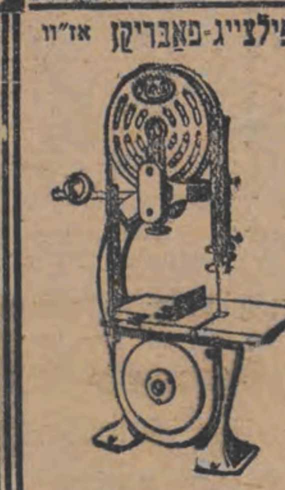

RICHARD KOCH

WARNSDORF

ארבייטן אויס אלס ספעציאליטעט אויסשליסליך האלץ-בעאר - בייטונגס-מאשינען פאר אלע ארט האלץ-אינדוסטריע. ערשט-קלאסיגע און גוטע קאנסטרוקציע, באנד-זעגען, קרייץ-זעגען, היבעל און פארניר-היבעל-מאשינען, פרעז-מאשינען, באהער-מאשינען, שלייף-מאשינען, זעמטליכע ספעציאל-מאשינען, קאמבינירטע און איינפאכע מיט דירעקטען עלעקטרישען בעטריב אדער טראנסמיסיע-אנטריב. פרייזווערט, בעקוועמע צאהלונגס-בעדינגונגען. — לאנגע רעפאראטור-לאזע האלטבארקייט. — פערלאנגט זאפארט אונפערבינדליכע אפערטען.

גענעראל - פערטרעטונג און לאגער אויף פוילען:

ERWIN ARLT, Łódź, Piotrkowska 158, tel. 150-94.

צו דער צעכען-עפידעמיע.

צעכען, צעכען, צעכען, צעכען
פון א געשיקטע האנד און געניטע קעכען
ארויס איז דאס געזעץ נישט צו פערשוועכען
ווייל מען מוז האבען צעכען צעכען

ווער מיר ארבייט ווער מיר געשעפט
ווער מיר פרנסה וועמען מען טרעפט
מען וויל דאך נור בויען און נישט צערברעכען
ווייל מען מוז האבען צעכען צעכען

עס דרייט דער קאפ עס טומעלט דער עולם
עס רעדען דער חכם, רשע, תם און גולם
מיט צונגען שארפע מיט ווערטער וואס שטעכען
ווייל מען מוז האבען צעכען צעכען

עס קאכט דאס עסען גאר הערליך פיין
דען עס קאן דאך גאר אנדערש נישט זיין?
איין חסרון ברידער! און גאר קרענקלעך
ווייל עס פעהלען אויס טשין מיט בענקלעך

פערטיג איז דאס עסען נאך ארבייט מיהזאמע
מעדנים טייערע כמעט ווי ביי די מאמע
און דאך געבליבען איז דאס עסען האלב-רוי
און געניסען דערפון וועט נור דער ג...

עף-עם.

הכל צריכין למרא רבא!

(תנחומא)

אלע סוחרים דארפן דריבער געדענקען, אז קלויזולעס און זאבעזפיטשע-ניעס אויף אלע שטעט אין פוילען, אלע ארט פאדאניעס, אויך שותפות-אקטען, וואוינונגס- אקטען, אפע-לאציעס, ווילאנטשעניעס א. ד. גל. שרייבט און ערלעדיגט לויט׳ן אוסטאוו

רעכטס-קאנסולענט: **י. ח. בוזין**

לאדז אגראדאווא 3.

(עגזיסטירט זייט יאהר 1910).

P.S. ספעציעלע אבטיילונג פאר אינ-קאסא פון פראטעסטירטע וועקסלען מיט פולער גאראנטיע פאר׳ן ערפאלג. (אויף אלע שטעט פון פוילן) ביי בעטייליגונג פון רוטינירטע ענערגישע עקזעקוציע-פונקציאנארען.

„פערקון"

שוים-האנד-לעש-אפאראט

פערזיכערונג-ווענטיל. ניקעל ארמאטורען.

דער איינפאכסטער, ביליגסטער, דויערהאפטעסטער. ווירקונג קרייז צירקא 12 מעטער. אינהאלט 10—13 טער. — דער אפאראט פליסט אויס פיל מעהר וויפיל ער נעמט אריין אין זיך.

אויף פערלאנג דעמאנסטרירען מיר דאס לעשען מיט דעם אפאראט אהן פערפליכטונג צו קויפען. פאדערט אפערטען און פראספעקטען פון דער פירמא:

R. ARLT I S. RZYMSKI
Łódź Piotrkowska 158
Tel. 150-94.

וויכטיג

פאר שניידער-מייסטער און קאנפעקציאנערען

מיר טיילען מיט דאס מיר האבען געעפענט איין געשעפט פון פערשידענע

דאמען און הערען שניידער-צודאטען

פאר בעסטעלטע שניידערס ספעציעלער ראבאט

וויקטאריאס ▼	ראסטהאר ▼	ספעציאל אפטיילונג
בעק ▼	מושלין ▼	פון דאמען מענער
ערמעל פוטער ▼	לייווינד ▼	קינדער
וולאשאנקאס ▼	קעפער ▼	קנעפ
זיידענע פוטערס ▼	קרויזע ▼	
גאלפאסא ▼	זשאגאנעט ▼	שנאללען

זאוויע זעמטליכע גארנע קנאפף לאך זיידע עטצ.

אלעס געפינט זיך אויף לאגער און גרויסער אויסוואהל צו ביליגע פרייזען.

קומט און איבערצייגט אייך.

מיט אכטונג

„BAZAR KRAWIECKI", Łódź

Nowomiejska 8 פראנט-געוועלב

אים הויזוואו עס געפינט זיך דאס טוך-לאגער פון בנימין מאראקקא.

לעצט! לעצט!

אכטונג! אכטונג!

קאנקורענץ-פרייזען!

כדי צו ערמעגליכן די ברייטסטע קרייזען פון ג׳ פובליקום צו בעקומען א ביליגע און גוטע קינסטלערישע אויפנאהמע׳ זענען די פרייזען אין מיין פאטאגראפישן אנשטאלט געווארן פערקלענערט ווי:

12	שטיק	(„Express pictures")	זל. 2
6	„	פאסט-פאטאגראפיעס	„ 2
6	„	פאסט- „ ברוין	„ 6
6	„	„ אויף זייד	„ 8

אכטונג צו א 1/2 טוץ זיידענע פאסט-פאטאגראפיעס גיט מען צו אכטונג

אן׳אריגינעלען פארטרעט בחנם!!

ס׳ווערען אויך אויסגעפערטיגט פארטרעטען אין ראהמען און אויך א פערקויף פון ראהמען.

קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אכטונג

„PARISIEN"

קונסט-אנשטאלט

פראנצישקאנער 30.

עלטערן!

אין מיין **חדר-שולע** ווערען נאכמיטאג אנגענומען קינדער, וואס לערנען אין פאווּשעכנע שולעז צו לערנען: חומש, רש״י, תנ״ך, משניות, גמרא, היסטאריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריף זעלבסט צוזאמענשטעלען. ס׳ווערן אויך אנגענומען אנפענגער פון 5 יאהר אן, ווי ס׳ווערט איז פערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך דאווענען. שמירונג, רעליגיעזע ערציהונג! צוגענגליכע פרייזען.

איינשרייבען טעגליך 4 ביז 7 אוונד.

יחיאל דוד ראזענפעלד

פל. וואלנאשטשי (צייע שטאט) 6

קווער אפיצינע, רעכטס, 2 שט.

מעכאנישע שלאסעריי און ווייסעריי

J. Reder, Łódź

Konstantynowska 11 (róg Zachodniej)

כ׳נעם אן פערשידענע שלאסעריי-ארבייט און אויטאגענישע שווייסונגען אונטער גאראנטיע.

פריוואט-וואוינונג גדאנסקא 20. וו. 17.

Reklamy świetlne w Parku kolejowym

Na mocy koncesji, wydanej przez MAGISTRAT m ŁODZI urządzamy

reklamy świetlne na słupach miejskiego parkanu,

taczającego Ogród Kolejowy ze strony ulic: Narutowicza Kilińskiego i Skwerowej.

Park Kolejowy znajduje się przy samym dworcu, między rzema najruchliwszemi ulicami naszego miasta,

Reklamy świetlne, wykonane najestetyczniej, oświetlone będą **od zmroku w przeciągu całej nocy.**

Reklama świetlna jest tania i celowa.

Reklamy świetlne w Parku Kolejowym

6-go Sierpnia № 1. tel. 120-77 i 188-58.

אבאנאמענטס-פרייז ... 20 גראשן ... 1,25 ... אנאנסען-פרייז ... 100% ... 60% ...

Redaktor-wydawca B. Hamburski

Drukarnia: B. i M. Hamburskich w Łodzi, Piotrkowska 18.